Sumite

Nec
Tamen
Consumebatur

VOL
XXX
1984

S. U. M. Institution, Kalimpong

SUMITE

The Editorial Board 1984

EDITOR-IN-CHIEF

SHRI B. K. SUBBA

EDITORS

Shri E. T. Lucksom Shri L. K. Thapa Shri Bhanu Baral	...	...	*English Section*
Shri K. R. Thapa Shri A. B. Chhetri	...	...	*Nepali Section*
Shri B. C. Mishra	...	...	*Hindi Section*
Shri K. C. Choudhary	...	...	*Bengali Section*
Shri S. W. Bhutia	...	...	*Tibetan Section*

MANAGER
Shri D. R. Baral

PUBLISHER
Shri B. S. Simick

THE SUMITE MAGAZINE

The following statement about ownership and other particulars relating to the SUMITE Magazine is published by Clause 19-D of the Press and Registration of Books Act of 1867 as modified in 1956.

1	Place of Publication	...	Kalimpong
2	Periodicity of its publication	...	Annual
3	Printer's Name	...	A. M. Pradhan
	Nationality	...	Indian
	Address	...	Mani Press, Kalimpong
4	Publisher's Name	...	B. S. Simick
	Nationality	...	Indian
	Address	...	S.U.M. Institution, Kalimpong
5	Editor's Name	...	B. K. Subba
	Nationality	...	Indian
	Address	...	S.U.M. Institution, Kalimpong
6	Name and Address of individuals who own the newspapers and partner or shareholders holding more than one percent of the total capital.		The Headmaster, S.U.M. Institution, Kalimpong

I, B. S SIMICK, hereby declare that the particulars given above are true to the best of my knowledge and belief.

Sd/-B. S. Simick
Signature of Publisher

Date : 4th December 1984

HIGHER SECONDARY SECTION

TEACHING STAFF

1984

PRINCIPAL— Shri P. R. Pradhan, B.A. (Hons), B.T.

GENERAL STREAM COURSE

POL. SC.	Shri P. R. Pradhan, B. A. (Hons), B.T. Shri Sahid Ahmed, B.A. (Hons), B.Ed.
HISTORY—	Shri E. T. Lucksom, M. A , B.Ed.
ECONOMICS	Shri B. C. Mrshra, M.A., B.T. Shri O. T. Aden, M.A.
GEOGRAPHY	Shri N. K. Nag, B.A. (Hons) (On deputation B.Ed.) Shri Thomas Lepcha, M.A. (Hons)
CHEMISTRY	Shri D. D. Sharma, B.Sc. (Hons), B.Ed. Shri Bhanu Baral, B.Sc. (Hons), B.Ed. Shri S. K. Subba, M.Sc., B.Ed.
BIOLOGICAL SCIENCES	Shri S. K. Subba, M.Sc, B.Ed. Shri Bhanu Baral, B.Sc. (Hons), B.Ed. Shri K. C. Choudhary, B.Sc. (Hons)
MATHEMATICS	Shri B. N. Singh, M.Sc. Shri S. I. Khan, M.Sc. Shri A. R. Singh, M.Sc., B.Ed.
ENGLISH	Shri L. K. Thapa, M.A., B.T. Shri N. R. Pradhan, M.A. (Hons), B.Ed.
NEPALI	Shri B. K. Subba, B.A., B.T. Shri A. B. Chhetri, B.A. (Hons), B.Ed. Rev. J. Karthak, M.A., B.Th.
HINDI—	Shri B.C. Mishra, M.A., B.T.
TIBETAN—	Shri S. W. Bhutia, B.A.
PHYSICS	Shri K. C. Gupta, B.Sc., B.T., Tr. in Phy. Shri G. O. Phipon, B.Sc, B.T.

VOCATIONAL STREAM COURSE

AGRICULTURE	Shri A. C. Pradhan, B.Sc. (Ag.) Shri B. B. Mangrati, B.Sc. (Ag.) Shri M. L. Sundas, B.Sc. (Ag.)
NEPALI—	Rev. J. Karthak, M.A., B.Th.
ENGLISH—	Shri L. K. Thapa, M.A., B.T.
HINDI—	Shri B. C. Mishra, M.A., B.T.
PHYSICS	Shri K. C. Gupta, B.Sc., B.T., Tr. in Phy. Shri G. O. Phipon, B.Sc., B.T.
CHEMISTRY	Shri D. D. Sharma, B.Sc. (Hons), B.Ed. Shri Bhanu Baral, B.Sc. (Hons), B.Ed. Shri S. K. Subba, M.Sc., B.Ed.
BIOLOGICAL SCIENCES	Shri S. K. Subba, M.Sc., B.Ed. Shri Bhanu Baral, B.Sc. (Hons), B.Ed. Shri K. C. Choudhary, B.Sc. (Hons)
MATHEMATICS	Shri B. N. Singh, M.Sc. Shri S. I. Khan, M.Sc. Shri A. R Singh, M.Sc., B.Ed.

MANAGING COMMITTEE MEMBERS

SECONDARY SECTION

Bishop J. E. Ghosh (President)
Shri P. R. Pradhan (Secretary)

MEMBERS

1 Rev. M. F. Rai
2 Shri P. P. Mukhia
3 Dr. D.N.M. Rao
4 Shri P. N. Biswas
5 „ Neelam Pradhan
6 Shri T. B. Thakuri
7 „ R. T. Ali
8 „ H. M. Lama
9 „ E. T. Lucksom
10 „ B. C. Mishra

CONTENTS

S.U.M.I. Black and White—Dal Kumar Subba	...	1
Literature and Society—Alexander Gurung	...	2
Beautiful Kalimpong—Bhimprasad Sharma	...	2
The Wonderful Cities of Arts—Rajen Michael Gurung	...	3
Final War—Birkha Bahadur Tamang	...	4
Letter to the Editor—Class X Boys	...	5
The Little Master and his Fans—Nirma Pradhan	...	6
Few Bhutanese Saying—Gyaltshen Dukpa	...	8
Labour—Gyaltshen Dukpa	...	9
Farewell to All—Emmanuel Thomas Namchyo	...	9
Environment and Human Survival—Sajjan Kumar Mittal	...	10
Some Scientific Items—Kalyan Kumar Thapa	...	12
Witty Sayings—Pancha Bahadur Hingmang	...	17
Listening in the Dark—Rajesh Lama	...	18
Words of Wisdom—Tarsing Namphok	...	19
A Few Quotable Quotes—Prasuram Pradhan	...	20
Some Noble Sayings—Jiwan Sherpa	...	21
The Thinker is the Winner—Shiv Kumar Agarwal	...	22
The Daily Drama—Anil Sharma	...	23
The Man I Admire Most—Dipendra Lama	...	26
Academic Prize Winners, 1983	...	27
Annual School Reports, 1984	...	30
Editorial	...	35

बग्छे टिस्टा सरसरी—सचिन गुरुङ	...	१
अधुरो इच्छा—दिपक कुमार मोक्तान	...	२
साहित्य औ मानिस—रबिन थापा	...	३
भनौ म को हुँ ?—ऋतुराज छेत्री	...	४
मेरो प्यारो कवि रिमाल—प्रवेश प्रधान	...	५
जीवन रक्षाको निम्ति—छिरीङ निडु भोटिया	...	६
फर्केर हेर्दा—बी० सी० एस०	...	७
उसँग मस्केका मेरा आवाजहरू—कर्ण बहादुर चामलिङ	...	१०
साधारण ज्ञान—सुरेन्द्र कुमार थापा	...	१२
पृथ्वी बाहिर जीवनको सम्भावना—किशोर राई	...	१४
प्रेमको दृष्टि—भुवानी दास	...	१६
गफ मात्र—उर्गेन लामा; विजय छेत्री; प्रकाश खाती	...	१७
महान व्यक्तिहरू के भन्छन् ?—उर्गेन लामा	...	१८

प्रभा—दिलीप मोक्तान १९
नेपाली भाषामा अनेक रूप र हामो—हीरा कुमार छेत्री २०
परिवर्तन—कृष्ण प्रधान २१
डोली व्यथा—प्रभात रिजाल २२
'मुनामदन' अनि देवकोटा—किरण रिजाल २३
झरना—सुनिल कुमार दहाल २६
मेरो फूलबारीको रंगी-विरंगी फूलहरू—लोक कुमार ठकुरी २७
अस्तित्व मेटाउन खोज्नेहरूलाई—पदम बराल २८
'भानु' तिम्रो जन्म-दिन—सुदर्शन गौतम २९
क्यानसर—अर्जुन भण्डारी ३०
झूठो रोटी - घाइते मेरो देश !—सुदीप कुमार शर्मा ३१
मेरो प्यारो कवि, लक्ष्मी प्रसाद देवकोटा—राजेश छेत्री ३२
उदाङ्गिएको जिन्दगी—सुधिर लामा ३४
कालेबुङको घट्दो जनसंख्या—डा० आर० के० स्प्रिग ३५
नेपाली भाषाको मान्यतातिर घोत्लिदा—सुरेश लाबर ३७

दीवाली—सरण थापा १
विद्या—सज्जन कुमार २
खण्डहार—आनन्द ३
भिन्न-भिन्न धर्मों की पुस्तकें एवं प्रमुख बातें—रवीन्द्र मोहन ४
सफलता के राहें—आनन्द ७
प्रसिद्ध व्यक्ति—शैलेन्द्र ८

Kritagyata—Prahlad Lama 1
Samanya Ekti Tablet—Khitish Chandra Choudhary 2
Ankyer Nirikshan—Sunil Rai 3
Himalaya—K.C.C. 4

"S. U. M. I. BLACK AND WHITE"

Dalkumar Subba
Class XI—(Agriculture)

Service 'O' my lads,
Unto you, I render,
Multitudes come and go,
Inspiring all, I remain forever.

Born in 1886—old as I am,
Lads love me, I love lads
Always; impart them knowledge,
Come 'O' my dears come &
Knock at my door all & alone.

AND let me embrace you all
& rear far whole dozen years.

White as I am, give the
Hungry ones, who in the dark,
In search of light, to
Them I give sweetness of harp,
Ever & Ever and Again & Again.

LITERATURE AND SOCIETY

Alexander Gurung
Class VIII, Section 'C'

Strange are the ways of mankind. Many are the ways we express our feelings to each other, then there is the culture, certain needs we can't forget. We maintain our everyday life through literature and society

Literature and society, these two and a few others make up our everyday live. Although they are similar, they differ a lot in what we say and do or wear and eat. Their differences may be sorted out by considering the good and bad points, between literature and society.

Literature is the proper way we communicate to our fellow mankind. In speech, words, activities and deeds. We need literature to broaden up our future generation's minds and brains. To express our feeling in words. Infact, if literature had not come to our help then I think we would still be in the primitive age. The world would have been all jumbled up and we would not know each other. Then again it is literature only, which can start a world war. Since we have our own different countries, we speak different languages. This leads to a lot of controversy like eveyone behaves superior to each other. This leads to disagreements and hot talks, which leads to a war. So literature views a bad point too.

Society, well we have here in our country which we can see three different societies. The rich, the middle class, and the poor society means the way we mix around with our neighbours, the happy times you spend with your loved ones.

BEAUTIFUL KALIMPONG

Bhimprasad Sharma
Class XII (Science)

Amidst the mighty Himalayas,
In all Natures Grandeur
Lies our beautiful Kalimpong.
Where I came,
And enjoy its unsurpassed beauty,
The deep glens, the enchanting valley.
The lofty mountains,
And the clear, swift flowing streams
Is where, I am staying and studying,
To brighten the morrow of my Country.

The Wonderful Cities of Ants

Rajen Michael Gurung
Class XI 'Science'

There are cities under this soil six or seven feet down. They are so beautiful to look. They have got small roads, houses, godowns, bedrooms, grave yards and a beautiful palace. The citizens of these beautiful cities are—THE ANTS.

They live their lives in the very high standard and there is discipline all over the cities. They live almost like the human beings. They play sports, they also go for wars and they also keep their own pets. These animals are divided into three classes (1) The Queen ant (2) The male ants (3) The labour ants.

Queen ant—There is only one Queen ant in a certain city. The main task of the Queen ant is to lay eggs. This Queen ant is the special ant. She also governs the whole of the city.

Male ants—These ants are the most laziest ants which does not work and eat the foods which have been collected by the other ants. These ants are also be called prince ants.

Labour ants—These ants specially the females but they do not lay eggs. These ants play the most important roles in their cities.. They are always large in number. Among these ants there are some nurses, doctors, gardeners, farmers, labours, guards and royal guards.

The ants do the every thirgs very wisely ard they do their cwn work—

Nurses—These ants brings eggs from the queen's room to nursery and other same types nurses ants take care over the child and baby ants.

Builder—These ants build the beautiful buildings and they also repair the whole of their own cities.

Farmers and guards—These two types of ants do the work with each other. Their main task is to grow food and preserve. To store the more foods is their principle. Their main foods are breads. Firstly when they stores the foods the system is in this way—the farmer ants brings the grains and guard makes it round with the help of their hard mouth (teeth like structure) and again the farmers makes that grain flat and store in their godowns.

Doctors—They take care on the sick and wounded ants. If any parts of ants are wounded then they take out that parts with their mouths.

The Manager—The person who manages the whole thing is called Manager. The same thing happens in the ant's cities. The ant manager takes care of the whole city.

Guards—The city of the ants are full of guard ants. The royal guards protects the Queen and the civil

guards takes care on the ants and the enemies (their most dangerous enemies are the ants of other cities.)

Gardener—The cities of the ants contains at least one beautiful garden, so they need gardeners.

The friends of the ants are mostly beatles. The ants keeps the beatles with them and they are also introduced to their queen also. They keep the beatles almost like the pets. They lead the beatles also where they go. So by many ways the ants are friendly animals and they are the most hard laboured animals in this world.

References

(1) The ants (English)

(2) The cities of the ants (movie, English)

(3) Himalchuli (Nepali Patrika)

FINAL WAR

Birkha Bahadur Tamang
Class XI 'Science'

A third world war
So far been averted !
Not through affection and,
Not through deficiency of hatred !!

Nuclear armour have proved
So far, a deterrent !
But greater God's hand
Has the nation, restraint !!

Every one knows and fears
If a world war does break out
It will mean the destruction of
Cities and world through-out !!

Yes, peace in these last days
Is as elusive as ever, it presages !
Wars and its rumours will continue
Right upto the end of age !!

The final wars will be more,
Tremendeous and fearful occurrence !
Than anything the world
Has however experienced !!

OBITUARY

The assassination of Smt. Indira Gandhi is a gruesome act of violence. The shock is too deep for the people. The entire nation plunged into an abyss of gloom with the news of this brutal murder.

Smt. Gandhi was an apostle of secularism and the downtrodden people of the country, and above all, she championed the cause of the poor nations of the world. No word is strong enough in condeming the cruel and barbaric assassination of our beloved Prime Minister.

The entire nation was shocked to hear the tragic news of her assassination. In her death we not only lost a great and successful Prime Minister of our counrty, but also the greatest leader who was respected throughout the world. What an irony of fate !

Soft spoken Smt. Gandhi had inherited this noble trait and a host of others from her father Pt. Nehru, as she very frequently reflected rare foresight, courage and strong determination in her battle against the disruptive forces of racialism and communalism, All those wonderful qualities were in her genes. Indeed, she worked incessantly till her death for the solidarity and integrity of the entire nation; and eventually led India towards wider horizons.

On 1st November '84 a condolence meeting was he'd in the school with the Principal, Staff and Students. After observing two minute silence in honour of the memory of the late PM, the Principal read out the resolution. There after it was sent to the new Prime Minister Sri Rajiv Gandhi, by telegram. The extract :

The Principal, Staff and Students of the S.U.M. Institution, Kalimpong were deeply shocked to hear the sudden demise of our beloved Prime Minister Smt. Indira Gandhi. We condemn the act of those who prepetrated this heinous crime and send our heartfelt sympathy and condolences to the members of the bereaved family, and pray to the Almighty to grant them Grace to bear this irreparable loss. We inform that we are solidly behind the Government.

SUMI
KALIMPONG

1st November, 1984

Indira Gandhi will occupy her niche in the history of the world as a crusader of the world peace.

To

The Editor-in-Chief
The SUMITE, Kalimpong

Dated the 30th Aug., 1984.

Sir,

We would like to bring to your kind notice the following facts for favour of your kind perusal and wide publicity. It's all about some of the several current problems which the people of Kalimpong and the student hardly at large are currently facing.

Kalimpong, a Sub division of the district of Darjeeling had been the hub of Indo-Tibet Trade during the fifties. The affluent commercial class which over contributed the community then, received the blessing of this brisk wool trade which inevitably resulted in the accumulation of huge wealth thereby. Consequently the economic structure of this Sub-division began to show healthy symptoms. But this situation ceased to continue any longer. The Indo-Tibet trade relations soon received a lever jolt when the culture lanced an attack on India in 1962.

Economically, Kalimpong is backward and it continues to be so in spite of soul's best efforts to elevate the present state of stagnation. In point if comparision too we see Kalimpong lagging far behind than the reach of other Sub-divisional towns like Kurseong and Siliguri, it alone the chief town of Darjeeling itself.

The people of Kalimpong have become the subject of several disadvantages - one of these being the resultant effect of monsoon as because due to heavy monsoonal rains, the National Highway that connects us with Siliguri via Teesta proves a serious threat to our way existence. This is due meaning to the fact that the landslides are a common experience of this place particularly during monsoon. In view of this appalling condition we thought wise of State Govt. to open up a new road connection so that we may be personally relieved of the grim reality of our dark future. In short, the demand for a safe, short and proper National Highway is the burning question as also the immediate need of the dwellers of Kalimpong.

Kalimpong will continue to remain backward if the Govt. fails to take further steps to help the genuine problems of the hill students. Besides this, there stands the acute need of a full fledged High School and a seperate adjustment of a Degree College at Kalimpong. The students are denied seats in the Higher Secondary School/Institutions even after passing the Madhyamik exams with good percentage. Due to the dearth of one more Degree College, the Higher Secondary students in their efforts to find shelter in other places and very

often found to have been driven out like hydrophobia infected dogs. The premier educational Institutions like S.U.M.I. as for example is already about to burst out with the ever swelling number of admission seekers.

The tendency has had a damaging effect upon the overall academic standard of the pupil as unlike past years, the teachers these days cannot effectively control the classes (which is often unmanageable) let alone passing on to the students head what is best the pupils can achieve in the process. Besides owing to our crowding classes, we are being badly deprived of the scientifically developed Technology of teaching, the benefit of which is being accrued by a few schools and city colleges. Unlike the circumstances, therefore we representing the entire aggrieved students boldly would like to suggest the authorities concerned that a new Degree College, having Science/Arts/Commerce faculties, together with few more Higher Secondary Institutions with attached boarding facilities etc in the vicinity of Kalimpong.

*The road condition between Kalimpong and Siliguri worsens beyond one's imagination during the monsoons, making it very difficult for jeeps and small vehicles to negotiate through the sharp bends and constant fears of falling boulders, let alone buses and heavy lorries.

We beg to remain Sir,
Youre faithfully
Gopal Dhital X 'A'
Parsuram Pradhan X 'B'
Vijwal Suria X 'B'
Dorjee Kinley X 'B'
(Annex Hostel)

THE LITTLE MASTER AND HIS FANS

By Nirma Pradhan
XII Agriculture

The game of cricket was originally played in the West, sometimes in the eighteenth century. It was a sport of elite and the educated. In those days a club in Hampshire by the name of Hamblendon was formed by those elites, the club contributed towards the development of the game.

In those days cricket was played in a very different way. For instance, the bowling was done in a crude way, throwing the ball aimlessly, the bat too was quite wide and lenghty. Again, there used to be only two stumps and many a time the ball would pass the bat and run through

the wicket without touching either of them. Due to those disadvantages, fresh rule for the game was set by the Marylebone Cricket Club of London (Commonly known as M. C. C.). It was a recognised association formed in 1788, it governed the game and brought about uniformity in the playing pattern. Overarm bowling was introduced around 1860. The English and Australian teams started touring each other's country and started playing test matches during 1877. In March 1877, the first Test Match was played, along with such test matches came the formation of Imperial Cricket in 1909, which was open to commonwealth countries including India. Later in 1956, in order to accomodate all the countries of the world, the name of the organisation was changed to International Cricket Club. With this perhaps the game received an international acclamation.

At present, test matches are held among various countries like, England, New Zealand, Australia, West Indies, Pakistan, Sri Lanka and India. One recollects with pride that fateful day at the oval in England in 1971 when India made a history, beating England for the first time on English Soil.

Unlike all other games cricket is an exceptionaly interesting one for the public, and I am sure that every cricketer knows the name of the celebrated cricketer Sunil Manohar Gavaskar. In 1983, when the 6th test match between West Indies and India was played he made a double century which entitled him the world's best cricketer.

Gavaskar was born on the 10th of July, 1947 in Bombay. He played the first test match during 1970-71 at Port of Spain between West Indies -India Test Series of the second test match and he made 64 and 67 (not out) runs. In the test match which was played at Trinidad he made 124 and 220 runs in both the Innings and surprised the whole world. For those reasons perhaps he has been recognised throughout world as the best batsman.

He brought joy to his countrymen and this fulfilled his long cherished desire during all the 93 test matches which he played making 30 centuries and 394 runs on the 174th innings of the test match.

World Renowned :—Sunil Gavaskar had maintained a record of 744 runs during the test series which was played against West Indies. During the last test match, which was played between West Indies and India in 1983 at Madras, Gavaskar made unbeaten 236 runs, with these runs added, he made altogether 8394 runs and 30 centuries. During all these matches he was known to the world as one the most famous cricketer.

Boycott of England made 8032 runs and Sir Donald Don Bradman of Australia made 29 centuries, but Sunil Gavaskar was able to beat both

of them with 8,394 runs and 30 centuries. Of those 30 centuries which Gavaskar made, 13 centuries against West Indies, 4 England, 5 Australia, 5 Pakistan, 1 Sri Lanka and 1 New Zealand. He was established a catch record with the 81 players. As a bowler he took a cricket of Zahir Abbas of Pakistan.

Though Sunil Manohar has maintained many records during his game life and which earned him the title of the world's famous cricketer, he, too has some enemies. They said that for Bradman it took only 53 tests to make 29 centuries but for Gavaskar it took 93 tests to make 29 centuries. But comment is insignificant because they did'nt know that unlike Gavaskar, Bradman did'nt have to face the ball of world's famous bowler (pace) of today like Devies like, Pasco, Thompson, Garner Richard Hedlee, Bob Willis, Malebon, Marshall Michal Holding, Andy Robert, Imran Khan. If this was the situation during Bradman's time then he would have had to play more matches than Gavaskar. This statement would have been true, if Gavaskar had played with different countries and made 30 centuries but of the 30 centuries Gavaskar made, 13 centuries against West Indies Team which has the world's fastest bowler like Marshall, Holding, Andy Gibb Robert, Ba t .e, Devies.

Apart from being in world's famous cricket-player Gavaskar is an actor and a prolific writer too. He has written two books, 'Sunny Days' and 'Idles' which are widely read. He has also received the 'Padma Sri' from Neelam Sanjiva Reddy the then President of India. In spite of this his fans have given him the nick names like Sarna, Little Master and Run Making Machine. etc.

FEW BHUTANESE SAYING

Gyeltshen Dukpa
Class IX C.
Sutherland Hostel

(1) It is easy to speak to a person of understandings and to climb up a tree havings knots and branches.

(2) There are many to show you the road, but few to provide you with food for the journey.

(3) In prosperity all become friendly, but in poverty all turn enemies.

(4) "A friend is a person who walks in when all the world walk out".

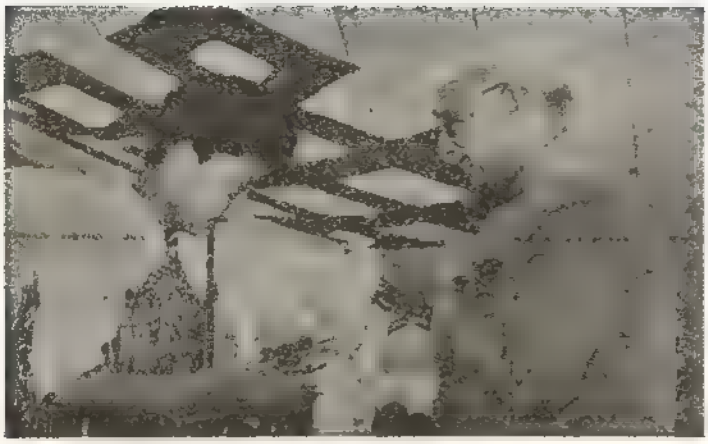

A MOMENT TO REMEMBER
Sri A. P. Sharma the Governor of West Bengal being greeted by a Lepcha boy.

A MOMENT TO TALK ABOUT IN DAYS TO COME
Two Nepali pupils putting Tika on the forehead of Sri A. P. Sharma, the Governor.

LABOUR

Gyeltshen Dukpa
Class IX 'C'

Labour hard and be adament for successs of your mission, and
Action is vital—not your theoretical talks or day-dreams.
Busy as bees were your're how sweet is honey—aftermath,
Of their constant, untiresome labour and perseverance.
Unless you work hard –your aim is like mirage.
Remember- ten percent inspiration and ninty percent perspiration.
There is dignity in Labours.

Farewell To All

Emmanuel Thomas Namchyo
Ex-student—S.S.G.C. (EZS)

Farewell, my School, a beautiful Paradise
Be immortal as every morning's Sunrise,
Eight years in your lap passes so fast,
And now I have to leave you at last,
Desks and chairs are my School's Treasures
From which I got comfort and pleasures,
Good bye to you treasure—and to my dress Black and White,
I will never forget, It is true all of you.—(1)

Farewell to you, my loving class mates,
Our departure is one which I hate.
Yes, we are all from different family,
But together we spent many years happily.
We enjoyed our school days with much fun,
But now all these happy days are gone.
We may die, but our friendship will never,
And my love for you all will remain forever.

And Lastly—
Farewell, beloved teachers of mine,
You have made me to shine.
By the light of your precious knowledge,
And it never damages.
Knowledge, which I know is wonderful,
For it makes my life fruitful.
You bestow that knowledge on me,
So always grateful, I shall be.

Environment and Human Survival

Sajjan Kumar Mittal
Class IX 'C'

Ecology, a branch of Bio-science, which deals with the study of living organisms and thier relationship with non-living components of the earth, tells us that human beings, other animals and plants, depend on the environment. The environment has been classified into physical or Abiotic and Bio-logical or Biotic-components. The abiotic components are again divided into climatic regions, Inorganic substances and organic components and the biotic components are into Producer, Consumer and Decomposer. These components together form the basic functional unit—"The Ecosystem".

The disturbances in the Environment or ecological balance are the sources of far reaching consequences from which human beings suffer. As for instance—The surface temp. of the earth is gradually increasing due to the accumulation of W_2 (carbon-di-oxide) content in the atmosphere as a result of industrial development and scientific progress. If it is allowed to go at this rate, then a time will come when everything in the world (earth) will be flooded and human existence shattered because the increased surface temp. will cause actual melting of ice cap and snow on the mountains and the polar regions.

Water, one of the chief components of the environment that sustains life, is becoming polluted as the industrial wastes, city garbages, etc. which are disposed off into lakes and rivers. A number of radio-active wastes are also let out into seas. As a result, several edible fishes have been rendered unfit for human consumption. The wastes contain cyanide, phenols, chlorine, ammonia, etc. which are highly toxic and harmful for human health. Polluted water often damages bridges, dams and barrages which will have very harmful effect in the course of certain period.

Thus, the disturbances in the environment have become a deadly threat to our survival. As has been predicted by the scriptures—the Doom's Day is not far away. It is the fault of Scientists and science that they know about discoveries and their advantages and not their control—consequently we are in the grip of panic and are fearfully waiting for eventuality. The truth is not far to seek—D.D.T. has been successful in eradicating Malaria but its extensive use has polluted water and rendered it unusable and thus the entire ecosystem has suffered badly.

In Delhi due to air pollution the SO_2 (sulphur-di-oxide) content in atmosphere is 0. 233 P.P.M. (parts

per million). CO (carbon mono-oxide) and oxide of nitrogen reduce the oxygen carrying capacity of blood. Many statistics show that CO (carbon-mono-oxide) content in 24 Paraganas is 100 P.P.M. (parts per million) where as in Tokyo (Japan) is 25 P.P.M. This clearly indicates that the people of developed countries have realised the disturbances caused in the environment by man and they have been trying to conserve the nature and natural resources as far as possible. The H_2S, which comes out from rayon, petroleum industries, etc. causes diseases of nose, throat, lung, etc.

The extensive varied and wide applications of insecticides and pesticides (किरा मारने दवाई, या कीट नाशक) have proved to be highly toxic and poisonous for animals and man himself. Thus, from every field we find that we are living in a state of fear and now we realise how much we are indebted to the environment.

The population Explosion is another factor responsible for the disturbances in the human environment. It is evident from various records available to us that there are 100 million people inhabiting in the world today. By the 1st century AD. there were 200 millions and by 1650 A.D. the number rose to 500 millions. The statistics show that the average birth rate is 200 per minute and the death rate is 110 per minute. Due to such rapid increase in population, man has been using the nature and natural resources recklessly, thus causing disturbances to the environmental stability.

Destruction of forest areas which are again part and parcel of human environment, is a serious problem and the cause for havoc such as floods, epidemics, etc.

A few months ago West Bengal was in a grip of fear from the dengerous strain of "Shizella" dysenteriy as the killer disease whose 10 individuals are enough to cause severe and fatal dysentry. This was due to the disturbances in the environment. The environment had threatened to spread to the neighbouring states with 3000 deaths and over 20,000 affected.

The environment is disturbed by man consciously or unconsciously without being aware of the far reaching consequences—and if it is allowed to continue the entire human race will be swept away from the face of the earth. The time has now come to pass the adequate knowledge on to them about the environment and human survival to each and every home. We are lucky enough to have our Prime Minister Smt. Indira Gandhi as the Ecological minister-we definetely rely on her wonderful ideas and proposals for our survival.

Living in such an environment, human beings have now become degenerated, Diseases which our fore-fathers in the remote past were

quite ignorant of, have now widespread. We eat impure and adulterated food stuff and sometimes grains which have been affected by radio active organisms are comfortably going inside our body in every breathing. Time has now come for the people to understand our relationship with the environment. By means of Mass-media, people are to be taught about this wonderful relationship that exists between us and the environment so that in future people may live happily and comfortably.

[This article was read at a Seminar on 'Environment and Human Survival', organised by the Youth Services Dept., Govt. of W. Bengal on 6th August, 1984].

Some Scientific Terms

Compiled by—
Kalyan Kumar Thapa
Class XI 'Science'

Anaesthetic—A kind of drug when used produces temporary insensibility to touch and pain eg. Chloroform.

Antidote—A remedy for counteracting the effects of poisoning.

Allergy—Susceptibility to a particular thing. Hay fever, asthma are allergic diseases.

Blood bank—Storing of blood through donations for administration at the time of emergency.

Bronchitis—Inflammation of tubes leading from the wind pipe to the lungs.

Cardiograph—An instrument which charts the movements of heart.

Cataract—Clouding of the lens of the eye which prevents clear vision.

Colour Blindness—Despite normal vision the patient is unable to distinguish one colour from the other, generally red and green.

Diphtheria—An acute infections growth of white slab, affecting the membrane in the throat followed by breathing difficulty. It is a fatal and mostly child disease, now arrested by anti-diphtheria serum.

Desmodium gyrans—It is also known as Indian Telegraph plant which shows the movement of variation mainly by the leaflets.

Endemic—A disease spreading in a locality in the surrounding condition eg. Malaria is endemic in Assam.

Epidemic—A disease spreading in a locality and quickly to other parts also.

Gout—Painful inflammation especially of great toe.

Kala-azar—The fever which is caused by the bite of bed bugs and is cured with the injection of tartarematic.

Malaria—It is a disease caused by the bite of Anopheles, the female mosquito. The symptoms are, frequent attacks of fever with sweating. If no treatment is given, it leads to spleen's enlargement, bloodlessness or anaemia pigmentation of the face or general debility.

Mumps—The swelling of salivary glands near ears which makes the face look ugly and dull. Rest and liquid diet are the best treatment. The symptoms include delirium, headache, sore throat, shivering, weakness. The after affect is the mental derangement.

Meningitis—A disease caused by the inflammation of meningi. Children are its pet victims and the symptoms are headache, nausea, high fever, pain in the legs back and stiffening on the neck. Sulpha drugs are the best cure.

Myopia (Short sightedness). A myopic person can see nearer objects distinctly but not the distant ones. Remedy—use of concave lens.

Pandemic—A disease affecting two or more countries or even continents.

Pennicilin—A new antibiotic drug obtained from the moulds and this drug has revolutionised the whole medical treatment.

Plastic surgery—The science of restoring or altering human tissues of grafting.

Pyorrhea—A disease of gums resulting in the bleeding of the edges of tooth sockets which ultimately culminates in the constant pussuration.

Quarantine—Keeping in detention or isolation a traveller for some specified period at some sea-port or airport due to his arrival from an infected area, till he is declared immune to that contagious disease.

Rabies or Hydrophobia—It is caused by the bite of mad dog, cat or jackal. There is no treatment once the symptoms are developed. The only treatment is anti-Rabies inoculation invented by Louis Pasteur.

Scarlet fever—This disease is caused by the breath and oozings of the nose, mouth and throat. The cheeks turn flushy and there is conspicious pale circle round the mouth.

Sporadic—A disease occuring here and there apparently having no connection with its origin.

Acupuncture—A Chinese system of treatment.

Aldol—It is the product of two molecules of an aldehyde having at least one hydrogen atom combining with each other at ordinary temperature in presence of a catalyst.

Alchemy—It is a branch of chemistry that deals with the transmutation of the baser metals into gold.

Atomic Pile—The original name for a nuclear reactor.

Angstram—The unit of measurment of wave length of light. One angstram= 10^{-8}cm.

Altimeter—A barometer carried up a mountain leads less because of the amendment of air pressure Up to altitude of 8000 ft. the reading falls roughly by 1 inch for every 1000 ft of ascent. A barometer can thus be used for measuring height. The altimeter in an aeroplane is essentially an ancroid barometer used in this way.

Azo compounds—When a phenol or an aromatic amide reacts with benzene diazonium chloride in alkaline medium an azo compound is formed.

Bar—Unit of atmospheric pressure : One bar is equal to a pressure of 10^6 dynes per sq. cm.

Beta (B) Particles—The negatively charged particles moving with a velocity of $6X10^4$ miles per second They have greater power of penetration than Alpha (d) particles and also then gamma (y) particles.

Burette—Graduated glass tube used for the measurement of volume of liquid in volumetric analysis.

Candela—International systems of units of Luminous Intensity.

Coagulation—The phenomenon of precipitating colloidal particles either by warming or by the addition of an electrolyte.

Convection—The process in which energy of heat is communicated by actual motion of particles themselves.

Crova's Disc—It can illustrates well a visible train of longitudinal waves.

Compass—An instrument used as an indicator of direction.

Deuterium—Heavy hydrogen.

Disc-siren—A thin metal plate has small holes bored at equal distances on the circumferences four concentric circles the respective circles with increasing diameters having 24, 30, 36 and 48 holes. This disc is called a disc siren which is mounted on the axle of an electric motor connected trough a rheostat the mains, when the motor is running steadily a drauht of air from a wind chest is directed against the innermost circle of holes and the periodic escape of air through hole after hole produces a note. With siren having eight circles of 24, 27, 30 32, 36, 40, 45 and 48 holes we should obtain all the notes of the common scale. Thus when we hear two notes we can identify in the musical scale and we can at once state the ratio of their frequencies.

Dilatometer—Thermometer to measure liquid vol.

Fission—The disintegration of atomic nuclei into simpler ones.

Foot candle—The unit of brightness of light is called a foot candle. It is the illumination of a surface placed at a distance of one foot perpendicular to the rays coming from a source of one candle power.

Galvanometer—An accurate current detector indicating the presence of a current but not necessarily measuring it in amperes.

Gamma Rays—Electro magnetic radiation emitted from the radio active material indentical in properties with X-rays.

Hydrometer—Used for the measurement of density of liquids.

Hygrometer—Used for determining relative Humidity of air.

Hard water—They do not produce lather with soap easily due to the presence of the sulphates of calcium and magnesium and soluble bicarbonates.

Heavy water—The compound of heavy hydrogen and oxygen. It is used in nuclear research.

Umbra—Completely dark space of shades.

Locula—The drops which are put in the eyes to cause dilation of pupils.

Nuclear Fission—A nuclear reaction between atomic nuclei as a result of which a heavier nucleus is formed and a large amount of energy is realised.

Nuclear Reactor—It is an atomic pile in which a nuclear fission chain reaction is maintained and controlled for the production of nuclear energy.

Pipette—It is a glass tube with the help of which a definite volume of liquid may be transferred.

Photon—Quantum of light.

Producer's Gas—Mixture of carbon monoxide nitrogen made by passing air over red hot cold.

Positron—Positive Electron.

Potentiometer—Used for determining pot. difference comparing E. M. F. of two cells, comparing two resistances, caliberation of voltmeter and ammeter.

Penumbra—The partially dark space of the shades.

Permutit—It is the method of removing the temporary hardness of water.

Plimsoll mark—The safety levels one indicated on the hull of every ship by a series of lines, which are collectively known as plimsoll mark.

Siphon—It it a simple pump, working to transfer a liquid to a lower level. It is used chiefly to empty a vessel of water when the ordinery methods would be inconvenient or impracticable.

Sonometer—It is an apparatus by which we can investigate the conditions which are applied in the use of violin and other stringed instruments.

Syringe– Simplest of all pumps—a cylinder terminating in a nozzle and operated by a well fitting piston. When nozzle is placed in water the pressure of the air the water at C, in the syringe is the same as that of the A, outside it. As the raising of piston decreases the air pressure in the syringe, the atmospheric pressure on water outside drives enough of it into the cylinder to keep the pressure at A and C on the equal level.

Steel yard—Like a balance used for weighing heavy and bulky objects in the earlier 20th century.

T. N. T.—Trio-nitro-toulene is manufactured by the action of concentrated acid on toulene.

Upthrust—The supporting force exhibited by the liquid to solid immersed in it to keep it afloat is called upthrust of the liquid.

Asteroids or planetoids—Small planets revolving round the sun between Mars and Jupiter.

Aurora Borealis—Bright shining phenomenon in the Northenr Hemisphere emitting coloured light towards the sky.

Binary star—Two stars one cannot be distinguished from the other which revolve round their common centre of gravity.

Constellation—A group of fixed stars viz the Great Bear, The Scorpion, Orion and Ursa Major in heaven.

Comet—Heavenly body with nucleus and luminous tail which can be seen with the naked eye occasionally.

Ecliptic—Imaginery orbit of the sun.

Galaxy– Luminous band of starts consisting of 30,000 million stars; forms the milky way.

Meteorite—Cosmic dust seen into earth's atmosphere appearing as shooting stars. That may be coming from the moon according to the investigations of some scientists.

Nabulae—A group of stars far away to be seen singly producing a faint misty path of light in the sky.

Orbiter—The U. S. Lunar Spacecraft launched on 11th August 1966, which transmitted pictures of the surface of the Moon.

Photosphere—The intensely bright sphere of white light visible part of the sun.

CRANING NECKS AND MAGICIANS
Sri K. C. Gupta and Sri K. W. Molommu with Class X/B boys.

BARRAGING BOYS AND THE TAMING OF MIGHTY TISTA
Some Class VIII/C Boys on excursion.

ALERT FOR ANY EXPERIMENTAL ERROR
Sri Bhanu Baral and Class XII/Sc boys in the lab.

Sun spots—Dark patches on the surface of the sun; work as safety valves, through which compressed and heated gasses escape from the sun's interior.

Twilight—The period between sunset and the sun 18° below the horizon and the reflection and scattering of sunlight during the period.

Zodiac—A belt of 12 constellations Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo etc. Star groups circling the sky making the planets, the sun and the moon look like moving against the background of these constellations. It is often linked with astrology.

Witty Sayings

Pancha Bahadur Hingmang
Class IX 'B'

(1) Never argue with your doctor he has inside information.

(2) Two things are bad for the heart, running upstairs and running down people.

(3) Among things most often opened by mistake is the mouth.

(4) A new broom sweeps clean, but the old one knows all the corners.

(5) The best cure for unruly hair is a hair brush.

(6) Speak in anger and you'll make the best speech you'll never regret.

(7) Beautiful young people are accidents of nature. But beautiful old people are the works of art.

(8) People generally quarrel because they can't argue.

(9) The right temperature in the room or home is maintained by warm hearts, not by hot heads.

(10) Once hurt twice afraid.

Collected by
Pancha Babadur Hingmang
Class IX 'B'

Jokes

The father decided to have a serious talk with young Puku, who was inclined to be light hearted and irresponsible.

"Puku" he said, "You are getting to be a big boy and you ought to take things more seriously. Just think; if I died suddenly, where would you be?"

"Here" said Puku, "The question is where would you be?"

A small boy, leading a donkey, passed an army camp. A couple of soldiers wanted to have some fun with the lad.

"Why are you holding on to your brother so tightly ? asked one.

"So that it won't join the army" was the reply.

Listening in the Dark

Rajesh Lama
Class X, Sec 'B'

A few years ago it was found that the insectivorous bat listens in the dark by echo-location. The discovery created world-wide interest and the principle has now applied to solve problems faced by blind persons and to detect objects with the help of instruments like Radar and Sonar.

However, the bat's ability to evade obstacles and catch insects in the dark with meticulous accuracy still remains unexplained. It is known that bats are endowed with rader and sonar system of their own. Just before leaving the roost in the night bat emits a burst of sound inaudible to men. These sound waves are discrete pulses of high intensity. During take-off, each pulse is about 10 to 15 thousandths of a second long; at the height of flight the pulses are shortened to less than a thousandth of a second and are emitted at a rate of 200 per second. When the supersonic sound waves strike an object they are deflected; the bat's sensitive ear picks them up.

The bat thus locates an insect or any other objects in its vicinity.

The bat broadcasts supersonic sound waves through its specially developed larynx or voice box. In some bats there are special resonanting chambers and their faces are elaborately modified to beam the sound forward. In the horseshoe bat, the sound is emitted through the nose.

The most impressive aspect of the phenomenon of echo-location is the bat's ability to detect a target in spite of loud noise or jamming in the vicinity.

The insectivorous bat is a good friend of the farmer since it preys on various dangerous insects. In a single hour bat can catch hundreds of soft bodied and slowflying moth, gnat and other insects.

For decades man has tried to find a suitable way of controlling the birth rate of human species. But this little creature has an automatic birth control mechanism which looks like a physiological puzzle.

Words of Wisdom

Compiled by *Tarsingh Namphok*
Class XII 'Arts'

1. An injury is much sooner forgotten than an insult. —*Lord Chesterfield*
2. All history is incomprehensible without Christ. —*Ernest Renan*
3. A wise man does not trust all his eggs to one basket. —*Carvantis*
4. Attention makes the genius, all learning, fancy, sincere and skill depend upon it. —*Wilmot*
5. Alone at night, I read my Bible more any euclidless —*Robert Buchanon*
6. Blessed are they that have not seen, and yet have believed. —*New Testament*
7. Character must be kept bright as well as clear. —*Dora Chesterfield*
8. Christianity tought men that love worth more than Intelligence. —*Jacquer Maritton*
9. Change your pleasure, but don't change your friend. —*Voltaire*
10. Discipline is learnt in the school of adversity. —*M. Gandhi*
11. Eat to please thyself, but dress to please others. —*Franklin.*
12. Early to bed, early to rise, makes a man healthy, wealthy, wise. —*Franklin*
13. He who serves the poor Is great in the eyes of God. —*M. Gandhi*
14. If you built castle in air, your work need not be lost, there is where they should be. Not put foundation under them. —*Thorean*
15. It is impossible for any man not to have some enemies. —*Lord Chesterfield*
16. Life is long if you know how to use it. —*Senela*
17. Old wood best to burn, old wine to drink, old friends to trust and old authors to read. —*Bacon*
18. Our sweetest song are those which tell of sadest thought. —*Shelley*
19. Self destruction is the effect, of cowardice in the highest ertreme. —*Defoe*
20. The highest duty is to respect authority. —*Pope Leo XII*
21. The foolish hath said there is no God. —*Old Testament*
22. Think in the morning, act in the noon, eat in the evening, sleep in the night. —*William Blake*

23. The childhood shows the man, as morning shows day. —*Milton.*

24. They be blind leaders of the blind, and if the blind lead the blind, both shall fall into the ditch. —*New Testament*

25. Where there is love there is life, hatred leads to destruction —*M. K. Gandhi*

26. Winds and waves are always on the side of ablest navigator. —*Edward Gibbon*

27. Wide is the gate and broad is the way that leadeth to destruction and many there be which go in threat. —*New Testament-Mathew*

28. We imitab only what we believe and admire. —*Wilmot*

29. We classify disease as error, which nothing but truth of mind can heal. —*Marry Barker*

30. Sweet are the thoughts that sovour content, The quiet mind is richer than crown. —*R. Green*

A Few Quotable Quotes

Selected by
Prasuram Pradhan

1. Imagination consoles people for what they cannot be and humour for what they actually are. —*Albert Camus*

2. When we are well, we all have good advice for those who are ill. —*Terene*

3. People are still willing to do an honest day's work. The trouble is they want a week's pay for it. —*Joey Adams*

4. You only live once But if you work it right once is enough. —*Fred Allen*

5. Fortune brings in some boats that are not steered. —*William Shakespeare*

6. Keep your fears to yourself, but share your courage. —*Robert Louis Stevenson*

7. Not work, but the thought that he must work is what makes the lazy man tired. - *Albert Brie in Le Devoir, Montreal*

8. Freedom incurs responsibility; that is why so many men fear it.– *Bernard Shaw*

9. Success covers a multitude of blunder. —*Bernard Shaw*

10. Art does not reproduce the visible, but makes visible. —*Paul Klee*

11. It is not doing the thing we like to do, but liking the thing we have to do, that make's life blessed. —*Goethe*

12. The man who goes alone can start today; but he who travels with another must wait until the other is ready. —*Henry David Thorean*

Some Noble Sayings

Colleetor— Jiwan Sherpa
Class—IX 'A'

1. Clever men are good, but they are not best. —*By Carlyle*
2. Democracy means not. "I am as good as you are" but "you are as good as I am." —*Theodore- Parker*
3. Danger is never overcome without danger. —*Publilius*
4. What we give in health is "gold", what we give in "sickness" is "silver" and what we give is death is coal —*Chinese Proverb*
5. Once the priest interpreted God to man; Now interposes himself between God and man. —*Paul Brunton*
6. However much you may try, without God's grace nothing can be achieved. —*Rama Krishna*
7. A man too busy to take care of his health is like a Mechanic too busy to take care of his tools. —*Spanish Proverb*
8. Old friends are a pleasure new a treat and man needs both to make life complete. —*Jessic Cannon Eldridge*
9. Beauty is only one layer. —*Japanese Proverb*
10. God cannot be attained by learning Intelligence, or Instruction. He reveals himself to those whom he chooses. —*Katha Upanishad*
11. If a man could have half his wishes he would double his troubles. —*Benjamin Franklin*
12. God visits us, but most of the time we are not at home. —*Joseph Rouxe*
13. The highest wisdom is never to worry about the future, but to resign ourselve entirely to his will. —*M. Gandhi*
14. Education is the chief defence of nations. - *Burke*

THE THINKER IS THE WINNER

Shiv Kumar Agarwal
Class X 'B'

If you think you are beaten, you are,
If you think you dare not, you don't,
If you like to win, but you think you can't
It is almost certain you won't.

If you think you are outclassed, you are,
You've got to think high to rise,
You've got to be sure of yourself before
You can ever win a prize.

Life's battles don't always go,
To the stronger or faster man.
But sooner or later the man who wins
Is the man who thinks He Can.

OBITUARY

It is tragic indeed that we lost three budding youths of this Institution during the recent Puja vacation. Saran Mukhia of Class IXA is reported to have been electrocuted by a high tension overhead wire while flying kites from a house top. Sonam Wangdi Bhutia of Class VIIC developed liver jaundice and was suffering acutely from it. He passed away in a hospital in Siliguri. Ajoy Kumar Sharma of Class VIIA too was ailing from serious stomach trouble for quite sometime. The boy could not survive despite all kinds of medical aid. This boy was a student of Nepal.

The Principal, Staff and Colleagues of these departed souls send their profound and heartfelt sympathies and condolences to the members of the bereaved families.

THE DAILY DRAMA

Anil Sharma
Class X 'A'

The dream has finally come true. We are now in Class X, and the idea of being in Cl. X was too big for us to grow too big for our boots. We started talking big and feeling big because we were in Class X Playing truantcy became the order of the day and 'Video Shows' in the afternoon Wou ! we just could not resist. Unfortunately, the classes started becoming quite stable after a fortnight. The school awoke from its winter hibernation; and our teachers gradually got the better of us. There were still some-signs of sporadic restlessness and resentment from our friends, who would still bunk their classes off in the afternoons.

The first period begins after a brief morning assembly meeting. It is the regular tradition of the school. Very often the H/M, would give us educative and instructive talks and sometimes he would frown at us when our recklessness become apparent to him. He is always aware of what is going on in and outside the school.

English in the first period : 'Donkey' ! feel like giving you all a 'kick', our English teacher would explode when he would find that we had been discussing about the wonderful acting of sylvester stallon in 'The First Blood': The recent craze in the Videos; and that we had witnessed in the previous day. Who would give a damn for 'End of Fear' ? Instead we would feel being carried away when he would tell us all about the earth; and its people. With that knowledge, I am sure he must have feasted on two big libraries. But when the prose would slowly get into the middle, then we would once again use our stolen moments in our own fantasies; and having felt it, he would make us stand on our benches. 'Dong ! The bell at last and time for our English teacher to go; we give a sigh of relief but that is for a few minutes for we have L.Sc. in the second period.

'While recapitulating the previous lesson today we are going to.....'. Our Life Science teacher would always begin thus. He is also a strict teacher. Most of us instead of paying proper attention to him, pass whispering comments about his typical-style in teaching and above all, he would not utter a single native word. Frequently he would find that one of us has yawned and that is too much for him as he would burst out shouting 'Yawning is a reflex action which you cannot control. Since you are not at all paying attention, just leave my class, wash your face with cold water and came back ?

It's the third period when as the tradition goes, we learn something about our Creator. Our English teacher

has shouldered up this responsibility and he knows our interests, and so along with religious Scripture he would make us aware of what has been going on in the world with wonderful instances from the Reader's Digest and the National Geographic Magazines. I can vividly remember the wonderful photographs of the shroud of Turin which he had shown to us.

Mathematics in the fourth periods being taught by two teachers on alternate days, pass off insignificantly because until now we have not been in a position to get rid of the mathematics phobia from our minds. Even then the notorious boys remain humble while learning the problems on Interests, Profit and Loss, Equations, etc.

And now we have Geography in the fifth period. We would always make ourselves sure that we had the text books with us or else we would not be allowed to sit in the class. Our Geography-teacher would enter the class room with a map on one hand and a class register and a box of chalks in the other. We would just pass remark about his punctuality, seriousness and strict mannerism. How could he remember all about the Pampas, Grand Canyon, the Rocky and the Sikiang and the like ? We would away wonder.

'You see boys, the British Imperialists had adopted the Sinister weapon of communalism and the poor Indian people were exploited, leading ultimately to economic bankruptcy of the country; Yes this is what our History teacher would always teach us about. We are taught in the same way as what others do in the Anglo Indian Schools. At times, we are at a loss to follow his complex and compound sentences being uttered spontaneously.

Vernacular, Nepali is taught by one of the senior members of staff. We would discuss about his grey hair and would seriously think that he might have been on the verge of retirement. On being asked one of our teachers told us that he had inherited this grey hair trait being present in the dominant alleles (no offence meant our, L.Sc. teacher). This period passes off laughing as he has a peculiar way of teaching by giving practical jokes and typical instances. Only after a while we would learn that those jokes had been cracked at the expense of ourselves.

Twice a week we have Civics in the sixth period. We learn about our own Government, democracy, citizenship, the PM. the President and so forth. We have a new young and energetic teacher teaching Civics. We had learned earlier that our Civics teacher was an expert in the Korean martial art, and this terrified us. Fortunately that proved to be just a passing thought for he turned out to be as humble as he is docile.

Chemistry, I am not sure if I can write a correct chemical equation is one of my fovourite subjects.

A MOMENTOUS DAY
Athletes march-past on Annual Sports Day 1984.

THE CHAMP AND THE PRIZE
Sri S K. Pradhan, the Chief Guest giving away to Bejoy Pradhan X/B the Senior Championship Trophy, BHAJURAINA MEMORIAL CUP.

BROTHERS-FRATERNISING ?
The Chief Guest hands over the Sports flag to the Headmaster for safe-keeping.

When our Chemistry teacher entered the classroom with the Thickly grown beard, like the Famous Bachchan in Andha Kanoon', we started whispering that he had been 'jilted' and felt too sorry for him. On the contrary, we would later on learn that he had kept it for the sake of beard. For days together he tried to make us understand with his soft voice, and at times beating about the bush, his lesson on mole concept could not penetrate our thick heads. Except a few no body cared to follow as we know that we can just as well fair well in the final exams with his 'moles' 'atoms' and above all, 'Ions'. This would bring us to the end of eighth period. The following day we would have Physics taught by another teacher.

We would always wonder what is the use of learning reflection and refraction of light, Ohm's law, Cathode rays, etc; in fact we would not apply them practically. A Banker, I am sure, some of us would become one in future, will have nothing to do with sound and echo and Newton's laws Joule's law. We learn Physics for the sake of Physics as a subject and for this our teacher gets annoyed. After every small topic he would ask बुझ्यौ होइन त ? Unfortunately, very often we only partially learned as we would sit in the class just waiting for the bell to go so that our 'reserved seats' might not be occupied by others at the Video joint.

Mathematics is a subject which we always fight shy of. But we are helpless 'cause the subject is compulsory and we must secure pass marks to order to get rid of it. Our G.O.C Sir tries every possible way to make the problem understand and strike the answer home. But, alas ! nothing goes into our empty खोपड्डो. We disappoint him instead of he disappointing us.

The Daily Drama class X A thus ends up and the certain is lowered from the hanging shot as the janitor habitually takes away the legendary school gong. The pioneer educational institution, SUMI continues to inhert the past glory and tradition; all our teachers with their wonderful sense of sacrifice have dedicated themselves to the betterment of human lot in this district and elsewhere. Despite earning a name 'छप्पर नभएको' school, which is a misnomer, one should become a true Sumian, in order to appreciate the contributions of all our teachers who have given a concrete plastering to the leaking erevices as the true builders of the nation. I for one, would never say 'छप्पर नभएको' school—'cause I never got drenched, neither any of us at any time.

The Man I Admire Most

Shyam Thapa, the famous footballer of Calcutta is the man I admire most. With his inexplicable affinity for this game, he left no stone unturned to master it. With his committment to serve the motherland, he joined the army and showed his worth as a 'Gorkha'. He had the opportunity of knowing football more intimately and in no time began developing his techniques and skills in the field. His inherent propensities of a true footballer did not remain latent for long, for the prospectors' antennae sensed Shyam, and consequently a position was created for him to play for the Services XI. This proved a wonderful opportunity for our Shyam to analyse his prospects in the professional line. Playing for the Services XI was a turning point in his life. His innate qualities of a good footballer began to develop further and before long, he began to play for East Bengal Club as a front ranking player. Many sports magazines began to give a cover story for him. Shyam came in the lime light. He acquired much importance and became one of the indispensable players for the Club. But, of his own will he joined the famous Mohan Bagan Club.

Shyam is famous for his 'Back Volley Kick' which always prove to be a goal. Shyam has played football for nearly two decades but in the field he appears like a twenty year old youth— so full of energy and interest. He is a big source of inspiration to the budding footballers. In fact I had never had an opportunity to see Shyam playing football, but my dream came true recently when I had been to Darjeeling to witness the final match of the Darjeeling Gold Cup Football tournament. He has all along been selected to represent India for various football tournaments. Simple natured as he is, Shyam does not boast of his position and fame. A true footballer, according to him, should cultivate good virtues and develop disciplined character. The soft spoken Shyam has given wonderful prescriptions to shine in life as a footballer during his stay at Kalimpong two years ago. I do play football, and I want to follow his footsteps. For him narcotics and alcoholic beverages are a taboo. Despite his being on the verge of retirement, he plays football for his old Club, the East Bengal.

Dipendra Lama
Class X-A

Academic Prize Winners 1983

HIGHER SECONDARY SECTION

(HUMANITIES)		
K. D. Pradhan Memorial	1st Prize	Krishna Prasad Sharma
	2nd Prize	Girish Chandra Kaul
(SCIENCE)		
Mustaque Ahmed Memorial	1st Prize	Devasish Chaki
(Donor M/s Naseem Stores, Kpg.)	2nd Prize	Nirmal Kumar Pradhan
Radhakrishna Memorial (Donated by Sri Hariram Sharma)	Maths Prize	Devasish Chaki
Meghmala Choudhary Memorial (Donated by Sri K. C. Choudhary)	Biology Prize	Devasish Chaki
(AGRICULTURE)		
Ehsanullah Quraicy Memorial	1st Prize	Samuel Lepcha
(Donated by Hamid Quraicy)	2nd Prize	Surja Prasad Upasak

SECONDARY SECTION

CLASS X	LYTTON DUX	Vikas Puri
Smt. Asha Banthia	2nd Prize	Kalyan Kumar Thapa
(Donated by Ravi Banthia)	3rd Prize	Shamim Ahmed
SCRIPTURE PRIZE	(A)	Vikash Puri
(Donated by Bong Church)	(B)	Bhim Kumar Thapa
SPECIAL PRIZES		
Kashinath Kaul	English Prize	Vikas Puri
Goura Devi (Donated by Sri D. R. Baral)	Nepali Prize	Kalyan Kumar Thapa
Brijmohan Mintri (Donated by Sri K. M. Mintri)	Maths "	Vikas Puri
Meghmala (Donated by Sri K. C. Choudhary)	Life Sc. "	" "
Malina Mukherjee (Donated by Sri S. K. Mukherjee)	Phy. Sc. "	" "
N. Wangdi	Tibetan "	Tsewang Nydup Bhutia

CLASS IX		
Ganeshilall Jagdish Prasad (Donated by Ganeshilal Prasad)	1st Prize	Suresh Mittal
	2nd Prize	Anil Kumar Sharma
	3rd Prize	Pema Samdup Bhutia
SCRIPTURE PRIZE	(A)	Cornelious Sharma
	(B)	Don Bosco Pradhan
	(C)	Samuel Lepcha
SPECIAL PRIZES		
Shivaji Singh (Donated by Satyendra Sinha)	English Prize	Suresh Mittal
Mukhram Chogmal	Maths Prize	Raj Chandra Khaling
Jetmul Harnamdas	Life Sc. Prize	Ramesh Kumar Sinhal
S. K. Thapa (Donated by Sri L. K. Thapa)	Nepali Prize	Anil Kumar Sharma
CLASS VIII		
Chunilal Agarwal	1st Prize	Sajjan Kumar Mittal
	2nd Prize	Ashok Chourasia
	3rd Prize	Mahendrabir Shakya
SCRIPTURE PRIZE	(A)	Sajjan Kumar Mittal
	(B)	Sion Tshering Lepcha
	(C)	Narad Sharma
SPECIAL PRIZES		
D. P. Upasak Memorial (Donated by M/s Upasak Brothers)	English Prize	Sajjan Kumar Mittal
D. K. Dahal	Nepali Prize	Karna Bahadur Chamling
S. P. Guha	Maths Prize	Sajjan Kumar Mittal
Abdul Aziz	History Prize	" " "
Abdul Aziz (Donated by Ramat Ali)	Geography Prize	" " "
CLASS VII		
Shrilal Agarwal Memorial (Donated by Ramniwash Agarwal)	1st Prize	Sunilman Shakya
	2nd Prize	Sagarman Shakya
	3rd Prize	Sudan Shakya

SCRIPTURE PRIZES

	(A)	Bhanu Rai
	(B)	Sudan Shakya
	(C)	Sailendra Mohan Misra

SPECIAL PRIZES

Ganeshilal Memorial (Donated by Sri M. P. Gupta)	Maths Prize	Sunilman Shakya
S. M. Fakiauddin (Donated by Ramat Ali)	English Prize	" "
	Geography Prize	" "
	History Prize	" "

CLASS VI

Janab Faizullah Chisti Memorial	1st Prize	Mahesh Darnal
	2nd Prize	Ravi Ch. Pokhrel
	3rd Prize	Sonam Gyatso

SCRIPTURE PRIZE

	(A)	Nanu Thapa
	(B)	Yusuf Simick
	(C)	Udal Kumar Lekandri

SPECIAL PRIZES

Babulal Bihani	Maths Prize	Mahesh Darnal
Babulal Bihani	Engilsh Prize	Palzor Tshering Bhutia

CLASS V

	1st Prize	Ravindra Mohan Mishra
	2nd Prize	Saran Thapa
	3rd Prize	Bikash Darnal

SCRIPTURE PRIZE

	(A)	Bikash Darnal
	(B)	Ravindra Mohan Mishra
	(C)	Krishna Prasad Sharma

SPECIAL PRIZE

	English Prize	Ravindra Mohan Mishra
	Maths Prize	" " "

All Round Best Student (Secondary) — Kalyan Kumar Thapa

R/s B. B. Pradhan Mem. All Round Best Cadet — Roshsan Shanker
(Awarded by Shri D. B. Pradhan)

Bhagyamani Mem. Best Nepali Literature Prize — Kalyan Kumar Thapa
(Awarded by Dr. Parasmani Pradhan)

Harkadhoj Pradhan Memorial Highest Percentage Prize — Shamim Ahamed
(Awarded by M/s P. R. Pradhan & N. K. Pradhan)

ANNUAL SCHOOL NOTES, 1984

S.U.M. Institution awoke to life and activity after a long winter hibernation on 4th February, 1984. We were truly grateful to our Risen Lord for giving us renewed strength, vigour and vision to begin the new year and to serve Him alone with determination through our school work. Soon after the school reopened, we have had to wrestle hard against the rush of new admission seekers, the problem which perenially exists year after year for us to confront. In spite of our best effort to keep the number well within the manageable limit in each section, both Primary and Secondary, commensurate with our intake capacity, I admit, we are a failure in this direction. And I do not hesitate to say that this explosive situation will keep on mounting unless the State Government finds some immediate alternate means to ease the burden.

PUBLIC EXAMINATIONS : This year we sent up 114 boys in the Public Madhyamik Examinations held in March. Their performances stand as follows :

Out of a total of 114,

3 passed in the I Division
41 passed in the II Division
46 passed in the III Division
11 Compartmental.

The Higher Secondary Examinations were held in early April, 1984. In this Public Examination, 62 boys in the Humanities Stream appeared, out of whom

56 passed in the II Division
2 passed P Division
2 Special Division
2 failed

In the H/S Science, 37 boys appeared in the Examinations, out of this number

3 passed in the I Division
31 passed in the II Division
3 passed P. Division

In the H/S Vocational, 43 boys appeared, out of whom

7 passed in the I Division
35 passed in the II Division
1 failed

Currently, we have all the three Streams both XI and XII functioning smoothly like a well oiled clock. We have had some difficult time selecting students for all the three streams, Humanities, Science and Vocational for the Session 1984-85. In keeping with our school norm an admission test was held on the 18th. August, 1984 in which many had to be disappointed yet quite a sizeable number could not be avoided.

SCHOOL FOUNDATION CUM PRIZE DAY : Annual School Foundation-cum-Prize Day was observed amidst tremendous joy and exhilaration on the

30-3-1984 at the Mill Ground. Shri B. L. Meena, IAS, the Sub-Divisional Officer, Kalimpong, presided over the function as Chief Guest and gave away the prizes. Besides, we have, as usual, the Annual School Sports Meet held at the Mela Ground. This year, as ever, our school boys enthusiastically took part in all the events and other entertaining items arranged by the Sports Committee, thus giving a nice demonstration to the sports loving public. The function took place on the 24th March, 1984 which was presided over by Shri S. K. Pradhan, retired Manager, Government Cinchona Plantation.

INDEPENDENCE DAY CELEBRATION :

Like the past years the School observed the 15th. August Independence Day with tremendous jubilation and honour. After the National flag was hoisted in a short but solemn ceremony held in the School premises, the School contingent House-wise led by the NCC, Scouts, Cubs, School Captain, Vice-Captains and Prefects marched down to the Mela Ground to participate in the day's programme. This year too the School put up a grand mass drill display which was very much appreciated by all. The School thanks Shri K. B. Pradhan, our veteran PT Instructor and other young members of the staff who really worked hard to achieve the honour.

DEBATE COMPETITION : In spite of our best attempt to organise an Inter House Debate Competition we could not do so for the simple reason that the limited time which we had had already been consumed by lots of other extra-curricular activities of the School. However, with the limited time at our disposal we organised Inter-Stream Debate Competition among the Plus Two students which was very much stimulating and entertaining to all who attended it. Besides, an Inter-Class Debate was also held between the enthusiastic students of Classes IX and X. In the Inter-Stream Debate Competition, Science was declared the winner against Humanities, scoring 631 points. Tshering Nidu XII Sc. was adjudged the best debator with 156 points. While in the Inter-Class Competition, Class IX was declared winner against Class X, scoring 478 points. Krishna Bahadur Pradhan, IXA was adjudged the best debator of this year with 107 points. Our thanks are due to Shri B. C Misra and Shri K. R. Thapa, two senior members of the staff, who organised the competition so efficiently within such a limited time. Further, it is hoped that the spirit De corpe will be maintained by our members of the staff in near future.

VISITS : It is heartening to report here that our Institution was visited by the honourable DDPI Secondary, Shri A. K. Roy from the State Capital. It was indeed a great privilege for us to have him with us. He attended our traditional Morning Assembly and was greatly impressed by the way we begin our day's work. Shri Roy gave a short but very instructive and educative talk to the boys of Secondary section. In this connection, let me add that the School was privileged

to have been visited by another dignitary Dr. D. R. Das, Director, Practical Training Eastern Region.

OBITUARY : This year the Institution lost 3 members of its teaching/non-teaching staff. We are indeed very sorry to miss our old time class IV staff Shri M. B. Waiba who passed away after a protracted illness. Soon after sometime his wife Smt. Waiba too passed away. Again, on the 2nd. June, 1984 Shri D. N. Targain, our Primary teacher lost his beloved wife, due to some serious illness. The Sumians extend their profound sympathies to the loved ones of these.

DEPUTATIONS : Shri N. K. Nag, B.A. (Hons) is on B.Ed. deputation in Viswa Bharati University, Santiniketan and Shri Thomas Lepcha, M.A., our alumnus has been appointed to teach Geography as a substitute for Shri Nag. Congratulations to Shri D. D. Sharma and Shri S.K. Subba who successfully passed their B.Ed. Examinations with First Class. It is hoped that those who are on deputation now will surely keep up this high tradition. Yet another energetic youngman Shri Nava Ratna Pradhan. M.A., B.Ed. is on a study leave for one year to undergo advanced studies in the subject of Education (M.Ed.) from Viswa Bharati University. We all wish him success in what he is doing now. Shri Subha Pradhan, B.Sc., our ex-student, has been temporarily appointed in place of Shri Nava Pradhan Shri Nawin Pradhan, M. Sc., another ex-student of this Institution has been appointed as an ad hoc staff to teach Physics in the Science Stream.

TRIBUTE TO THE LATE INDIRA GANDHI : The entire Institution was shocked to hear the brutal assessination of our beloved Prime Minister Smt. Indira Gandhi on the 31st. October, 1984. The School, on this account, arranged a condolence meeting on the 1st November, 1984 at which 2 minute silence was ovserved as a mark of respect to the departed soul by all those present and the condolence resolution passed by the Sumian family was read out and was subsequently sent to Shri Rajiv Gandhi, the present Prime Minister by telegram. The current issue of SUMITE carries a full page obituary note published in memory of our beloved PM Indira Gandhi.

TEACHERS' DAY : Like the previous years the Teachers' Day was observed on the 5th. Sept, 1984 with overflowing joys by the pupils of this Institution right from the KG to Class XII. After the teachers were garlanded the student community put up a short but very impressive cultural show to entertain their Gurus befitting the occasion. At the conclusion of the day's programme the teachers of both Primary and Secondary were honoured with a sumptuous lunch.

OPEN ART COMPETITION : An on the spot Open Art Competition was organised by the School. Many an enthusiastic and ambitious painter took part in it. This, I under-

stand is one vital aspect of education which we should never loose sight of. On examination, Panch Bahadur of Class IX was adjudged the best in this Open Art Competition.

NCC ACTIVITY : Of late, the School NCC has been reorganised and updated under the able initiative of Shri S. K. Subba, Third Officer. Apart from regular routine duties, the cadets ars doing commendable jobs like cleaning the school compound, helping the people in road construction and reaching other possible assistance to the local community at large. During the last Puja vacation our cadets participated in the NCC camp held at Gangtok, Sikkim, at which two of our boys were adjudged the best in the Certificate examination.

SCHOOL SOCCER : SUMI has kept the tradition of winning at least one trophy every year in the Football Tournament. In keeping with this spirit our budding young footballers really played very hard against PHE XI in the final, thus capturing the most coveted League Trophy of the year.

PHOTO GALLERY : I am very glad to report here that as planned earlier the collected photographs of some of the old SUMIANS now displayed in the Secondary Teachers' Room was officially inaugurated by Shri B. L. Meena, IAS, the SDO, Kalimpong. on 30-3-84.

ADVANCED STUDIES : Every year several of our students who pass out Higher Secondary Examinations in Arts, Science and Vocational go out for higher academic/technical studies in various Institutions in and outside Bengal. We are proud that some of our promising alumni now studying diffrerent disciplines in the renouned Universities like Jawaharlal Nehru and Viswa Bharati are doing fine, thus keeping the School honour high. Very recently, 4 students of our Institution have been selected by the State Government to undergo B.Sc. in Agruculture with Hons. in the Agricultural University of Kalyani. We are happy that the State Government has been very kind to us in this direction. Furthermore we humbly request our local government to reserve more seats for our budding youths in the faculties like Animal Husbandry, Dairy Farming etc.

PRIVATE MADHYAMIK TEST EXAM : In response to the request made by the West Bengal Board of Secondary Education Private Madhyamik Test Exam. was held in which all the male candidates were accommodated in our School Centre. This examination was held in the month of August. In view of the excessive loss of academic periods in these and other non-academic activities perhaps we will be forced to stop holding all the Public Examinations in near future.

REPAIRS, RENOVATION, CONSTRUCTION ETC. : This year we have had to spend quite a lot of money in undertaking major repairs, and renovations of the School hostel. Hostel urinals had to be completely renovated, new water

pipe lines had to be connected and new pipe lines fitted in the sceptic tanks. The Annexe hostel was completely rewired and electricity line is fully restored. Besides these, as a safety measure, iron rods have been fixed on all the windows of the Science Lab. The Gym hall has been renovated and made uptodate. More new desks have been provided for Classes II to IV in the Primary Section. Again, due to increased number of students in the Higher Secondary sections an additional number of desks have been provided afresh to meet the immediate need.

CONSTRUCTION OF ADDITIONAL SCIENCE BLOCK : It is gratifying to note here that the State Government has sanctioned an additional capital grant for the construction of Science building in the Plus Two section. The School, on this account, is very grateful to the Government and further assures that the construction work will begin as and when the fund arrives. As has already been reported in the previous issue of our SUMITE magazine that the Gym hall is being profitably used for organising useful Socio-educational programmes, educational exhibitions and other allied cultural functions etc. During the recent Puja vacation the local youths of Kalimpong (mostly composed of SUMI ex-students) organised Tae-Kwon-Do Martial Art Competition the first of its kind, in the Gym hall.

In conclusion, I must say, 'thank you very much' to all my Staff members, School Captain, Vice-Captains and Prefects for assisting me all through in running the School smoothly and efficiently during the year. While thanking you for your best possible co-operation I eagerly look forward to receiving the same in the years to come.

Wishing you all a Merry Christmas and a bright and prosperous New Year !

P. R. Pradhan
PRINCIPAL

APOLOGY

[We regret to state an article submitted by Suresh Mittal happened to be copied from a magazine of S.A.S. The student has submitted a letter of apology to the Principal S.A.S. —Ed.]

'SWAGATAM'—Traditional Bhutia way. Sri B. L. Mina, I.A.S., S.D.O., Kalimpong as the Chief Guest on the Foundation Day.

THE OPENERS—but with musical instruments and a song, Sri O. T. Aden leads the opening song on the Foundation Day 1984.

ALL SMILES
Vikash Puri receiving the Lytton Dux 1983.

Editorial

Kalimpong had been a small town nearly a decade or two ago. With lesser number of people few schools could easily accomodate its limited number of students. This was so even in the heyday of Kalimpong when it was bustling with trades Those were the time when as if by magic wand multi-storied buildings used to come up out of nowhere. Gradually Kalimpong lost its pristine glory and went to slumber as if nothing has happened.

But in the meanwhile a significant development is going on here. This we rather call it an educational boom ! Suddenly from nowhere we find hordes of school going children eagerly swooping towards the town in search of what we call in our modern parlence a Modern Education. Inspite of the growth in the number of schools in the town it has not touched the frinze of the acute problem of admission. This problem has been further aggravated by the influx of students from interiors and outstations although there are fully equipped schools manned by qualified teachers. Barring a few cases this may be due to the fact of economic development of the area, when a person could send his ward to the town to get education though it is readily available near at hand. Banning such influx its pros and cons is a matter of academic discussions. But than in a Democratic set up one cannot debar a person from moving from one place to another either in search of health, wealth or for that matter education too.

However keeping aside the problem in Secondary schools it is very pertinent in the Higher Secondary Schools and Colleges. In order to cope with the situation it may be worth while to grant recognition to all High Schools to start Higher Secondary Courses Care should be taken to diversify subjects in such a way that different schools (with required qualified teachers) should arrange to teach in a specialised manner which may enable a student to join different schools in search of their subject of choice. When Higher Secondary Course is undertaken by each High School it will definitely help in the dispersal of students' population for concentration of vast student population in a small area has its own merit and demerit.

From the very inception to the present time this Institution has kept a good profile in Public Relationship. The subject if dealt with and research is made a good book could be written. This again may be sub-divided into two parts –firstly using of School premises itself outside teaching hours and secondly participation of its teaching staff outside or inside the Institution

as a community leaders. Profuse examples could be enumerated as to how the teachers had been in the forefront of various activities in the distant past may they be either political, socio-religious academic subjects like language and literature or for that matter sports.

Even now the tradition has been rather earnestly maintained. We find teachers in their off time silently without fanfare leading the society in various fields. This is another subject to delve into. But the most disturbing factors which is giving blow to the regular academic life of the Institution and pricking the conscious of right thinking teachers are holding of various Public Examinations within the precincts of the Institution. The Institution has been forced to undertake such a Public Examinations inspite of the best effort to minimise the load of examination. To give an example as to how this Institution had to sacrifice their working hours for the sake of Public Examinations. List of examinations and the number of days required to conduct is given below :—

1.	Madhyamik Pariksha Regular	10 days (including arranging & rearranging of seats)
2.	Higher Secondary Regular (Not to speak about use of Science Laboratories for Practical Examinations which continues for weeks together)	20 days
3.	Madhyamik Pariksha External (Test)	5 days
4.	Holding of National Scholarship	1 day
5.	Holding of Middle Scholarship	1 day
6.	Holding of Primary Scholarship	3 days
	Total	40 days.

Thus 40 days of good working hours are lost in the process. Besides we must not forget School's own examinations which by department count is 20 days.

It does not behove to suggest that the School should not conduct such examination totally. But a wayout must be sought out either in the form of holding examination in the home centre like Anglo Indian Schools or all sister Institutions should come forward to share the burden of examination equally. Holding of examination in one or two centres have become rather obsolete. No one Institution or for that matter two Institutions should be loaded with this onerous task. Loss of working hours due to such examinations should be minimised at any cost.

Perhaps besides Darjeeling's Natural History Museum this Institution can boast of a good collection of moths, butterflies and small insects collected

and preserved locally. Some of the specimen collected are well over 70 years old. Though many a present students of the Institution may not be aware of this rich collection. Generally this rich collection used to be displayed as and when exhibition were organised within the Institution.

The collection consists of huge bat moths, very daintily coloured swallow tailed moon moths seldom found now-a-days. There are well preserved butterflies large and small resplendent with brilliant hues. There are collection of tiny gnats, huge grotesque monster looking beetles of many sizes. It is amazing to find all specimen have retained their brilliant natural colours though many years have gone by.

Keeping in view of such varities of specimens one can very well guess at one time Kalimpong had been an ideal place for those insects to live and flourish.

But with the growth of population and with its natural corollary towards urbanisation forests and other natural vegetation required for such insects have been destroyed. Thus the natural ecology for the growth of such magnificent and other bizarre looking insects were totally denied thereby extinguishing the life of many insects—forever-never to be seen again in their natural habitate.

Excluding the reason mentioned above there are factors like use of insecticides which the farmers have used to protect their crops. The chemical insecticides indiscriminately used by ignorant farmers might have caused indescribable loss to some extent.

The collection in the School may have started in the form of a hobby but later it must have been a part of nature studies. Gone are the days when one could meet old and young with nets running after a brilliant coloured fluttering butterfly. Surely as in the case of larger mammals and aves these tiny arthopod with their flitting life span must have something to do with ecological balance of nature. About two years ago it was informed by our Principal that there was a proposal for starting a butterfly farm to be established at Kalimpong by some Govt. agency. This was because the climatic condition of Kalimpong was congenial for the rearing and propagation of this beautiful gift of nature. For common people like us the proposal seems to be ludicrous, a big joke. But many a thing in the past which later became common and accepted factor had been initially a joke too.

We earnestly hope and pray that a department for research and propagation of these will be established for the greater glory of our land.

B. K. Subba

Wishing You All a Merry
Christmas and
a Happy New Year.

The School will
REOPEN
on the 6th February, 1985.

Harvesting S.U.M.I. style—to the tune and rythm of Adhibasi brothers.
An August 15th 1984 display on the Mela Ground.

बग्छे टिस्टा सरसरी

सचिन गुरुङ,
एघारौं श्रेणी—कृषि विभाग ।

हिमालयको कोखमा जन्मी,
चिसो, स्वच्छ जलकण बोकी,
पहाड़ खोप्ने तीव्रतासरि,
बग्छे टिस्टा सरसरी ।

डुंगा जस्तो हिउँलाई पगाली,
धेरै खहरेहरूलाई अंगाली,
पहाड़ र पहाड़ेको अस्तित्व बोकी,
बीर नेपालीका बीरत्वको साक्षी बनी,
बग्छे टिस्टा सरसरी ।

पहाड़को कुना काप्चा चाहारी,
बग्छे टिस्टा वर्षाको गान भरी,
बाढ़ले किनारमा मलमाटो थुपारी,
उमार्छे पहाड़को आँगनमा मखमली, गोदावरी,
बग्छे टिस्टा सरसरी ।

गर्जन र मौनताको स्वर लिई,
बग्छे दार्जीलिङ र सिक्किमको माझपरि,
रंगीत, रम्फू अरूको सहायता लिई ।
बहन्छे नदी वर्षाभरिभरि,
यसरी नै बग्छे टिस्टा सरसरी ॥

अधुरो इच्छा

दिपक कुमार मोक्तान
बाह्रौं श्रेणी 'कला'

शहरको होहल्लादेखि छुट्टै रहेको यो रमणीय पाखा आठ माइल घेरै पथहरू यसैको छातीबाट कोरिएर गएको छ। बिहानीको शशीले सुवर्ण जलप छरी दिँदा ती पाखाले सुन्दर घुम्टो ओढ़ी मुस्काउँछन् नजिकैको चर्चको घण्टाले झन् यस पाखालाई पवित्र बनाइदिन्छ। यही मन्दिरको छेउमा एउटा सानो झुप्रो घर छ। जसमा रणबहादुर उसको परिवारसँग छ। उ एउटा कुली काम गर्ने भए तापनि उसको इच्छा छ छोरा अरुणलाई पढ़ाएर ठूलो मानिस बनाउने। यो उसको एउटै इच्छालाई पूरा गर्न रात-दिन, पानी-झरी नभनी पैसा कमाउनपट्टि व्यस्त छ।

तर अफसोस प्रकृतिको क्रूर प्रहारले गर्दा रणबहादुर बिमार भइदिन्छ। उ सिकिस्त अवस्थामा अरुणको आमालाई बोलाएर भन्छ "हेर, अरुणकी आमा, अब म धेर बाँच्दिन होला, तर म मरेर गए पनि तिमीले अरुणलाई दुःख-सुख गरेर भए पनि पढ़ाएर ठूलो मान्छे बनाउनुपर्छ। तब मात्र मेरो आत्माले शान्ति पाउँछ।" अरुणकी आमाले भन्छे "हेर तिमी बाबु भएर पनि हरेस खानु हुन्छ? म तिमीलाई बचाउँछु। तिमी हरेस नखाऊ।" तर ..... गरीबीको कारणले गर्दा राम्रो इलाज नपाउँदा रणबहादुरले संसारको माया-मोहको बन्धन तोड़ी सँधैको निम्ति चिर निद्रामा सुन्छ।

रणबहादुरको मृत्युपश्चात् त्यस घरमा मानौं गरीबीको ताण्डव नृत्य हुन थाल्छ। तर अरुणकी आमा आफ्नो लोग्नेको एउटै इच्छालाई पूरा गर्न आफ्नो समग्र परिश्रम गर्न सदा तत्पर रहन्छे। उ अर्काको भारी बोकेर अथवा भाँड़ा माझेर भए पनि छोरा अरुणलाई दशौं श्रेणीसम्म त पुऱ्याउँछे। गरीबी एक अभिशाप हो यही अभिशापको दहमा पौरन्दै मानिसले लाखौं इच्छा र आकांक्षाहरूलाई तिलाञ्जलि दिएर बाँच्न पर्ने बाध्यता सिउरेका हुन्छन्। अरुण यस्तै विवशतामा उनिएर जिउने आशाहरू खोज्दछ तर पाउँदैन। अरुण पनि आमाको अथक परिश्रमदेखि तनमन, ध्यान दिएर पढ़छ। फाइनल नजिकै आउँछ। फाइनलको निम्ति अरुण राती बाह्र, एक बजेसम्म पढछ। एकदिन फाइनल आएर पनि सकिन्छ। अरुणकी आमा पनि बिस्तारै टी० बी० को शिकार बन्न पुग्छे अनि अन्तमा अस्पतालमा भर्ना हुन्छे।

× × × ×

टक.....टक.....जुत्ताको आवाजले हस्पिटलको शून्य वातावरणलाई तोड़दै सेता लुगा लगाएका नर्सहरूले आफ्नो ड्यूटी पूरा गरिरहेका हुन्छन्। यो टी० बी० वार्ड हो जहाँ आफ्नो भाग्य अजमाउन आउँछन् जीवन या मरण। कति नौलो जीवन पाएर जान्छन्, कति मृत्युलाई अँगाल्न पुग्छन्। यस्तै छ यहाँको नियम। बेला-बेलामा खोकीको आवाजले सम्पूर्ण कोठा

गुञ्जायमान बनाउँछ । प्रायः जस्तो विरामी निद्रादेवीको काखमा सुख लुटिरहेका छन् केवल कुनाको एक विरामी छटपटाइरहेको छ । यस्तै पचास साठी वर्ष पुगेको टी० बी०ले होला उसका आँखाहरू भित्र पसिसकेको छ गालामा हड्डी र छाला मात्र भएको—अरुणकी आमा । घरी-घरी खोकी चल्छ । खोकीको साथ साथमा रगतका बुँदहरू मुखबाट निस्कन्छन् । एक-छिनमा रगतको फाल्सा-फाल्सा मुखबाट निस्कन्छ । "पा.....नी.....अरुण ..... पा...नी..." तर उसका शब्दहरू अन्धकारमा विलुप्त भएर जान्छन् केवल बाहिर कुकुर भुकेको र स्याल रोएको आवाज मात्र सुनिन्छ ।

× × × ×

अरुण फाइनलमा फर्स्ट डिभिजनमा उत्तीर्ण हुन्छ । उ खुशीको सन्देश सुनाउन दगुर्दै अस्पतालमा पुग्छ । खुशीले अरुण दैलोदेखि नै आमा...आमा भन्दै पस्छ । तर अफसोस, यो खबर सुन्न भन्दा अघि नै अरुणकी आमाको प्राण टाढा पुगेर पलंगमा केवल निष्प्राण शरीर मात्र लड्दिरहेको हुन्छ । औ अस्पतालको भित्ता भरी अरुण कराएको प्रतिध्वनि मात्र गुञ्जन्छ आ.....मा.....।

साहित्य औ मानिस

रबिन थापा
एघारौं श्रेणी—विज्ञान विभाग

साहित्य र समाजको पारस्परिक सम्बन्ध हुन्छ । साथै साहित्य समाजलाई सुधार्ने एक विषय हो । समाजको अन्धो रीति-रिवाज पन्साउने साहित्य नै हो । समाजमा लागेका कलहहरू पनि साहित्यको प्रयासले जरैसित उखेलेर फ्याँक्न सक्छ । वास्तवमा भनौं भने साहित्य-समाजको दर्पण हो । हामीले साहित्यलाई अँगालेर समाज-लाई दरिलो बनाउन सिक्न पर्देको छ । यो समय पृथ्वी चन्द्रमासँग मितेरी लाएको युग हो । विश्वको अरू सभ्य समाज उन्नतिको शिखरमा पुग्दा हाम्रो समाज भर्खरै फक्रन लागेको छ । विशेष हाम्रो समाज उक्सन नसकेका कारणहरू हाम्रो समाजमा चलिआएको पुरानो रीति-रिवाज फाल्न नसकेकोले, जस्तै नारीहरूले पढ्न नहुने, जात-जातभित्र विभेद सानो जात र ठूलो जात । जातभित्र विभेद भएकोले नेपाली समाजमा निकै नै क्षति पुऱ्याएको छ । यस्तै हो भने हाम्रो समाज मासिन र अरू समाजबाट अवहेलित हुन केही बेर लाग्दैन । यस्तो समस्याले हाम्रा भावी पीढ़ीलाई पनि ग्रस्त नपारी छोड़्दैन ।

हाम्रा पुर्खाहरूको भनाई 'पढ़े गुने के काम, हलो जोती खाये माम' जस्तो उखानलाई चाँड़ै नै बहिष्कार गर्नुपर्छ । यस्ता रीति-रिवाज फालेदेखि हाम्रो समाजले केही मुक्तिको सास फेर्ने थियो । हामी विश्वका अरू मानिसहरू भन्दै हौं । हामीले

साहित्यका उन्नति गरे हाम्रो समाज पनि एकदिन उन्नतिको शिखरमा पुग्नेछ । हाम्रो समाज उस्कन नसकेको अर्को कारण हाम्रो जाति शोषित छन्, दबिएका छन् । हाम्रो जातिलाई कोदालो, फरुवा, हलो, खुकुरी यस्तै हतियारले कहिले छाड्दैन औ उनीहरूले विद्याको उन्नति गर्न पनि पाउँदैनन् । यसैले हाम्रो समाज भारतीय अरू सभ्य समाज भन्दा पछि छन् ।

यो साहित्यले ज्ञान दिन्छ । जसले विवेकलाई र समाजलाई विकसित तुल्याउँछ । वास्तवमा यो स्वर्गको फूल हो हो । यसैले कवि स्व० लेखनाथ पौड्याल भन्नु हुन्छ "भाषा छ यो कल्पलता समान, साहित्य हो उज्ज्वल पुष्प ज्ञान, जो गर्छ यसले मतिको विकास, स्वर्गीय त्यै हो फूलको सुवास ।" यो साहित्यमा यस्तो गुणले भरिभराउ हुनुपर्छ जसमा मानवको हेतु विवेकलाई र समाजलाई विकसित तुल्याउन सकुन् ।

यो साहित्य प्रथम ठूला-ठूला व्यक्ति राजा, मंत्री ऋषिमुनिहरूले मात्र लेख्ये तर आधुनिक समयमा प्रायः जसोले लेख्ने गर्छन् । भानुभक्तले हामीमा रामायण जस्ता महाकाव्य छोड़ेर गए । उनले साहित्य सृजना गरेदेखि सबै नेपालीले एक अर्काका भाषा बुझ्न थाले । प्रत्येक नेपालीहरूमा "नेपाली हुँ" भन्ने धाक जन्मियो । सबै आफ्ना नेपाली जातप्रति गर्वित हुनथाले । यस्तो पुस्तक अझ प्रत्येक नेपालीकोमा छ औ रहिरहनेछ । यो रामायणसितै भानुभक्त पनि अमर साथै अजर रहनेछन् ।

साहित्य जातिको प्राण हो, मान हो औ जातिको पथ हो । साहित्य विहिन मनुष्य पशुतुल्य हो । साहित्यलाई हामी समाजको पथ प्रदर्शन औ आदर्श भन्न सक्छौं । नेपाली साहित्यलाई आधुनिक भारतीय साहित्यको दाँजोमा ल्याउनलाई हामी सबै शिक्षित औ जातिप्रिय नेपालीको जिम्मेवारी हो, यदि हामीले यो जिम्मेवारी कर्त्तव्यको रूपमा ग्रहण गर्यौं भने हाम्रो समाज चाँड़ै नै फुल्नेछ फक्रनेछ औ यसको सुवास चारैतिर फैलिन सक्नेछ ।

भनौ म को हुँ ?

—ऋतुराज छेत्री
(भूतपूर्व छात्र)

म आकाशको प्रत्येक कक्षमा
भिन्न-भिन्न रूप धारण गरी हिँड़्छु
रंग-विरंगको वस्त्र पहिरन्छु,
इन्द्रधनुषको मुकुट लगाउँछु ।
सूर्यकिरणको कपड़ा अप्नाउँछु—
पृथ्वीतलमा पानी वर्षाई
उसित खेल्छु ।
उसलाई शितल बनाई
हँसाईदिन्छु ।

आकाशदेखि पृथ्वी तलसम्म—
मोतीको दाना चम्काइदिन्छु ।
कहिले धुनियाले धुनाई गरेको रूवा जस्तै—
यता उता यता उता उड़िहिँड़्छु ।
कहिले अग्लो-आग्लो पहाड़भित्र पसी
अणु-अणुको रहस्य खोज्छु ।
अनि आफै खुशीले
विभोर भई हिँड़्छु—
भनौं म को हुँ ?

A sedate little oldman reciting
a Nepali poem.

ALL'S WELL THAT ENDS WELL
Sri S. K Pradhan the Chief Guest on the
Annual Sports Day—1984.

मेरो प्यारो कवि रिमाल

—प्रवेश प्रधान
सातौं श्रेणी 'ए'

विश्वमा धेरै कविहरू छन्, तीमध्ये मलाई मनपर्ने वा मेरो प्यारो कवि श्री गोपाल प्रसाद रिमाल हुन् ।

उनी नेपाली साहित्यका गद्य-कविताको जन्म दिने नम्र वा क्रान्तिकारी कवि रिमाल लोकप्रिय छन् । उनको जन्म सं० १९७५, जेठ २८ गते, काठमाडौंमा भएको थियो । उनले आइ० ए० सम्म पढ्का थिए । स्वभावले क्रान्तिकारी रिमालले सामाजिक तथा राजनैतिक क्षेत्रहरूमा भाग लिए ।

उनले लेखेका पुस्तकहरू हुन्—

कविता-संग्रह -'आमाको सपना' । नाटक—मसान, यो प्रेम इत्यादि ।

मेरो प्यारो कवि रिमालले जीवनमा धेरै दुःखहरूको सामना गर्दै आएका थिए । अत्याचारी राणा-शासनको विरोध गर्दा उनी जेलमा पनि जानुपऱ्यो । तर उनले यस्तो अत्याचारमा पनि कविता र नाटक लेख्न छोड्दैनन् ।

'आमाको सपना' उनको श्रेष्ठ कविता-संग्रह हो । यसै संग्रहमा उनले सं० २०१९ मा मदन-पुरस्कार प्राप्त गरे । यस संग्रहमा छापिएका 'आमाको-सपना' कविता लोकप्रिय छ ।

'आमा, त्यो आउँछ र ?'
'हो बा, त्यो आउँछ ।
त्यो विहानको सूर्य झैं उज्यालो भई आउँछ.....
तर त्यो तिमी नै हौला भन्ने मेरो
यौवनभरिको सपना थियो ।'

यहाँ उनले क्रान्तिकारी सपना देखेका थिए । नेपालमा त्यसबेला क्रान्ति आउने कुरा पक्का थियो । त्यहाँ साँच्चै नै क्रान्ति आयो तर त्यो क्रान्ति उनले सोचेको जस्तो भएन र अझै विरोध गर्दै एउटा कविता रचे--

"प्रेम मात्र प्रर्याप्त छैन
यहाँ स्पष्ट गर्भाधान हुनुपर्छ,
यहाँ बुद्धि जन्माउनुपर्छ,
यहाँ लेनिन जन्माउनुपर्छ ।"

तर उनको क्रान्तिकारी सपना सोचेको जस्तो नहुँदा, उनी बौलाए । उनलाई जानी बनाउनको निम्ति राँची लगियो । फर्केर आएपछि उनले पहिले कै दुःखको सामना गर्नुपऱ्यो । उनी फेरि बौलाए । केही समयपछि कुनै उपचारै बिना मेरो सबैभन्दा प्यारो कवि रिमालले आफ्नो जीवन त्याग गरे ।

जीवन रक्षाको निम्ति

छिरीङ निडु भोटिया
बाह्रौं श्रेणी (विज्ञान)

सूर्यको सुनौलो किरण कञ्चनजङ्गा-माथि सोझै परेको हुनाले पर्वतको रानी दार्जीलिङ अति नै सुन्दरी देखिन्छे मानौं कुनै ख्यातिप्राप्त कारीगरद्वारा निर्मित देवीको मुर्ति नयाँ हरियो साड़ीमाथि सेतो साल ओढ़ी उभिएकी हुन् । सुनौलो दिन भएको हुनाले बजारमा मानिसहरू बगैंचामा भवँरा र पुतलीहरू झैं देखिन्छ । यही भिन्न एक नौजवान युवक उभिरहेको छ, जसको आकृतिबाट गोर्खाली सिपाही हुन् भन्ने सहजै थाहा लाग्छ । उ १९६२ सालको 'भारत-चीन' युद्धमा वीरगति प्राप्त गरेका चन्द्रकुमार क्षातीको जेठो छोरो प्रवीन क्षाती हुन् । पिताको मृत्यु पछि विधवी आमाको छाक पुऱ्याउन र भाइलाई पाठशाला पढ़ाउन राजबाड़ी (दार्जीलिङ्ग) छाड़ी गोर्खा सेनामा भर्ना भएर देहरादुन तर्फ लागेका थिए । हालमा उ दुइ महीनाको छुट्टीमा आएको छ । अनि उ बजारमा उभिएको केही क्षणपछि उसका नयनहरू केहि पाए जस्तो मुस्कुराउछन् औ उसको अघि उभिन्छे रातो साड़ी लाएकी गुलाब झैं – 'सुधा' ।

आज प्रवीन र सुधा दार्जीलिङ सधैंको निम्ति छाड़ने निर्णय लिएर आएकाछन् । कारण ती दुइको पवित्र प्रेम-लाई समाजको आँखाले अपवित्र देख्यो । मानिसलाई काटे सबैको शरीरबाट एउटै रातो खून बग्छ भनी चौकमा भाषण पिटने सुधाको बुवा रुद्रराज शर्माले प्रवीन र सुधाको प्रेमलाई स्वीकृति दिएन । समाजले बनाएको जात प्रथालाई मान्यता दियो ।

प्रवीन र सुधाले दार्जीलिङ छाड़ेर देहरादुन आएको पुरा एक वर्ष भएछ । औ यसको उपलक्षमा सुधाले खीर पकाउने भई । "कस्तो भएछ ?" सुधाले सुस्तरी सोधी ।

"तिमीले पकाए पछि अमृत बराबर"
'छि; अमृत त मिठो हुन्न.....।"

'ट्वाङ ... ट्वाङ..... ट्वाङ' फौजी घण्टी बज्न थाल्यो । सबै फौजीहरू आफ्नो-आफ्नो छाउनीबाट निस्केर घण्टी बजेको तर्फ लाग्यो । त्यहाँ हवलदारले सबै सिपाहीहरूलाई पंजाब जान तयारी गर्ने हुकुम सुनाए । कारण आतंकवादी-हरूलाई निर्मूल पार्न पंजाब जाने उनीहरू माथि हुकुम आएको छ । यही हुकुम मुताबिक प्रवीन नचाहेर पनि सुधालाई देहरादुनको फौजी 'क्वाटर' छाड़ी पंजाब जान वाध्य भएको छ । केहि दिनपछि फर्किन पाउँछु भन्ने आशाहरू लिएर प्रवीन पंजाब तर्फ लाग्यो 'थ्रि-टन' गाड़ीको आवाजसँग ।

प्रवीनले पंजाबमा प्रवेश गरेको पनि पाँच महीना पुरा भएछ । सुधाले साँझ पख सदैव मन्दिरमा पूजा गर्न थालेकि पनि पाँच महीना भएथ्यो । तर—एक बिहान सबैको कानमा एउटै कुरो गुञ्जन्छ— 'पतिको जीवन चाहने सुधाले आत्महत्या

गरी । फेरि केहीक्षण पछि अर्को शब्दहरू पवनको लहरीसँग दौड़न्छ—'गोर्खाली सिपाहीहरू पंजाबबाट देहरादुन आउँदैछन् ।'

पाँच महीनाको लामो अवधि पछि सुधालाई भेटन पाउने खुशीमा प्रवीनले रातो कश्मीरी शाल किन्छ औ क्वाटर तर्फ लाग्छ । तर उसको दहिलो हातबाट काश्मीरी शाल आफैं फुस्केर माटोमा पुग्छ, सुधाको मृत शरीरसँग ।

घड़ीले रातको बाह्र बजायो । तर प्रवीनलाई निद्रा पटक्क छैन । यस्तैमा दैलो अघि कोही आएको आवाज आउँछ औ कतैबाट कोठा भित्र एउटा सेतो पत्रा खस्छ जहाँ लेखिएको हुन्छ—

प्राणेश्वर प्रवीन,

तिमी पंजाब गएकोदेखि सदैव बेलुकीपख मन्दिरमा तिम्रो निम्ति पूजा गर्न जान्थें । तर आज जब म मन्दिरमा थिएँ तिमीहरूको अफिसर क्याप्टन मान सिंह'-ले तिम्रो अधिकार खोस्यो । औ उसले मेरो निर्वल शरीरसँग मात्र होइन, तिम्रो मेरो जीवनसँग पनि खेल्यो । आज स्वर्ण मन्दिर तिमीहरूले गोला बारूदबाट पवित्र बनायौ तर यो सानो मन्दिर मेरो शरीरले अपवित्र भयो मानसिंहको कर्मले । यहाँ स्त्रीहरू र मन्दिरको केहि महत्त्व छैन रहेछ । आज सानो मन्दिरमा स्त्री लुटिन्छ भने भोलि देश पनि लुटिन्छ । तसर्थ तिम्रा पथहरूमा भेटिएका मन्दिर सबै भत्किएको चाहन्छु । अन्तमा हृदयभरिको मायाहरू तिर्मीलाई ।

तिम्रो सुधा ।

पत्र पढ़ी प्रवीन पागल हुन्छ । औ ऊ मन्दिर जलाउन भनि तेल र सलाई टिप्छ । तर उसको भित्र आत्म कराउँछ—"प्रवीन; मन्दिरले होइन, मानसिंहले सुधालाई लुटेको हो ।" औ हातमा नाङ्गो खुकुरी लिएर उ सोझै दौड़न्छ क्याप्टन मानसिंहको क्वाटरमा .....।

प्रवीन सुधालाई लिएर दार्जीलिङ छाड़ी देहरादुन, आएथ्यो घर बसाउनको निम्ति । तर आज उ एकलो रूखो हृदय लिएर नेपाल तर्फ लागिरहेछ आफ्नो जीवन रक्षाको निम्ति ।

फर्केर हेर्दा

एस० यू० एम्० आई० छात्रावासका केही अनुभव—बी० सी० एस०

प्राक्कथन

मेकफार्लेन, चर्च आफ स्कटलेण्डको पूर्वीय हिमालयमा पठाइएको पहिलो कर्मी थिए १८७० मा दार्जीलिङ आएर तिनले एउटा सानो जगह लिएर प्राथमिक पाठशाला खोले तिनका सहकर्मीहरू हिन्दीभाषी थिए । यसैले यस पाठशालामा हिन्दी पढ़ाइन्थ्यो—अर्को पट्टि यसबेला सय वर्ष अघि नेपालीमा पाठ्यपुस्तक थिएन । (साठी सत्तर वर्ष अघि नेपालीलाई पर्वते, पहाड़े कुरा भनिन्थ्यो) । मेकफार्लेनले

अरुअरू ठाउँमा पनि विद्या-प्रसार गर्न लक्ष्य गरेका थिए । यसरी आफ्ना कल्पना साकार बनाउनलाई तिनी उचित ठाउँ-हरूका खोजीमा भ्रमण गरिहिँड्थे । १८७३ मा तिनी टिस्टा एउटा बेतले बनिएको पुलबाट तरेर कालिम्पोङतिर उकालो हिंडे । टिस्टा पूर्वको क्षेत्र १८६४-६५ को भूटान-युद्धबाट ब्रिटिश राज्यमा लिइएको थियो । यस नौलो ठाउँमा मेकफार्लेनले खोजेको जस्तै अड्डा भेटाएर सरकारसित जमीन विषयक लेखापढ़ी गरी एउटा घर बनाए । त्यही घरमा तिनको बासो अनि एउटा नयाँ पाठशाला थियो । एस० यू० एम० आइ० को पूर्वज यही हो । अहिले को बालिका विद्यालयको शिशुविभागको घर त्यही प्रथम पाठशाला हो ।

१८९१ को फरवरी ९ तारीखमा श्रीमती ग्राहमले बालिका-विद्यालय खोलिन् । यस योजनाको उत्तरोत्तर विकाश हुनाले पाठशाला चाहियो । त्यस कारण एस० यू० एम० आई का संचालक समितिले १९०४ को जूनमा एस० यू० एम० आई० नयाँ भवन निर्माण शुरू गरी अक्टोबर १९०५ मा सिद्धयायो र वर्त्तमान स्थानमा १९०६ मा बसैं सर्‍यो । यस भवनको माथिल्लो तल्लामा एकापट्टि दुइवटा अनि अर्कोपट्टि २४ वटा ससाना सुत्ने कोठा बनाइएका थिए । १९०६-०७ मा अर्को भवन रोवर्टसन होस्टेल बनाइयो । यसको माथिल्लो तल्ला-मा अठारवटा सुत्ने कोठा थिए । यसरी एस० यू० एम० आई० मा टाढाटाढाबाट आएका छात्रहरूले बसोबासको चिन्ता नगरी छात्रवासमा बास गर्दै विद्योपार्जन गर्दै थिए । पचास वर्षअघि नयाँ छात्र-वास बनाइयो र वर्त्तमान छात्र त्यस नयाँ भवनमा बास गर्छन् ।

छात्रवासमा छात्रहरू खूबै अध्ययन गरून् भनेर मातापिता वा अभिभावकहरूले पठाउँछन् तर दिनका छ/सात घण्टाको पढ़ाईले मानसिक थकाइ लागेको हुनाले छात्रहरूलाई मनोविनोदको निम्ति हाँस-खेल, क्रीड़ा वा शारीरिक विश्राम गर्नु आवश्यक पर्छ । तर अधिकांश छात्रहरू यस मानसिक विश्रामद्वारा आफ्ना थकाइ मारेर अध्ययन-मा लाग्दैनन् । उनीहरू पलंगमा पल्टेर हाँस-खेल गर्दै समय बिताउँछन् – कोही-कोही छात्रहरू बाहिरी शारीरिक व्यायाममा धेर समय लाउँछन् । सुत्नुभन्दा अघि छात्र-वासमा प्रायः एक घण्टा जस्तो समयमा छात्रहरूमा आफ्ना-आफ्ना दिनभरिका कार्य कलापको वर्णनको आदान-प्रदान हुन्छ । यो समय बड़ो आनन्ददायक हुन्छ । कहिले काहिँ त यस्ता-यस्ता कथाहरू दुइ तीन घण्टासम्म गरिन्छन् र समय बितेको पत्तो हुँदैन । हुनता अति सर्वत्र त्याज्य हो तापनि भइहाल्छ ।

यी घटनाहरू एस० यू० एम० आई० का छात्रवासमा यस सदीका दोस्रो र तेस्रो दशकमा भएका घटनाहरू हुन् । लेखक स्वयं छात्र थियो र उसले त्यस बेलाको छात्रवासका मनोरञ्जक घटनाहरू वर्त्तमान सुमियनहरूको मनोरंजनको निम्ति लेखेको हो ।

आपतकालिन् सुताइ

प्रथम विश्वव्यापी महासमर ११/११/१९१८ मा ११ बजे थामियो । विजयी ब्रिटिश साम्राज्यभरि तीन दिने विजयोत्सव मनाइन्दा कालिम्पोङ पनि त्यस उत्सवमा सामिल भयो । मेलाटारमा दुइ दिनसम्म छात्रहरूका खेलकूद बस्तीवालाहरूको मारुनी नाच, डम्फू नाच, मादलेहरूका ताँत,

भोटिया नाच, फूटबल र हक्कीका खेलले साँच्चै नै जनतामा आनन्दको लहर उत्पन्न भयो। दोस्रो दिनका मनोरञ्जनहरू समाप्त भएको साँझमा छात्रवासमा पनि एउटा उल्लेखनीय घटना भयो।

कोठामा अठार जना खाँदाखाँद गरी बसेका छात्रहरू गफ दिउँसोका कुरा गर्दै हाँस्दै थिए। एकजनालाई दिउँसो मिठाइवालाले मिठाई बाँड्दा मिठाईको टोकरी खन्याइदिएको कुराले जम्मै छात्रवास हाँसोले गुञ्जायमान भयो। अर्कोको शिरमा सुन्तला बाँड्नेले सुन्तलाको टोकरी ध्वाप्प लाइदिएकोले उ लड्देकोले दुइ तीनजना थिचिएर उसले चिउरा खाएको घटना कर्मसहित बतायो। अर्को हाँसोको विस्फोट अघिल्लोसित मिसियो अनि ३/४ जना संगीहरू उठेर ढटवारे नाँच गर्न थाले। समय बितेको थाह भएन। एघाह्र बजिसकेछ पत्तो भएन।

ठूलो आवाजमा "तूम लोग वहाँ क्या करते हो? क्यों सोए नही?" भन्ने प्रश्न सुनियो। चकमन्न सबैजना कान ठड्याई सुनिरहे। पटाइमा जुत्ताको शब्द सुन्ना साथ सबैले आफना-आफना पलंगतिर सुइकुच्चा ठोके। कोट, सुरुवाल, जुत्ता नफुकाई-ओढ़न नओढ़ी सबै चूपचाप आफना-आफना पलंगमा लमतन्न परे। तीन-चार मिनटपछि ध्याप्प ध्याप्प गर्ने शब्द सुनियो ढोका उघारियो एकछिन पछि डा० सदरलण्ड छात्रवासका दुवैतर्फका पलंगमा पल्टिएका छात्रहरूको परिदर्शन गर्दै वारपार घुमे। जुत्तेसित कुकुक परेका, लमतन्न परेका, छातीमा हात राखेका, घोप्टो परेर ग्यास छाड्दै गरेका, घोप्टिएर घुर्दै गरेका १२ देखि १८ वर्षका छात्रहरूलाई यसरी देखेर उनी खुशी भए र आफै एक्लै गदगद भई हाँसे र फर्के। आधा रात बितेछ।

भोलिपल्ट बिहान साढ़े छ बजे बाइबल क्लासमा डा० सदरलण्ड आए। मुसुक्क हाँस्दै तिनले भने—"रोबर्टसन होस्टेल के छात्र जैसा सोते हुए मैंने देखा, वैसा अबतक किसी छात्रको सोता हुआ नही देखा। परन्तु यह कहना है कि रातका अधिक समय नींद में बिताना चाहिए।

परीक्षा सिद्धियो, अब छुट्टी आउँदै थियो। छात्रवासमा छात्रहरू सुत्नुभन्दा अघिको समय एउटा कोठामा हाँस-खेल गर्दै बसिरहेका थिए। छुट्टीमा के गर्ने-कता जाने, नयाँ-नयाँ काम पाए गर्ने कुरा चल्दै थिए। उतापट्टि वरण्डामा लट्ठी ठोकिएको सबैले सुने तर ध्यान दिएनन् दुइ, तीन मिनटबाद फेरि त्यही आवाज आयो। सबै शान्त भए। बरण्डा-बाट "ए ढुंगा! तँ यहाँ कसरी आइस? म ठीक पार्छु" भन्ने धमकी सुनियो। लट्ठीले वरण्डालाई कुट्दा सबैजना उठे गएर हेरे। चरी नामक साथी पो रहेछ। कुम्लो-कुटुरो कसी छुट्टीमा घर जाँदै रहेछ। तर आँखा चिम्म-निद्रामा नै रहेछ, बत्ती लाएर हेर्यौं - आँखा चिम्म, कोट, पेन्ट, जुत्ता लाएको, कुम्लो कसेको ठीक। उसको कोठामा उसका सब चीज बाकसमा ठीक-ठाक बन्द—तर आँखा चिम्म।

एकजनाले एक ग्लास पानी खन्याउँदा पो ब्युँझ्यो र आछु आछु भन्दै आँखा उघार्‌यो। त्यसपछि उसले भन्यो "म ता स्कूल बन्द भएछ रे र घर फर्कन्दै थिएँ—बाटोमा ढुंगाले जान दिएन र नाघेर जान भन्दै थिएँ तिमीहरूले न ब्युँझाएको भए म आज गर्ने थिएँ।"

उसँग मस्केका मेरा आवाजहरू

कर्ण बहादुर वामलिङ
नवौं श्रेणी

हिँड्दा हिड्दै बाटो भुलिन्छु
अनि यौटा कल्पनामा आइपुग्छु,
बतासँगै खेल्न खोज्छु
फेरि ठोक्किएर कल्पनामा नै आइपुग्छु,
अनि यौटा गीत गाउँछु
तर सुन
म कस्तो गीत गाऊँ
तिमीलाई खुशी पार्ने ?
तर होइन
तिमीलाई दुखित पार्ने ?
तब कस्तो गाऊँ ?
उफ् बोल्दिनौं
तब
अरू मानिस कसरी बोलोस्
भन तिमी
म कस्तो गीत रचुँ ?
उफ म छक्क पछु
अहो ! तिमी पनि गाउने ?
त्यसो त म गीत रच्छु नी
अहा ! गीत पनि नरच्नु ?
किन ?
गीत पनि रचन सक्छयौ ?
त्यसो त
म संगीत भरिदिन्छु
तिमी अब गाउन सक्छयौ,
म मादल बजाऊँ है त !
हुँदैन किन ?
गीटार बजाउनु ?
मादलमा ताल मिल्दैन 'र ? के गीटारमा मात्रै मिल्न सक्छ ?
होइन मादलमा पनि मिल्न सक्छ, गाइहेरन,
अरे ! हुँदैन 'रे ?
किन ?
[illegible]

अहा ! मिल्छ नी मादलमा पनि
यी हाम्रा पुर्ख्यौंली धन हुन्
सुनिहेरन
हो ! कस्तो राम्रो सुन्छ,
मन परेन ?
किन ?
गाइहेरन ताल मिलाऊँ
लजाउँछौ.....
तब किन ?
एकपल्ट गाउन, ताल मिलाऊ गीतसँगै,
लाज लाग्छ ?
कसरी ?
होइन एकपल्ट गाऊ मात्रै, कस्तो मिठो सुन्छ,
थोत्रे मादल ?
त्यसो त कङगो बजाउनु ?
तर म बजाउदिनँ
मादलसँग गाइहेरन कस्तो मिठो सुन्छ, मादलको र सुरिलो लयमा ।
अब गाउन
हो ! कस्तो मिठो सुन्यौ,
जम्मै गाउन
मादलको तालमा गीत गाउन, उसलाई नसोध, बरू मलाई
सोध्न सक्छयौ,
तर म
तिमीलाई सोध्दैछु
अहा ! कस्तो मिठो स्वर
यो गीत त गोठाला जाँदा, डाँड़ामा बसेर साथीहरूसँग गर्फिँदै
गाउने मीठो गीत
अहो तिमीलाई गोठाले नभन्नु ?
तर यी गीत
झरना ठोक्किएर सृजना भएको कलकले आवाज हुन्
अनि गोठालाहरूले गीत ठानेर लय हालेका हुन्
तब कसरी लयाउन सक्छयौ,
तिमी आफैलाई सभ्य नठान
कङगोसँग मादल साटेर
तर ती झ्याउरे गीत पनि

वास्तवमा कम छैनन् नी
सायद तिमी सभ्य भएर
मादल बिर्सन खोजेको हौ कि ?
तर हामी अझै पनि
वास्तवमा सभ्य हुन् सकेका छैनौं
किनकि हामी अल्लाई मान्यता दिन्छौं ।
उफ बोल्दिनौं अब
तर अब त
तिमी नबोले पनि
म दुखित हुने छैन
बरू म आफै
मादल नै बजाएर भए पनि
ह्याउरे गीत नै गाउँछु
किनकि
मलाई ह्याउरे गीत नै प्रिय लाग्छ,
सायद
तिमी त अरू किसिमको गीत गाउछ्यौ होला
तर म सधैं आफ्नै ह्याउरे गीत गाउँछु ।

साधारण-ज्ञान

(संकलन)
सुरेन्द्र कुमार थापा
नवम् श्रेणी 'ख'

१ अमेरिकाकी "सेलीक्राइड", जो विश्वमा अन्तरिक्षमा सर्वप्रथम यात्रा गर्ने एक महिला हुन् ।

२ "कस्तुरा" प्राणीले एकपल्टमा एक करोड़ साठी लाख फुल दिन्छ ।

३ "समाचार पत्र" सबैभन्दा पहिले चीन देशमा प्रकाशित भएको थियो ।

४ मध्य एशियामा पाइने एक प्रकारको फटेंग्रा जो "पराध्वानिक श्रवण" शक्तिमा सबैभन्दा तेज हुन्छ । यसले ४५००० कम्पन प्रति सेकेण्डको ध्वनि सुन्न सक्छ ।

५ सन १८९५ मा सर्वप्रथम "बाइस्कोप"-को आविष्कार अनि प्रदर्शन भएको हो ।

६ सगरमाथा (एभरेष्ट)-मा पुग्ने प्रथम महिला श्रीमती "जंकोतोवेई" (जापान) हुन् ।

७ विश्वको सबैभन्दा प्राचीन महाविश्वविद्यालय "क्यारोविन" हो। यो खृष्टपूर्व ८५९ मा स्थापित भएको हो।

८ संसारका प्रथम महिला डाक्टर "एलिजाबेथ ब्लकवेल" हुन्।

९ विश्वका सर्वाधिक बिक्री हुने दैनिक समाचार पत्र "आउसन" हो, यो जापानको राजधानी टोकियोबाट प्रकाशित हुन्छ।

१० सबैभन्दा अग्लो घर स्सको "सोभियत प्यालेस" हो, यो १३००० फूट अग्लो छ।

११ "सेन्डी" कुखुराले हरियो फुल पाछे।

१२ बाह्रै मास वसन्त ऋतु हुने शहर "किवटो" (अमेरिका) हो।

१३ "भेटीकन शहर" विश्वको सबैभन्दा सानो देश हो। यसको क्षेत्रफल ०.१७ वर्ग-माइल छ।

१४ "साल्वेरेनस" माछाको शरीर कत्लाको बदली नरम भै हुन्छ।

१५ पृथ्वीको ओजन ६,०००,०००,०००,०००,०००,०००,००० टन छ।

१६ आधा रातमा सूर्य देखिने शहर "नर्वे" हो।

१७ "रिड्ड लिम्पोट" कीरा ढुंगामा यति बलियो टाँसिएको हुन्छ, यसको खुट्टा उचाल्नु १० पाउण्ड बराबरको तागत चाहिन्छ।

१८ संगीत सम्राट् "मोजार्ट बुल्फ्याांग एमेड्यूस"-को जन्म १७५६ सालका अष्ट्रियाको सतलजवर्गमा भएको हो।

१९ "गरनाड" माछा पानीमा पौड्नु, जमीनमा हिँड्नु र आकाशमा उड्नु सक्छ।

२० कपुर काठबाट निस्कने एक किसिमको सेतो पदार्थ हो।

२१ संसारमा सबैभन्दा ठूलो घण्टा मास्कोमा छ। जसको वजन प्रायः १९३ टन छ।

२२ २ दिसम्बर १९८२ मा उथा विश्वविद्यालयको मेडिकल सेन्टरमा ६१ वर्षीय डा० "वार्नी क्लार्क"-लाई, सल्टलेक सिटी (अमेरिका)-मा विश्वको सबैभन्दा प्रथम कृतिम (यांत्रिक) हृदय लगायो।

२३ सन १९३५ मा "जेम्स चेडविक" अंग्रेज वैज्ञानिकलाई न्यूट्रोनको खोजी गर्नमा नोवेल पुरस्कार दिइयो।

२४ एउटा ब्रिटिश जहाज, जो हेनरी ८ को राजत्वकालमा १९ जुलाई १५४५ मा फ्रान्ससँग युद्ध गर्न पठाइयो, तर ७०० सिपाही सहित त्यो जहाज डुबेको थियो, औ ४३७ वर्ष पछि १९८२ को जुलाई महीनामा त्यसलाई समुद्रतलबाट निकालियो।

२५ "माथरिअनिड" कीराले कहिल्यै अण्डा र बच्चा दिँदैन। आफनो वंश वृद्धिका लागि दुइ भागमा चुड्निछ र चुड्निएको अर्को भागमा तुरन्त टाउको आँखा र खुट्टा बनिहाल्छ।

२६ विश्वका दुइवटा वन्यप्राणी "ल्लामा" ओ 'गेजल्ले"-ले पानी पिउँदैनन्।

पृथ्वी बाहिर जीवनको सम्भावना

किशोर राई
बाह्रौं श्रेणी, विज्ञान विभाग

२४ जुन १९४६ को दिन आकाश सफा थियो। त्यस दिन केनेथ आर्नोल्ड नामक दक्ष पायलट केसेड पहाड़मा खसेको वायुयान खोज्न निजी वायुवान वासिङ्गटन बाट चलाइ रहेका थिए। एक्कासि तिनले तेजिलो डबका आकारको वस्तु आकाशमा उड़िरहेका देखे। त्यस वस्तु घण्टाको १२०० माइलको वेगले उड़िरहेको थियो। पछि तिनले भने यहि पृथ्वीको मानिसले देखेका पहिलो 'उड़न' तस्तरी वा उड़ने डबका (flying saucer) थियो। त्यस उप्रान्त पृथ्वीमा सयकड़ौं यस्ट उड़न तस्तरीको उपस्थितिको खबर पाइएका छन्। तर आजकल त्यसलाई पूर्ण रूपले न जानिएको हुनाले त्यसलाई "न जानिएको उड़ने वस्तु" (U. F. O.—Unidentified Flying Object) भन्दछ।

यस विषय लिएर "क्लोज इन्काउन्टर अफ् द थर्ड काइन्ड" (Close Encounter of the Third Kind), स्टार ट्रेक् (Star-Trek) जस्ता चलचित्र पनि बनिएका छन्। विभिन्न देशका वैज्ञानिक संस्थाहरूले खोजी गरी यति सम्म पत्ता लाउन सकेका छन् कि यी उड़ने डबकाहरू पृथ्वीका कुनै मानिसको कार्य चाहिँ होइनन्।

तर प्रश्न उठ्दछन् कि—के यी वस्तुहरू पृथ्वी बाहिरबाट आएका हुन्? यदि हुन् भने पृथ्वी बाहिर मानव वा मानव जस्तै कुनै जीवित प्राणी छन् त? यी प्रश्नले आज पृथ्वीका घेरै जसो वैज्ञानिकहरूका टाउको खाइरहेका छन्।

यस खोजीमा सर्वप्रथम चन्द्रमातिर ध्यान दिऊँ। चन्द्रमा सबैभन्दा नजिकको उपग्रह हो। यहाँ ठूला-ठूला सागर वा समुद्रको खाल्डाहरू भए पनि जलविहीन छन्। यसर्थ यद्यपि कार्बनिक यौगिकको उपस्थिति भए पनि पानीको अभावले एमाइनो अम्ल बनिन सक्दैन। अत जीवित प्राणीको त प्रश्न नै उठेन। यसको प्रमाण "एपोलो", "सोयुज" जस्ता कृतिम उपग्रहहरूको खोजीद्वारा पत्ता लागिसकेको छ। चन्द्रमा भन्दा साना अरू सबै ग्रहहरूका त्यही हालत छन्।

अब अर्को ग्रह शुक्रतिर हेरौं। यस ग्रहलाई कार्बन डाइ अक्साइड (CO_2) ग्यासले घेरिराखेका छन्। यहाँ समुद्र छैन तर पहाड़हरू छन्। यसको तल्लो तहको तापक्रम 800°C छ। तर माथिल्लो तहको वायुमण्डलको तापक्रम भने—8°C छ। यसर्थ माथिल्लो र तल्लो तहको बीचको वायुमण्डलमा भने कुनै जीवित वस्तुको उपस्थिति हुन सक्छ।

मंगल ग्रहमा कार्बन डाइ अक्साइड, नाइट्रोजन, आर्गन र जल वाष्पको पातलो वायुमण्डल बनिएको छ। मंगल ग्रहको कुनै-कुनै स्थानमा दक्षिण ध्रुवमा जस्तै जमिएको झिल देखिन्छ। सायद यस्ता ठण्डा स्थानमा कुनै "सूक्ष्म जीव" बस्छन् कि भन्ने वैज्ञानिकहरू सोचाईमा छन्। यही आकाशमा जुलाई १, सेप्टेम्बर १९७६ मा अमेरिकाले दुइवटा उपग्रह भाइकिङ्ग—I

र भाइकिङ्ग—II (Viking—I & Viking—II) मंगल ग्रहतिर पठाए तर कुनै जीवित वस्तुको पत्तो लागेन ।

अब बृहस्पति ग्रह तर्फ हेरौं । यसलाई हाइड्रोजनको बाक्लो तहले छेकेको छ । यसमा मिथेन (CH_4) अनि जल वाष्प पनि मिसिएका छन् । यसको वातावरण ठीक समयमा पृथ्वीमा प्रथम जीवनको सृष्टि भएको थियो । यसकारण बृहस्पति ग्रहमा पनि तल्लो श्रेणीको जीवको उपस्थिति हुन सक्छ । यसबाहेक अरू ग्रहहरू जस्तै शनि आदि ग्रहमा पनि "जीवन छ" वा "छैन" भन्न सकेका छैन ।

ग्रहहरू बाहेक अब उप-ग्रहहरू तफ जीवनको कल्पना गरिरहेछन् । हाम्रो सौर्य मण्डलमा ३३ वटा उप-ग्रहहरू छन् । यी मध्ये छवटाका परिधि २००० माइल भन्दा बेसी छ । अनि पाँचवटाको हालत चन्द्रमाको जस्तो छ । छैटौं उप-ग्रह "टिटान" जो शनिको दशौं उप-ग्रह हो अनि यसको परिधि ३००० माइल छ; यसको वायु-मण्डलमा मिथेन, हाइड्रोजन र कार्बन डाइ अक्साइडले बनेको छैन यद्यपि यसमा पेट्रोलियमको सागर छ भन्ने शंका गरेको छ । यो पृथ्वीदेखि ८० करोड़ माइल टाढ़ामा छ । तब पृथ्वी बाहिर कुनै जीवनको खोजीमा हाम्रो सौर्य मण्डल बाहिरतर्फ दृष्टि जाँदछ । हाम्रो सौर्य मण्डल बाहिर कुनै नक्षत्र वा यसका ग्रह, उप-ग्रहहरूमा सायद यस्तो वातावरण हुनसक्छ, जहाँ कुनै जीवन बाँच्न सकोस् । यदि नक्षत्र हाम्रो सूर्य जस्तै भए कुनै जीवन सम्भावना हुँदैन तर यसको उप-ग्रहहरूका भने सम्भावना छ ।

हाम्रो ग्यालेक्सी (Galaxy) आकाश गंगा (Milky way) मात्र १३५०० वटा नक्षत्रहरू छन् । त्यहाँ प्रत्येक नक्षत्रको आफ्नै ग्रहहरू छन् । २५ प्रकाश वर्षको (१८६००० × २४ × ६० × ६०) माइल परिधि-भित्र मात्र एक सयवटा नक्षत्रहरू छन् । फेरि "पालोमोर टेलीस्कोप"-द्वारा हेर्दा दशकरोड़ ग्यालेक्सी देख्न सकिन्छ; जुन चाहिं हाम्रो वृहत ब्राह्माण्डको एउटा क्षुद्र अंश मात्र हुन् । यसर्थ प्रत्येक ग्यालेक्सीमा एक-एकवटा मात्र सूर्यको जस्तै ग्रह भए करोड़ौं ग्रहमा मानिसको जस्तो सभ्यता भएको जीवनको सम्भावना छ ।

यद्यपि पृथ्वी बाहिर पनि मानिस जस्तै वा मानिसभन्दा विकसित जीवन भए पनि अहिलेसम्म पृथ्वीका मानिससँग सम्पर्क राख्न भने कुनै चेष्टा गरेका छैनन् । तर पृथ्वीका मानिसले भने उनीहरूसँग सम्बन्ध गाँस्न बारम्बार असीम प्रयास गरिरहेका छन् । पृथ्वी बाहिरका जीव सभ्यतासँग सम्बन्ध जोड़ने पहिलो प्रयास १९६० मा एफ० ड्रेक भन्ने मानिसले गरे । तिनले नेशनल रेडियो एस्ट्रोनमी सेन्टर, वेस्टर्न भर्जिनीयाको ग्रीक ब्यांक लेबरटोरी-बाट प्रोजेक्ट ओजमा नाम दिएर दश प्रकाशवर्षको दूरीमा भएका टाड़ सेड़ी र एपसीलोन एरेडानी नामक ग्रहतिर रेडियो टेलिस्कोपद्वारा नीरक्षण गरे । तिनले मई महीनादेखि जूनसम्म १५० घण्टा जति पर्खे तर निष्फल भए । फेरि १९७४—७५ तिर ८००० प्रकाशवर्षको दूरीसम्म कुनै विकसित सभ्य जीवन पृथ्वी बाहिर छन् कि भनेर रेडियो सूचना पोर्टोरिकोबाट पठाइयो तर कुनै संकेत पाइएन । तर पनि

पृथ्वीका मानव जातिले हरेस खाएको छैन् (NASA), ब्रिटिस इन्टर प्लानेटरी सोसाइटी अथवा संस्थाले अथक प्रयास गरिराखेका छन् । धेरैले शंका व्यक्त गरेका छन् कि अहिलेसम्म पृथ्वी बाहिर-बाट कुनै सन्देशको उत्तर दिन उनीहरू सफल भएका छैनन् । फेरि अर्को तर्फको विचार छ कि उनीहरू हामीभन्दा धेरै बुद्धीमान् र विकसित छन् । यसर्थ हाम्रो सन्देशको उत्तर दिन कुनै आवश्यक ठान्दैनन् तब शंका जाग्दछ कि "के हामीले यस्ता नजानिएका सभ्यतासँग सम्पर्क गाँस्न उचित छ त ?" हुन सक्छ उनीहरू हाम्रो सम्पर्क साध्ने प्रयासमा हामीलाई निर्घो ठानी विध्वंशक हमला पो गर्नेछन् । हुनसक्छ उनीहरूको अघाड़ि हाम्रो अस्तित्व "मानिसको अघि कमिलाको सरह हुने हो । यसबाट हामीलाई फाइदा हुने छ कि नोक्सान ?" यो पनि मानिसका निम्ति प्रश्न चिन्ह नै छ ।

प्रेमको दृष्टि

भवानी दास
पाँचौं श्रेणी

प्रेम गरौं सबलाई
नगरौं घृणा कसैलाई
स्थान दिऊँ प्रेमलाई नित्य
सबले जानोस् हाम्रो महान सत्य ।

माइने-थाइने दीन-दुःखी सबलाई
समाजमा राखौं यस्तैहरूलाई
सबैलाई हेरौं प्रेमको दृष्टि
यो सबै हुन उनै ईश्वरकै सृष्टि ।

कर्तव्य विद्यार्थी जीवनको कस्तो ?
यो एक सुन्दर फूल जस्तो
विद्याले सिकाएको करुणा झल्काइदिऊँ
दुष्ट कुरा र निचकाम सबै मिल्काइदिऊँ ।

असहायको आँसु बहन्छ कुन पिरले
यो बुझ्न सक्छ के अमीरले ?
यस्तैहरूको हृदय बुझिदिने
हामी बनौं सबको आँसु पुछिदिने ॥

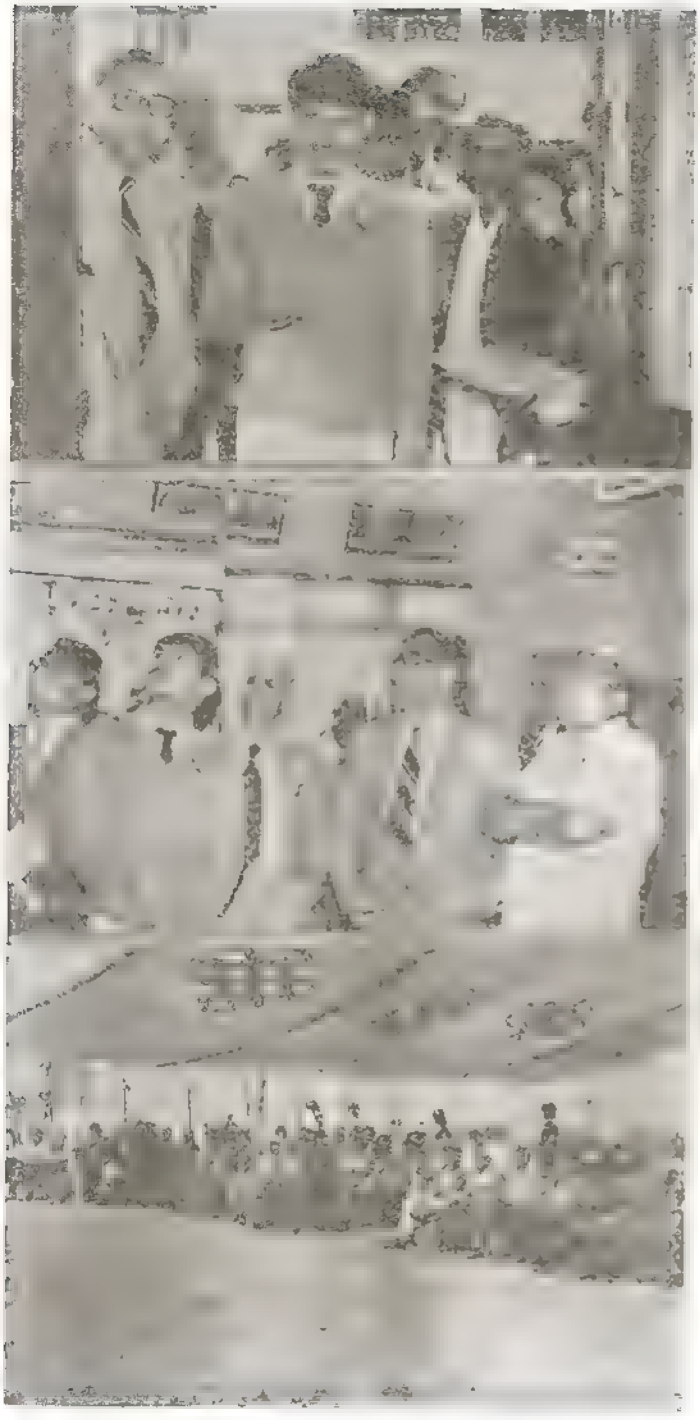

The Chief Guest opening a picture gallery of Ex-S.U.M.I. Staff-members.

'FOND MEMORY BRINGS THE LIGHT OF OTHER DAYS AROUND ME'

The Chief Guest is being shown around.

BE IT A WEAKNESS, IT DESERVES SOME PRAISE
WE LOVE THE PLAY-PLACE OF OUR EARLY DAYS

S.U.M.I. Old Boys in the Foundation Day 1964.

गफ मात्र

उर्गन लामा
"दशौं श्रेणी ख"

वकिल—के तिमीले साँची नै रमेशको प्राण लियौ ?

खुनी —हजुर ! मेरो मालिक ! मैले त उसको पेटमा छुरी मात्र घुसाएको थिएँ ।

× × × ×

प्रेमिका —[प्रेमीलाई] म तपाईंलाई जति माया गर्छु के उति नै तपाईं पनि मलाई माया गर्नुहुन्छ ?

प्रेमी—[नम्रसाथ] छि ! कस्तो कुरा गरेकी प्रिये ! तिमीलाई म प्राणभन्दा पनि ज्यादा माया गर्छु ।

प्रेमिका—[छुरी दिँदै] उसो भए मेरो आँखा अघि पेटमा छुरी भसाएर प्राण दिन्छु भन्ने प्रमाण दिनोस् त !

× × × ×

बिजय छेत्री
एघारौं श्रेणी "कला"

रोगी डाक्टर साहेब आईफल खानुहुन्छ ?

डाक्टर—ल्यै, भर्खरै खाना खाएर आएको लेउ न त खाइदिऊँ ।

रोगी - होइन ! मैले पो खानु हुन्छ कि हुँदैन भनेर सोधेको ।

× × × ×

एकजना व्यक्ति चिया पिउन एउटा होटेलमा गयो । उसले बेरालाई चिया माग्यो र पिउन थाल्यो । एकक्षणबाद उसले बेरालाई एक चम्चा चिनी माग्यो र ख्वाप्पै मुखमा हालेर हल्लिन थाल्यो । यो देखेर बेरा छक्क पऱ्यो र उसले गएर त्यस मानिसलाई सोध्यो—"तपाईं किन हल्लिनुभाको ?

त्यस मानिसले जवाब दियो—"अघि चिया खाँदा चिनी लागेको थिएन र अहिले चिनी खाएर घोलेको नी !!

× × × ×

उमेश [रमेशसित]—मेरो बाजे मर्दा लाखौं धन-सम्पत्ति छोड़ेर गए ।
रमेश—मेरो बाजे मर्दा त झन संसारै छोड़ेर गए ।

× × × ×

प्रकाश खातो,
सुदेश खाती
दशौं श्रेणी "क"

साधु—नानी तिम्रोमा जे छ, भगवान्को नाममा दान गर ।
युवक—साधुबाबा मेरोमा सिर्फ पाँच रुपियाँ मात्र छ ।

साधु—त्यही पनि दान गर ।
युवक—[रिसाउँदै] पाँच रूपियाँ दिन्छ ।
साधु—नानी, तिमीसँग म धेरै खुशी छु, माँग तिमीलाई के को दुःख छ ?
युवक—साधुबाबा अहिले लगेको पैसा दिनुहोस् ।

× × × ×

(खाना खाइरहेको बेला)
पहिलो मानिस—खाना खाइसके पछि मुला खाए हजाम हुन्छ ।
दोस्रो मानिस—होस्.....साथी, होस बरू मुला पनि खाऊ हजाम पनि हुन्छ । केश काटी हिँड्ने मेरो इच्छा छैन ।

महान व्यक्तिहरू के भन्छन् ?

उर्गेन लामा
दर्शौं श्रेणी 'ख'

जसले एक्चोटि विश्वासघात गर्छ केरि त्यसको विश्वास नगर—शेक्सपियर ।
जो मानिस अन्धा विश्वास छैन त्यो मानिस नास्तिक हो—स्वामी विवेकानन्द ।
शान्ति बस औ विश्वास गर अनि कहिले निराश नबन—गान्धीजी ।
कसैको प्रशंसा गर्नमा आफ्नो समय नष्ट नगर तर, त्यसलाई अप्नाउने प्रयास गर—कार्ल मार्क्स ।
मानिसबाट घृणा गर्नु सबभन्दा ठूलो अपराध हो—यीशु ख्रीष्ट ।
कल्पनाशील व्यक्ति नै संसारका सबभन्दा धनी व्यक्ति हुन्—देवकोटा ।
आत्म विश्वास नै जीवनको सबभन्दा ठूलो शक्ति हो—टाल्सटाय ।
बाँच्नुको मतलब मोज गर्नु होइन तर अरूको निम्ति सेवा गर्नु हो—गान्धीजी ।
जीवनलाई ग्रीष्मकालको फूल जस्तै तथा मृत्युलाई शरद कालको पात जस्तै सुन्दर बनाऊ—रवीन्द्र नाथ ठाकुर ।
क्षेत्रीको छोरो यो पाउ छुन्छ बिनले छुदैन । मानिस ठूलो दिलले हुन्छ जातले हुँदैन । — देवकोटा—"मुना मदन ।"
जब तिमी हाँस्छौ संसार नै हाँसिदिन्छ, तर जब तिमी रून्छौ तब त्यहाँ कोही रुदैन—श्री देव ।
काट-मार औ हिंसा नगर तर त्यसलाई प्रेम गर्ने प्रयास गर—बुद्ध ।
जसरी रूखमा फल फल्दा रूख लटकिन्छ त्यसरी नै धन आउँदा सज्जन मान्छे पनि नम्र हुन जान्छ—कालिदास ।

प्रभा

दिलीप भोक्तान
बाह्रौं श्रेणी (कृषि विज्ञान)

रात शुनशान छ । यो कालो रातलाई घड़ीको प्रत्येक पल-पलहरूले अझ कालो बनाइरहेछ—मानौं यो रात अब धरतीको गर्भभित्र आफैलाई सधैंको निम्ति हराइदिन जाँदैछ । घरि-घरि चिसो हावाले यो निष्प्राण र बिहोशी रातहरूलाई झक्-झकाएको प्रतीक हुन्छ । यत्तैमा गिर्जा-घरको घण्टीले रात्को एघार बजाईछ तर प्रभाको आँखामा निद्रा पटक छैन । 'उ' घरि यता पल्टिन्छे घरि...उता पल्टिन्छे । घरि-घरि 'उ' यसै टोलाउँछे—मानौं हृदयको सारा दुःख-पीर र मानसिक पीड़ाहरूलाई 'उ' त्यो कालो रात, यो शुनशान रातभित्र हराइदिन, पोखिदिन खोज्छ, तर दुनियाँदेखि टाढ़ाको एकान्तले, शून्यताले अझ उसलाई दुखाइदिन्छन् । 'उ' यस्तै-यस्तै शीतल, शान्त रातहरूमा आफ्नो दुखे घाउहरू सुकाउँथी—प्रतिदिन । तर .. याद बल्झाउने हृदयहरूले अझ धेरै आँसुहरू बहाउँछन् । 'उ' यसरी नै छट्पटिन्छे—सँधै नै ! अब त छटपट्टि नै उसको जीवनको सार भएको छ । प्रभा आफ्ना दुःखदायी कथा लिएर सधैंको निम्ति हराइदिन चहान्छे, विश्वको एक कुनामा बिलाएर जान खोज्छे तर सक्दिनँ, सक्छे त, यै निर्मम दुनियाँमा रहेर आँसु बहाउन !

प्रभाले फेरि पनि एकपल्ट चिहाएर विगत दिनहरूलाई हेरी । त्यो खरसाङको बाल्य-जीवन, डाउहिलको छात्रा-जीवन त्यस-पछि अनायसै एकदिन प्रदीपसँगको प्रथम भेट । कति सुखी र खुशी थिए—ती दिनहरू ! यस्तै प्रेम-पथमा फेरि एकदिन एउटा पर्खाल उभिदिन्छ—प्रभाको मंगनी ! ती दुइ भागेर भूटान आइपुग्छन् । काम नपाएर कति दिन ती दुइ भोक-भोकै बस्छन् । अन्तमा केहि नलाग्दा लाचार भइ रोडमा काम गर्न थाल्छन् । यसरी सुखका दिनहरू पछि, दुःखका दिनहरू अब देखा पर्न थाल्छन् । तीं दुइको त्यो मजदूरीमा कहिले मट्टीतेल हुँदैन, कहिले चामल हुँदैन त कहिले के ....। यस्तै-यस्तै अभावहरूसंग सामना गर्दै-गर्दै भएपनि भूटानको एक कुनामा चारवर्ष बिताउँछन् । यहि चारवर्षको अवधिमा ती दुइले एउटा अनमोल वस्तु पाउँछन्—एउटा बालक ।

ईश्वरको लीला यस्तै हुन्छ । मरण-शील प्राणी ईश्वरको इच्छामा सीमित रहन्छ । अनि... एकदिन ... काम गर्दा-गर्दै पहिरो आएर प्रदीप प्रभादेखि टाढ़िन्छ—सधैं-सधैंको निम्ति प्रभालाई विधवीको उपाधि दिएर ।

अहिले उसको आँखाभरि आँसु पलाउँछ, छेवैमा सुतिरहेको अबोध शिशु-लाई छातीमा टसाउँछे । रात क्रमशः गहिरिँदै जाँदैछ, अनि उसको आँखाबाट लगातार आँसु बगिरहन्छ ।

यसरी नै कालो रातलाई हटाएर, धुप्रै व्यथाको गीतहरू गाउँदै आज पनि बिहानीहरू प्रभा, विधवी प्रभालाई अंगाल्न आइपुग्यो । तर यो भेटमा खुशियाली छैन, हाँसो छैन, छन् त केवल आँसु, मात्र आँसु ।

नेपाली भाषामा अनेक रूप र हामी

(भाषा विज्ञान)

होराकुमार छेत्री
एघारौं श्रेणी 'कला'

"भाषा नै हो सभ्यता हाम्रो
सारा उदय उन्नति,
जीत वैभव भाषामै
बाँच्तछन् पछिसम्म यी ।"
—स्व० बालकृष्ण 'सम'

हामी आफ्नो मनोभाव एकार्कामा प्रकट गर्नलाई जुन माध्यम प्रयोग गर्दछौं त्यही हो भाषा । प्रत्येक जातिको आफ्नो भाषा छ । हामी नेपालीहरूको भाषालाई नेपाली भाषा भनिन्छ । यसको इतिहास कोट्याएर 'गोर्खा', 'खस', 'पर्वते', 'पहाड़िया'-तर्फ नहाँकिएर यहाँ हामी विद्यार्थीहरूलाई यस भाषाको अनेकरूपताले चेपारामा पारेको दुइ-चार तथ्य मात्र औंल्याउन तत्पर छ यो लेख ।

वास्तवमा भाषामा एकरूपताका निम्ति कुन मार्ग पहिल्याउनुपर्ने हो यसमा हामी अकमक्क परी 'भीरको चिण्डो उँधो न उँभो' भइरहेका छौं । माध्यमिक परीक्षामा हामी नेपालीहरूको प्रथम भाषा नेपाली हुन्छ । तर अनौंठो कुरो के भने उक्त परीक्षामा हामी नेपालीहरू नै अनुत्तीर्ण हुन्छौं—मातृभाषा विषयमा । तसर्थ हामीलाई ठूला-बड़ाहरू प्याच्च भन्छन्, 'तिमीहरू नेपालीमै त यसरी फेल हुन्छौ, भन् अन्य विषयमा त कसरी पास हुन्छौ ?'

यो प्रश्न एकजनाको होइन । घरका आमा-बाबु, गाउँका ठूला-ठाला, विद्यालय-का गुरु-गुरुआमाहरू सबै एउटै उपर्युक्त प्रश्नले हामीलाई टिप्याउँछन् । यतिखेर, अरू जेसुकै हुन्, मेरो त मुख चिलाइहाल्छ अनि यसरी विद्रोह गर्छु, 'तपाईं जस्ता भाषाविद् सज्जनगणले हामी कुन्ताका आधुनिक शिक्षार्थीहरूलाई यस्तो शिक्षा दिनुहुन्छ भने 'के खोज्छस् कानो ? आँखो' भएन ? हामी फेरि नेपालीमै मात्र असफल भयौं भन्दैमा यी बुद्धिजीवीहरू कसरी टिक्नसक्छन् अन्य विषयमा पनि हुन्छौं भनेर ? 'पाँच औंला बराबर हुँदैनन्' भन्ने त स्वयं हुन्छन् । अन्य विषयमा त 'अल्जेब्रा'-को 'फर्मूला' सधैं स्थायी रहन्छ, इतिहासमा बाबरको कथा सधैं एउटै पढ़िन्छ, भूगोलमा श्रीलंका सदैन—सधैं भारतको दक्षिणमै अवस्थित छ, विज्ञानमा भ्यागुताको पाचन-क्रिया मौलाएर जाँदैन, भौतिक-शास्त्रमा ध्वनिभन्दा प्रकाश नै चाँड़ो दगुर्छ, इत्यादि ।

तर नेपाली भाषामा यो हुँदैन । 'कथा-कुसुम'-ले एउटा भाषा सिकाउँछ, 'मुना-मदन' अर्को, 'नैवेद्य' त के व्याकरणकै कुरा गर्ने पनि कुरीकुरी लाग्छ । 'नेपाली पाठ संग्रह' हेर्नुपछे आफ्नै शब्दकोशका शब्दहरू प्रयोग भएका छन् । सबैभन्दा ज्यादा हिज्जे अशुद्धिले हामीलाई अन्योलमा पारेको छ ।

श्री कोइरालाको कथा नै 'पाठ-संग्रह' र 'कथा-कुसुम'-मा कति किसिमले छापिएका छन् । 'परालको आगो' त्यस्तै छ । अब भन्नुहोस्, पूर्व लाग्नु कि पश्चिम ?

कुन हिज्जे अनुसार हामी परीक्षा दिनु ? त्यसै तम्सन्छन् बूढ़ा-पाकाहरू हामीजस्तालाई खिँज्याउन । 'आफ्नो आङमा भैंसी हिँड़े-को नदेखी अर्काकामा जुम्रो देख्नेहरू ।'

हामीलाई हूलको दंगामा फँसाउने दुइवटा एउटै शब्द छन्—'पनि' र 'पनी' । 'पनि'-ले 'मार्क्स' नदेला भन्ने भय छ भने 'पनी'-को कार्य उहि छ । भनुहोस्, हामी कसको पुच्छर समात्नु ? 'जुन शुद्ध छ त्यही लेखूनू' भनुहुन्छ भने हामी विद्यार्थीले शुद्ध छुट्याउनु कि तपाईं जस्ता वैयाकरणीको कर्त्तव्य यो हो ? व्याकरण नियालौं—एउटा पुस्तकमा 'निम्ति' र अर्कोमा 'निम्ती' छ । एउटामा एकत्रितलाई अशुद्ध मानिन्छ, अर्कोमा त्यसैको भीड़ छ । शब्दकोश हामीले प्रयोग गर्नु कसरी ? यो लज्जास्पद कुरो हो ।

संख्यावाचक शब्दमा दीर्घ 'ई' लेखिने चलन छ । जस्तै—चालीस, तीन इत्यादि । तर 'दुइ' र 'दुई'-मा भएको मतभेदले हामी आधुनिक विद्यार्थीहरूलाई खाडलमा जाक्न नलगाई अरू के गरेको छ ? हेर्नोस्—'राति' र 'राती'-को गति, 'पहाड़' र 'पाहाड़'-को अवस्था, 'लाई' र 'लाइ'-को दुर्गति इत्यादि ।

भाषिक एकरूपताको चर्चामा अचेल ध्वनि, जनजिभ्रो, झर्रोवाद, इत्यादि अभियानले 'साँढेको जुझाइमा बाछाको मिचाइ' भइरहेको छ । त्यसैले त हाम्रो सङ्ख्या कम्ति छ 'नेपाली'-मा । परीक्षाको प्रश्न-पत्रमै हेर्नोस्न हामीलाई होंच्याएको । बंगालीहरूलाई तर्जुमामा कति सजिलो र हामीलाई कति साह्रा वाक्यहरू दिएका थिए । हामीलाई हामा नै कुल्चन चाहन्छौं र त हामो कहिले अघि बढ्दैनौं, 'बीर' र 'बुद्ध'बाहेक हामो 'कान्छा'-देखि 'जेठा' भएनौं, विदेशी गनियौं, तरवार र कलम चिनेनौं ।

भाषामा सादृश्य ल्याउन जुनै पनि अभियान चलोस् तर हामी घाँटीमा अड़किएका केशलाई कि निलियोस् कि उगेलियोस् ।

परिवर्तन

कृष्ण प्रधान
नवौं श्रेणी 'क'

(१)

आजका ती कोपिलाहरू
भोलि फुल्न सक्छ,
आज फक्रेका ती पुष्पहरू
भोलि ओइली झर्न सक्छ ।

(२)

आजका ती बालकहरू
भविष्यका महापुरुष हुन्,
आजका ती नव-जोशहरू
भोलिलाई ती पुराना हुन् ।

(३)

आजका ती खुशीहरू
भोलि दुःखमय बन्न सक्छ,
आजको यो सुन्दर विश्व
भोलिलाई प्रलय आउँछ ।

(४)

आज गरेका ती प्रयत्नहरू
भोलिलाई तो सफल हुन्,
आज रचिएका रचनाहरू
भविष्यका ती अमर हुन् ।

डोली-व्यथा

प्रभात रिजाल
बाह्रौं श्रेणी (विज्ञान)

फर्केर हेर ल्यो माइती घर, रूँदैछ बरर .....र
रूँदैन कठै तिम्रो ल्यो मन फेरि ल्यो सम्झेर ।
आमाको विकल नयनमा ममताको आँसु छल्किरहेछ,
हृदय गतिनै रोकिदिने मायाको झक्कानो फुटिरहेछ ।
हेर परतिर ल्यो घर पनि डुबिरहेछ आँसुको दहमा
आँसुको ढिका टल्किरहेछ त्यहाँ उपस्थित सबैको गहमा ।
हृदयको तार चुडिँदै जान्थ्यो शहनाईको प्रत्येक आवाजमा
भूत-भविष्यत् सबै नै नाच्थे दुलहीको करुण-नयनमा ।
कति वसन्त बिताए त्यहाँ सबैको 'कान्छी' भएर
छोड़ी जान पऱ्यो आज सबैको 'बुहारी' भएर ।
भैलेनी साँझमा नाच्थी 'कान्छी' पुतली भएर
देवसेका ती चंचले ठिटा हेर्थे सबै ट्वाल्ल परेर ।
मदमस्त ती युगनयनमा कतिको नेत्र केन्द्रित थियो
प्रत्येक त्रिवेणी मेलामा यौवनको रंग फेरि चढ्दथियो ।
अतीतका ती कुरा सम्झी आँखा उसको फेरि रसायो
छेउमा बसेको उसको दुल्हा मन्द-मन्द मुस्कुरायो ।
उसको जीवनमा फेरि यौटा नौलो पन्ना पल्टियो
आमा-बाबुलाई अर्पण गरी, पतिलाई स्वीकार्न पुग्यो ।
नारी जातिको जीवनकथा दुइ पन्नामा लेखिन्छ
पुरुष जातिको जीवनकथा एकै पानामा सिद्धिन्छ ।
बाल्यकालदेखि यौवनकालसम्म हुर्केकी उ आमाको काखमा
तर आमालाई पनि छोड़न पऱ्यो आज यस शुभ-विवाहमा ।
सिन्दुर-पोतेले सुसज्जित, विश्व-नियमले बाँधिएकी उ
यौवनको रंग सम्झी फेरि झक्कानो फुटाई रुन्छे उ !
कस्ती छ होली सासु नन्द, कस्तो छ ल्यो समाज ?
कस्तो त्यहाँको रहन सहन, कसले सुन्छ मेरो आवाज ?
मातृप्रेम त अब शायद कल्पनामा नै सिमित होला
वात्सल्यको त कुरै छोड़ौं, पति-प्रेम पनि पाउँछु होला !
त्यस समाजले के मलाई 'बुहारी' भै गर्छ होला ?
बीस वसन्त मात्र देख्ने मलाई, छोरी भै गर्छे होला ?
सम्झी फेरि भविष्यलाई, उ डाँको छोड़ी रुन्छे
आमा-छोरीको मार्मिक रुवाईले डोली-व्यथा बन्छ ।

———

"मुनामदन" अनि देवकोटा

किरण रिजाल
एघारौं श्रेणी 'विज्ञान'

भाषाका उत्पत्ति कसरी भयो भन्ने भाषाशास्त्रीहरूको अनेकन् मत होलान् तर शब्दको मोहनीले लट्ठ पार्न सक्ने भाषाको गुण सम्बन्धमा दुइ मत नहोलान् । भाषाको उत्पत्तिले मानिसलाई मानिस बनायो, मानिसलाई उनको पूर्वज वनमानिसबाट छुट्याइदियो । भाषाले हाम्रो समाजको प्रगतिमा बहुत ठुलो महत्त्वपूर्ण स्थान ओगोटेको छ । हाम्रो (नेपाली) भाषाको इतिहास विश्वको अरू विकसित भाषाहरू जस्तै लामो नहोला तर यति चाहिँ भन्न सकिन्छ; यसको विकासमा यथेष्ट समय लागेको छ । भानुभक्त र देवकोटाको बीचमा पुगनपुग डेढ़ सय वर्षको समय लागेको छ । भानुभक्तकालमा नेपाली भाषाको स्पष्ट रूपरेखा बसिसकेको भए पनि भाषामा शैशव तोते बोली मात्र सुनिन्छ । तर देवकोटाको युगमा भाषाले शैशव पार गरेर यौवनमा प्रवेश गरिसकेको छ ।

नेपाली भाषालाई 'भाषा' नभन्ने जातीय ख्याउरे छन्दलाई छन्दै नमान्ने घेरै मानिस थिए । 'मुना-मदन' ख्याउरेमा लेखेको काव्य हो । यो काव्य सर्वप्रथम वि० स० १९९६ मा प्रकाशित भएको हो । यो काव्य पढ़ेर अथवा यो काव्यको मिठास पाएर नेपालीहरू मात्र होइन, अनेपालीहरू पनि छक्क परे । हिन्दी साहित्यका राहुल सांकृत्यायनले यही काव्यको माध्यमबाट देवकोटालाई हिन्दी कवि 'पन्तप्रसाद-निराला'-को संगम भनेका छन् ।

'मुनामदन'-को रचनाकालमा नेपालमा राणाहरूको शासन चरम सीमामा पुगेका थिए । मानिसले स्वतन्त्र बुझेको नै थिएन । कवि, लेखकहरूले स्वतन्त्ररूपी कविता वा लेख लेख्न पाउँदैन थिए । उनीहरूले आफ्नो रचना हुकुमती शासनको कड़ा नजरमा लेख्नु पर्थ्यो । यस्तो अवस्थामा 'मुनामदन' जस्तो दुःखान्त काव्य लेखेर देवकोटा सफल भए । आफूलाई बाँध्न सक्ने फलामका साङ्लालाई सुनौला गहना भन्ने लेखकहरूले मात्र आफ्नो कृति प्रकाशित गर्न सक्थे । राणा शासनको कारणले गर्दा कविहरूले शासक गोष्ठीको जयजयकार गरेर मात्र कविता लेख्थे तर देवकोटाले राणा शासक गोष्ठीको जयजयकार नगरी वि० स० १९९६ तिर आफ्नै तर्फबाट 'मुनामदन'-को एक हजार प्रति छपाए । ने० भा० प्र० समितिले पनि दुइवर्ष पछि अर्थात् वि० स० १९९७ मा दुइ हजार प्रति छपाए ।

'मुनामदन' एउटा दुःखान्त कथा हो, यसर्थ, यस काव्यमा एक नेपाली परिवारको दुःखान्त जीवनको चित्रण गरेको छ । नेपाली साहित्यमा यस्तो दुःखान्त जीवनको चित्रण भएको काव्य अथवा रचना अझसम्म फेला परेको छैन । 'मुनामदन' पढ़दा केवल करुणरसको मात्र पैदा हुँदैन, तर त्यो समाज प्रति घृणा पनि उत्पन्न हुन्छ । आफ्नो भाव प्रकाशको लागि कविले जुन माध्यम छाने त्यो अति सरल

र सजिलो छ—नेपाली जातिय झ्याउरे छन्द "नेपालो गेड़ा, नेपाली दाना, नेपाली रस"। अनुष्टुप छन्द सुन्दा-सुन्दा थाकि-सकेका कानहरू पनि झ्याउरे छन्द सुन्दा केही नवीनता अनुभव गरे झैं लाग्छ।

देवकोटा पश्चिमी साहित्यको अध्ययन गरेर त्यसमा डुब्न सक्ने प्रथम नेपाली साहित्यकार हुन भने पनि हुन्छ। उनको लेखाईहरूमा पूर्वीय साहित्यको भन्दा बढ़ता मात्रामा पश्चिमी साहित्यको छाप हामी यथेष्ट मात्रामा पाउन सक्छौं। अंग्रेजी साहित्यका महारथी शेली, किट्स अनि वाइरनबाट धेरै प्रभावित भएर देवकोटाले धेरै कृतिहरू जन्माएका हामी देख्छौं। देवकोटाका धेरै फुटकर कविता जस्तै "हुरीको गीत", "पश्चिमी बतासप्रतिको गीत", झ्ञ्झाप्रति, कविताहरूमा हामीले प्रशस्त मात्रामा अंग्रेजी साहित्यको अमिट छाप पाउँछौं। यसरी देवकोटा पाश्चात्य साहित्यमा मात्र नढल्केर हिन्दीका रोमान्टिक कविहरू जस्तै पंत, महादेवी वर्मा, प्रसाद निरालाहरूबाट पनि धेरै प्रभावित भएका थिए। यसरी देवकोटा रोमान्टिक साथ-साथै पाश्चात्य साहित्यमा डुबेका कविको रूपमा पाउन सक्छौं। देवकोटा रोमान्टिक कवि हुँदा-हुँदै पनि झ्याउरे छन्दलाई अति प्रिय मानेर 'मुनामदन' लेख्दा नेपाली साहित्यको निम्ति एउटा आश्चर्यको कुरा हुन पुगेको थियो।

'मुनामदन' देवकोटाको अत्यन्त प्रिय रचना थियो। जीवनको अन्तिम घड़ीमा पनि उनको इच्छा व्यक्त गर्दै उहाँले शान्ताभवन अस्पतालमा आफ्नो प्रियजन-हरूसँग उहाँको सबै रचनाहरू जलाएर 'मुनामदन' मात्र राखिदिनू भनी अनुरोध गर्नु भएको थियो, यसरी 'मुनामदन'-लाई आफ्नो मातृप्रेम देखाएका कारणहरू हुन्—आफ्नो जीवनमा भोगेका दुःखहरू यस रचनामा व्यक्त गर्नु नै देवकोटाको सबै-भन्दा ठुलो सफलता हो भने पनि हुन्छ। मदनलाई आफ्नो (देवकोटा) दुःख पोखाउने माध्यम बनाएर 'मुनामदन'-मा प्रशस्त मात्रामा जीवनका दुःखहरू व्यक्त गरेका हामी पाउँछौं। अनि जसरी उनी आर्थिक अवस्थाको साङ्लोमा जकड़िएका थिए त्यसरी नै मदनलाई पनि आर्थिक संकटको साङ्लो-मा बँधाएर आफ्नो दुःख पोखेका छन्। यसकारणले गर्दा जीवनको अन्तिमकालमा पनि देवकोटा 'मुनामदन' भन्दै छट्पटाइ-रहेको हामी पाउँछौं।

'मुनामदन' राणाकालको कठोर शासनमा शोषित नेपाली जीवनको एउटा प्रतीक हो। यस समयका नेपाली जनताको मार्मिक कथा 'मुनामदन'-मा चित्रण गरेको पाइन्छ। मदन जस्तै धेरै नेपाली युवाहरू आफ्नो परिवारलाई आर्थिक अवस्थाको भुँवरीबाट पार लाउनुको निम्ति धेरै प्रयत्न-हरूको एउटा चिन्ह 'मुनामदन' देवकोटाले हामीलाई दिनुभएको हो।

मुनामदन—'ट्र्याजेडी'-को रूपमा—

पाश्चात्य साहित्यमा जस्तो दुःखान्त काव्य वा नाटकलाई ट्र्याजेडी (Tragedy) भनिन्छ। यस्तो श्रेणी विभाजन नेपाली साहित्यमा पनि छ। विभिन्न देशको साहित्यकालको सँगसँगै शुरू भएको होइन तर पनि हरेक देशको साहित्य समसामयिक जीवन एकैनासे देखिन्छ। यूरोपको एथेन्स नगर राज्यमा सर्वप्रथम 'ट्र्याजेडी' नाटकको शुरूवात भयो। ग्रीक कवि एकाइलस (ख्रृ० पू० ७२६-४७६) लाई 'ट्र्याजेडी'को

जन्मदाता भनेर मानिएको छ। पछि पश्चिमी यूरोपमा 'ट्रयाजेडी'-लाई विकासको चरम सीमामा पुऱ्याइदिए।

शेक्सपियरका 'ट्रयाजेडी'-हरूमा वर्णित दुःखान्त नाटक र कथाहरू विश्वविख्यात छन् तर प्राचीन ग्रीक साहित्यका दुःखान्त नाटकहरू शेक्सपियरका नाटकहरूभन्दा ज्यादा गहिराइमा छ। यहाँ उदाहरणार्थ ग्रीक साहित्यको एक दुःखान्त नाटक लिँसोकोक्लिस्को "किङ्ग ओडिपस" (पाश्चात्य साहित्यमा) भन्ने वाक्यांश प्रचलित छ। थीब्स राज्यका राजा लाइओस् थिए, तिनको पत्नीको नाउँ थियो जोकास्टा। एक छोरो जन्म्यो ओडिपस। एक पटक राजा डेल्फीको मन्दिरमा देववाणी सुन्न जाँदा—ओडिपसले पितृहत्या गर्नेछ अनि आफ्नी आमालाई बिहे गर्नेछ; भन्ने आकाशवाणी सुन्यो।—यो सुनेर राजाले आफ्नो छोरालाई अर्को देशमा लगेर छोड़ी-दियो। अभाग्यवश, त्यस देशका राजाको छोरो नभएका हुनाले उसले ओडिपसलाई अपनाउँछ तर बीस वर्षपछि ओडिपसले आफ्नो आमा-बाबालाई खोज्न आफ्नो देश छोड़छ र विपरीत दिशातिर—थीब्सतिर लाग्छ। तर दुर्भाग्यवश उसले बाटामा नै लाइओस्को हत्या गर्छ अनि विधवा रानी-लाई विवाह गरेर त्यहाँको राजा हुन्छ र यसरी देववाणी सत्य हुन्छ तर जब उसले थाल पाउँछ कि उसले पितृहत्या गरेछ अनि आफ्नी आमालाई विवाह गरेछ तब उसलाई पश्चाताप अनि ग्लानिको अनुभव हुन्छ। यसरी यस 'ट्रयाजेडी' कथाको अन्त दुःखै-दुःखले भरिएको छ।

'सुनामदन'-को दुःखान्त कथा सरल छ। कथाका नायक सर्वहारा होइन। उसको केही नभए तापनि एउटा ऋणले थोत्रो भएको एउटा घर छ; तर उसले यो ऋणले थोत्रो भएको घरलाई बलियो बनाउने, आमालाई दूधको घुट्कोले गला रसाउने र मुखैनीका हातलाई सुनका खँदिलो बालाले सुहाउने आशा भएको हुनाले उ बेपारीको भेषमा ल्हासा जान तम्सिन्छ। ल्हासाका सून ल्याउने धुनमा उसलाई पहाड़का दुर्गम-पथ केही जस्तो लाग्दैन; सुनाका अनुनय-विनय र तीन बीस हिउँद खाएकी बूढ़ी आमाको माया केहीले पनि उसलाई रोक्न सक्तैन। दुइ बीस दिनका सट्टा कति महीना ल्हासामा नै बित्छन्। अन्तमा मदन "हातका मैला" लिएर घर फर्कन्छ तर उसलाई बाटामा हैजाले सताउँछ, उसले आफ्ना साथीहरू-लाई विन्ति गर्छ तर साथीले उसलाई केही पनि गर्दैन। एक सरल धनको भुँवरीमा नपरेको बिजात भोटेले उसलाई स्याहार गर्छ र निको पार्छ। उसले केवल मदनको बूढ़ी आमाको आशिष माँग्छ। मदन जब घरमा आफ्नो सुना र आमा-लाई नदेख्दा उ स्वयं तड़पिएर मर्छ। यसरी सुनामदनको दुःखान्त कथा समाप्त हुन्छ।

यस दुःखान्त कथामा अर्को रूपमा तथा भिन्न ऐतिहासिक पृष्ठभूमिमा भए पनि ओडिपसको नाटकमा जस्तै घटनाक्रमको शक्तिशाली चित्रण पाइन्छ। नायक र नायिकाका इच्छा आकांक्षामा मेलभन्दा संघात धेरै छन्। नायक धन कमाएर पारिवारिक-सुख ल्याउन चाहन्छ, नायिका

व्यसको विरोध गर्छ । पुरानो सरल समाज व्यवस्थाको पतिव्रता नारी मुनाका मनमा सरल जीवनको सुख-दुःखको याद छँदैछ, उसको मनमा धनुमाथि आधारित नयाँ समाज व्यवस्थाको छाप परेको छैन । उ आफ्नो पतिसित अनुनय-विनय गर्छ जसमा पुरानो सामाजिक नैतिक पद्धतिको भावुक विफल विलाप छ—

"सुनका थैला हातका मैला के गर्नु धनले ?
साग र सिस्नु खाएको वेस आनन्दी मनले ।"

'मुनामदन' दुःखान्त कथामा नेपाल-को सामन्ती व्यवस्थाले समग्र जातिको जीवनमा ल्याएको गरिबीको चित्र झल्झली झल्किन्छ । तर यस व्यवस्थामा पनि धनको खेल शुरू भइसकेको छ । यसर्थ हामीले यसरी भन्न सक्छौं कि देवकोटाले पाश्चात्य साहित्यको भरपूर ज्ञान प्राप्त गरिसकेर मात्रै 'मुनामदन' जस्तो दुःखान्त वा ट्र्याजेडी काव्य लेख्नु सफल हुन भएको हो—

"काँढ़ाका बिरुवा म आफैले रोपेका
काँढ़ा तिनकै हुन् उसैका
मलाई बिझे तिनैले रगत निकाले ?
यस्ता बिरुवाका फल फल्दा हुन् कस्ता
सो बुझ्न पर्दथ्यो अघिनै मैले ।
—(वाइरन)

यस लेख लेख्ता सहायक पुस्तकहरू—
क—साझा समालोचना—साझा प्रकाशन
ख—भानुभक्तदेखि तेस्रो आयामसम्म—
—ताना शर्मा ।

झरना

सुनिल कुमार दहाल
कक्षा आठ, खण्ड 'क'

झरर झर्दछे झरना
शितल गराउँछे बनमा ।
कल-कल बग्ने झरनाको ।
सम्झना आउँदछ मनमा ॥

त्यो सुन्दर ठाउँमा झरना झर्दा
मलाई लाग्दछ त्यो गाउँमा ।
बादल आई पर्दा लाग्दा
कष्ट हुन्छ मलाई यहाँ ॥

तिम्रो ब्यो मुहार विन्दुमा
बादल आई छेऊ लागी ।
शितलको क्षमता बोकी
घाम आई चियाउन लागी ।

बिहानीको चिसो हावाले
सुमधुर गाना सुनायो ।
खल-खल गर्ने झरनाले
मनमा शान्त तुल्यायो ॥

मेरो फूलबारीको रंगी-विरंगी फूलहरू

लोक कुमार ठकुरी,
बाह्रौं श्रेणी (कला)

विषको काँढा

म तिम्रो निम्ति विषको काँढा भएछु ।
मलाई माफ गर ! मलाई माफ गर ।
तर तिमी मेरो निम्ति अमृत पो रहेछौ,
खै ! यो जिन्दगीमा यस्तो 'भ्रम' जाल कति छ ।

महत्व

फूलमा गुलाबको,
फलमा आँपको,
मान्छेमा गुणको,
संगीतमा धुनको,
घेरै महत्व हुन्छ ।

जीवनको हरेक मोड़मा

मेरी मायालु तिमी भन्थ्यौ,
जीवनको प्रत्येक मोड़मा,
तिमीले मलाई नभूल,
तर मायालु यो संसारले,
जीउनु सिकायो मलाई—
माफ गर ! भुल्नु सिकायो ।

मलाई मनपर्छ

मलाई मनपर्छ आफ्नै देशमा,
फूलेका लाली-गुराँस ।
यही देशको कोइलीको,
सुमधुर आवाज ।

आशा र माया

आशा गर्ने मानिसहरू अल्झिरहेका छन् !
आशै-आशमा माया गर्ने मानिसहरू,
झल्किरहेका छन् मायाको खोजमा ।
सपना झैं बनेर ।

रोदनमय जीवन

आँसु लुकाई हाँस्नु पर्ने
व्यथा लुकाई मुस्काई दिने
बन्धन र बाध्यताभित्र बाँच्नु पर्ने,
यो जीवन ! रोदनमय जीवन ।

शान्ति छैन !

यो दुनियाँमा शान्ति छैन
कहाँ पाउँछ शान्ति-शान्ति ?
बालकपनदेखि लिएर
आज यौवनसम्म पनि शान्ति छैन ।

यस्तै नै छ !

यस्तै नै छ यहाँको रीत,
हेरी-हेरी बिलिरहेछ धरतीको
ओस् यो मानव चोला पनि
यसरी नै यहाँ बिलिरहेछ ।

जिन्दगी —

आशै-आशमा अल्झिरहेको जिन्दगी,
हारै-हारले भरिएको जिन्दगी,
आँसुमा डुबिरहेको जिन्दगी,
पागलपनले छोएका जिन्दगी ।

अस्तित्व मेटाउन खोज्नेहरूलाई

पदम बराल
दशौं श्रेणी 'क'

समस्यै-समस्याको थुप्रोमाथि उभिएको प्रतिमूर्ति
स्वार्थसिद्धिको पछ्यौरीलाई पक्रेर,
बस्ने स्वार्थी मानव.....।
सत्यको जीत पाउने आशा
असत्यको हारमा अल्झिन्छ,
पराधिताको विजय पाउने इच्छा
स्वार्थको साङ्लोमा कसिन्छ,
त्यसो र नै.....।
यो वैज्ञानिक युगमा मेरो पनि
यो खोपड़ी भरी विवेक-तन्तु जेलिएका छन्,
मेरा दमाटर जत्रा आँखा.....
सत्य अनि असत्यको अन्तर त छुट्याउँछन्
"चिम्टा" जस्ता यी दुइ खुट्टाले
मलाई उभ्याएका छन्—अडिग बनाएर
यो पक्षपातहीन धरतीमाथि.....।
हिमालय र हिन्द महासागरबीचको
भारतको सिङ्गो चित्र बिछ्याउने
म सिङ्गो मान्छे हुँ।
त्यसैले यो अधिकारको दावीमा
म कसैको निर्भिक दृष्टि चाहँदिन
अपमानको ज्वालाभित्र लास बनेर सल्किदिने
काकाकुल भएर प्यास खप्दिनँ.....
किनभने "म" वेश्या आमाको
बतासे सन्तान हैन.....।
हिजोको स्वतन्त्र संग्राम भन्दा अघिदेखि
म पनि यहाँको परिस्थितिमा ढालिएको छु।
आज सम्म योग्यता र समयसँगै बाँचेको छु,
त्यसो र नै.....।
एउटै स्तन सबै बालकले चुसेपछि
सबैले एउटै काखमा बराबर खेल्न पाउनुपर्छ।
यति नै मेरो सुझाव छ।
यी अस्तित्व मेटाउन खोज्नेलाई
यी मेरो चुनौति छ.....
मलाई सीताको छोरा सम्झिनेलाई।

'भानु' तिम्रो जन्म-दिन

(१७०औं भानु जयन्ती समारोहको कविता पाठमा द्वितीय पुरस्कार विजेता । स०)

सुदर्शन गौतम
सातौं श्रेणी 'ख'

आज पनि त्यही दिन
भानु तिम्रो जन्मदिन ।
दौरा-सुरुवाल लाउने दिन ।
फरिया चोली लाउने दिन ।
ढुँड्री परेको रामायणलाई
आज हाम्रो पढ्ने दिन ।

वर्षभरि किताब खोल्छौं
'सुपरमेन'को 'कमिक्स्' पढ़छौं ।
वर्षभरि स्कूल जान्छौं
अंग्रेजीको भण्डार खोल्छौं ।
नरिसाए भानु तिमी
नेपालीमा फेल हुन्छौं ।

तिम्रो भाषा बोलिदिंदा
मूल्य हाम्रो घटेछ ।
शुद्ध भाषा बोलिदिंदा
बाहुन बोली भएछ ।
कसो गर्ने भानु बाजे ?
टुप्पी तिम्रो बिकेछ ।

आज तिम्रो जन्मदिन
इंग्लिस किताब राख्ने दिन ।
'जीन्स'को 'पेन्ट' धुने दिन
दौरा-सुरुवाल लाउने दिन ।
ढुँड्री परेको रामायणमा
दुइ-चार शिलोक पढ्ने दिन
भानु तिम्रो जन्मदिन ।

क्यानसर—
एक मौखिक चर्चा

अर्जुन भण्डारी
बाह्रौं श्रेणी 'विज्ञान'

एउटा सानो डल्लो खटिरा असजिलो रूपमा गँगटाको खुट्टा जस्तो छरपष्ट भएर, पागल, बौलाहा, रिसाहा प्रकारको शत्रुता बोकेर हतार-हतार गरी जथाभावी फैलने र शुरूमा नदुख्ने तर पछि उग्ररूप लिएर शरीरमा उब्जिए त्यसलाई 'क्यान्सर'-को संज्ञा दिइँदोरहेछ । यसको साथी 'ट्युमर' जसको वृद्धिलाई पनि रोक्न त नसकिँदो-रहेछ, तर जे होस् यो दयालु रहेछ । विस्तारै शरीरमा बढ्दो रहेछ, नहतारीकन । तर 'क्यान्सर' रोग किन यस्तो डरलाग्दो भएको ? जसलाई 'डाक्टर', 'सर्जन' वा अरू कसैले निको पार्न नसकेको ? भन्ने कुरामा मानिसहरूको हृदयमा जिज्ञासाले सदैव बास गरिरहेको होला ! लौ त अब बहस गरौं ।

धेरै डाक्टर र सर्जनहरूले आ-आफ्नो अनुभवानुसार यस विषयमा विभिन्न बुँदा-हरू (Points) दिएका छन्—

पहिलो कुरा त सिरानमै भनिहाल्यो कि शुरूमा यो पटक्कै नदुख्दो रहेछ । नदुख्दा कसले एउटा सानो डल्लो वा खटिरालाई वास्ता गर्ने ? गुप्त ढंगमा [illegible] बढ्दै जान्छ, जब चारैतिर फिँजिन्छ, [illegible] लिएपछि रोगीलाई दुख्न शुरू गर्दो [illegible] । अनि त कसको के लाग्दो रहेछ र ? जुन ठाउँमा 'क्यान्सर' छ, त्यहाँ रक्त-सिँचाइ प्रशस्त मात्रामा हुँदोरहेछ । फल-स्वरूप 'क्यान्सर' चाँडै बढ्दोरहेछ ।

अब कुन-कुन कारणहरूले गर्दा 'क्यान्सर' रोग सम्भव छ ? भन्ने प्रश्नतिर टाउको घुमायौं भने यो कुरा थाहा लाग्छ कि धुम्रपान अधिक मात्रामा गर्ने मानिसलाई फोक्सोमा 'क्यानसर'ले भेट्दोरहेछ । खैनी (सुर्ती-चुना) ओंठभित्र धेरबेरसम्म राखे, त्यहाँ त्यसले नरम मासुलाई उत्तेजित पारी 'शेल'-हरूमा भिन्नता ल्याई खटिरा उब्जी त्यही खटिरा विस्तारै 'क्यान्सर'-मा परिणत हुने डर हुँदोरहेछ । हामी प्रत्येकको शरीरमा काला-कोठीहरू छन् । ती काला कोठीहरू पनि यदि चिलाउन, दुख्नथाले 'क्यान्सर'-को सम्भावना भइहाल्दोरहेछ । अघबँसे नारीहरूको स्तनभित्र छाम्दा नदुख्ने गाँठो भेटिए त्यसलाई पनि 'क्यान्सर' हो भनेर पत्ता लगाएको रहेछ । अर्को कुरा जानवरबाट उत्पादित घीऊ वा तेल फलामे भाँडामा ज्यादासम्म तताउँनु हुँदैन, कारण भिन्ने अर्के तत्त्व सृजना भएर 'क्यान्सर' हुनमा सहायता गर्दोरहेछ ।

अब 'क्यान्सर'-को प्रभाव रोगीमा कसरी पर्छ ? भन्ने दृष्टान्तपट्टि मस्तिष्क घुमाउँ । 'क्यान्सर'-ले चापाचाप पारेको रोगी पहेंलो, र कमजोर भई मुखबाट एक-प्रकारको भिन्ने गन्ध पनि उत्पन्न हुँदोरहेछ ।

अञ्जनलीमा 'क्यान्सर' भए केही खानेकुरा निल्न नसकिँदो रहेछ। माथिल्लो आन्द्रामा भए खाएको केही कुरा नपचेर उँभै फकिँदो रहेछ। फोक्सोमा 'क्यान्सर' भए खोक्दा रगत आउँदो रहेछ, र मस्तिष्कमा भए टाउको दुःखी रिंगटा छुटाई, उल्टी पनि हुँदोरहेछ।

यस भीषण रोगबाट बाँच्ने उपाय के रहेछ भने धुम्रपान एकदमै कम्ती अथवा खाँदै नखानु अति उत्तम रहेछ।

जति पनि संभावित कारणहरूले यो रोग उत्पन्न हुन्छ तौ कारणहरू हुन नदिनु नै 'क्यान्सर' रोगबाट बाँच्ने मुख्य ठहरिन्छ। 'एक्सरे'-मा काम गर्ने व्यक्तिहरूले ती भीषण किरणहरूबाट लुक्नको निम्ति पञ्जा, एप्रन इत्यादि प्रयोग गर्नु अति उत्तम ठहरिने रहेछ। यो रोग विश्व-समस्या बन्न पुगेको छ। शुरूमै रोगीले देखाए यो रोग 'अपरेसन'-को सहायताले डाक्टरहरूले निको पार्न सक्दोरहेछ।

झूठो रोटी....घाइते मरो देश !

सुदीप कुमार शर्मा
दशौं श्रेणी 'क'

लुखुर-लुखुर कुकुर होइन—हामी झैं एउटा धोत्रे मान्छे, सधैं मैले बिहानै झ्याल खोलेर पर्दा सारी हेर्दा—मेरै करेसोबाट उकालो बाटै-बाटो बजार तर्फ लाग्दैछ। म उसलाई नतंग्रिएको आँखाले धोच्छु—उ आँखा भूइँमा रोपी यसरी नै हिँड्छ लुखुर-लुखुर .....।

"होइन त्यो त चोर जस्तो छ !"

"होइन त्यो बौलाहा हो।"

बिचरा भिखारी होला...उँघोको !

"कोनी है 'सि० बि० ई०'-को त होइन ?"—चर्चा हुन्छ उ माथि यस्तै धेरै-धेरै पेट अघाएको र फुर्सद भएका ओठ-हरूको। म के भनुँ ? सोच्ने सक्तिनँ ! यस्तै मान्छेभित्र देवकोटाले भगवान् भेटेथे—सिद्धार्थले 'बुद्ध' बन्ने प्रेरणा पाएथे। फाटेको लुगा लगाएको मान्छे फाटेकै हुन्छ क्यार, मेरो सोचाई उमाथि अझै फाट्दै जान्छ।

आज फेरि त्यो लुते फाटेको, थोत्रो मान्छे धरमराउँदै हिँड़दैछ—"छिः ! भिखारी भएर पनि मातेर हिँड़छ; तुच्छ व्यक्तिको निच बेहोरा !"

"त्यो के को भिखारी हुन्छ र !..... मत्थु हो—केवल मत्थु !"

"होइन बिमारी पनि त हुनसक्छ।"

म फेरि मेरो सोचाईको परिधिभित्र लड़खड़ाउँछु, धरमराउँछु। त्यो फाटेको कोटको गोजीलाई कसिलो पक्रिएर मानौं नउम्कियोस्, भने झैं गरेर कोही चीज लुकाइरहेछ जस्तै देखिन्छ। रक्सीको वा दवाईको बोतल मेरा मान्छेहरूले सम्झी-दिन्छन्। तर म सम्झनै सक्तिनँ। उस-लाई म बुझ्नै सक्तिनँ।

यसैले..... .....

म ओर्लिन्छु भूईतलामा—आँगन पार गरी उसका पाइलाहरू पछयाउछु—"दाज्यू—!"

मेरो सम्बोधनमा उ अड़िन्छ—फर्केर हेर्छ रित्तो नजर पोखी। म छिटो-छिटो लम्किन्छु, उ तर्सिन्छ अनि दौड़िन्छ सकिनसकि उकालो चिप्लो सिढ़ीमा थर्थराउँदो कदम सार्दै.....।

"आम्मा.....मरे नि।" म अचानक अपराधी बन्छु। उ चिप्लिन्छ—थेचारिन्छ, औ पल्टँदै पल्टँदै मेरै अघाड़ि आएर रोकिन्छ। हिलै-हिलो, रगतै-रगत, बाइते भएको त्यो मान्छे अझै च्यातिन्छ—सुकौरे ओंठहरू थरथराउँछ—"मैले तिम्रो रोटी चोरेको छुइन, कुकुरको मुखबाट खोसेको हुँ—खाएको छुइन, चोखै छ लैजाऊ.....!" रगत-पच्छे औंलाहरूले कोटको गोजी भित्रबाट एक ढेऊ टोकिएको रोटी निकाल्छ र म अघि बढ़ाउँछ। म बोल्न सक्तिनँ। मतर्फ फर्किएर उसको हातसँगै थरथर काँपिरहेको त्यो भुटो रोटीमा म मेरो देशको मानचित्र देख्छु। गरीबीको चियाउँदो तस्वीर भेट्छु। दरिद्रताले टोकेको भुटो रोटी... मेरो देश, बाइते भएको देख्छु।

मेरो प्यारो कवि, लक्ष्मी प्रसाद देवकोटा

राजेश क्षेत्री
सातौं श्रेणी 'ग'

मलाई मन परेको कवि हुन्—लक्ष्मी प्रसाद देवकोटा। उनको जन्म वि० सं० १९६६ कार्तिक २७ गते शुक्रबार, लक्ष्मी पूजाको राती काठमाडौंको धोबी धाराको टोलमा भएको थियो। तिल माधवजीका ६ छोराहरूमध्ये लक्ष्मीप्रसाद साँहिला थिए। लक्ष्मी पूजाको दिन जन्मेको हुनाले उनको नाम लक्ष्मीप्रसाद देवकोटा राखिएको थियो।

देवकोटाको बाल्य-जीवन एकदमै दुःखपूर्ण थियो। उनी कम वस्त्र लगाउँथे। अनि रुखा-सुखा नै खाँदथे। देवकोटा गरीब थिए, तर उनले कहिले पनि ढोल पिटेर, रोएर, बिलौना गरेर हिँड़ेनन्। उनले बाहिरी आडम्बर पनि देखाएनन्।

देवकोटा बाल्यकाल देखि नैं तीव्र बुद्धिका थिए, उनको साहित्यमा रूची थियो। उनले अति नै शुद्ध, सरल अनि छिटो कविता अथवा लेखहरू लेख्दथे, यसैले नै उनलाई सारा नेपालीहरूले "आशु कवि" भनी सम्बोधन गर्थे।

उनले धेरै कृतिहरू लेखेका छन्। जसमा कि उनले त्यस कृतिहरू लेखेर उनी विभिन्न उपाधि पाएर प्रसिद्ध छन्। उनले लेखेका निबन्ध हाम्रा सारा नेपालीहरूका अनौठो रत्न बनेका छन्।

देवकोटाका विभिन्न कृतिहरू छन्। ती हुन्—

खण्डकाव्य :—कुसुमी मुना-मदन, आँसु, लुनी राजकुमार प्रभाकर आदि ।

महाकाव्य :— शाकुन्तल, सुलोचना, वनकुसुम, महाराणा प्रताप इत्यादि ।

कविता :—भिखारी, पुतली, सुनको बिहान, छहरा इत्यादि ।

निबन्ध :—लक्ष्मी निबन्ध-संग्रह ।

नाटक :— कृषिवाला ।

उपन्यास :—चम्पा आदि ।

यसबाहेक उनले कति लेख अथवा, कविताहरू लेखे, गनेर साध्यै छैन ।

देवकोटाको खण्डकाव्य 'मुना-मदन' राणातन्त्रको शोषण-पद्धतिमय शासनमा भएको खोक्रो नेपाली जाति जो गाँस र वासका निम्ति आफ्नी सुलक्षणा पत्नी र अस्वथ्य बूढी आमालाई घरको दारुण अस्वस्थामा नै छोड़ेर विदेशिन कर लागेको नेपाली परिवारको वैज्ञानिक चित्रण गर्दछ । मानवता, मानवी-प्रेम उनको यस खण्ड-काव्यका बीच-बीचमा छरपस्टिएका पाउँछौं । यसैले देवकोटाको 'मुना-मदन' नेपाली साहित्यको लागि एउटा महान् उपलब्धि छ ।

देवकोटाले लेखेका निम्न पंक्तिहरू नेपाली गीतमा हामी प्रयोग गर्न सक्छौं—

(१) छेत्रीको छोरो यो पाउ छुन्छ, घिनले छुँदैन,
मानिस ठूलो दिलले हुन्छ, जातले हुँदैन ।"

(२) "पुरुषको प्यारो संग्राम संसार विजय उसको सार
पौरुष बिना पुरुष हुन्न तरवार दिना प्यार ।"

(३) "आँसुमा खल्ति मनको दुक्रा यो आँसु बोल्दैन ।
मनको कुरा मनमै बस्छ छातीले खोल्दैन ।"

(४) "रोपेर सुन उम्रन्न क्यारे के गर्छ सुनले
यो केटाकेटी खाँदैन सुन लाउँदैन गहना ।"

अहिले देवकोटा यस संसारमा छैनन् । उनको मृत्यु १९ सितम्बर १९५६ मा क्यान्सरको रोगले भएको थियो । उनी यस संसारमा नभए तापनि उनको कृतिहरूले उनलाई अमर बनाइराखेका छन् ।

उदाङ्गिएको जिन्दगी

सुधिर लामा
एघारौं श्रेणी 'विज्ञान'

मेरो जिन्दगी एउटा कोरिएको 'क्यान्भास्'
जहाँ दिनहुं हजारौं रंगहरू पोतिएर
भिन्न-भिन्ने आकारहरू जन्मन्छन्
जहाँ पोतिइन्दा पोतिइन्दै रंगका डिब्बाहरू
क्रमशः रित्तिन्दै जान्छन् ।
यहाँ आजसम्म कैयौं रंगहरू पोतिइए
कैयौं कुचीहरू पनि खिइए,
यस्तरी रंगहरू थुप्रिएर आज
यसको वास्तविक रूप नै बिलाए ।
यस्तै छ मेरो जिन्दगी
यसको खुल्ला प्रदर्शनी भइरहेछ,
जहाँ हजारौं दर्शकहरूको भीड़ छ,
'क्यान्भास'मा पोतिएका रंगहरू हेर्न ।
सबै आफै-आफै व्यस्त छन्
आ-आफ्नै विचारहरू पोख्दै जान्छन्
कति यो 'क्यान्भास'का रंगहरू हेरी हाँस्दैछन्
त कति गहिरो सोचमा डुब्दैछन्
कतिले यो 'एब्सट्रेक्ट आर्टस्' हो भन्छन्
कोही भन्छन्—यसमा व्यंगभावहरू छन्'रे,
कोही भन्छन्—यो चित्रकारको कल्पना'रे
अनि कोही भन्छन् चित्रकारको भावना'रे
कति अप्ठ्यारो बुझ्नै नसकिने'रे
हो यस्तै छ अप्ठ्यारो छ मेरो जिन्दगी,
जसलाई म आफै बुझ्न सक्तिन,
अप्ठ्यारो पर्दा कतै रोइदिन्छु
त अप्ठ्यारो पर्दा हाँसी पनि दिन्छु ।

कालेबुङको घट्दो जनसंख्या

डा० आर० के० स्प्रिग,
कालिम्पोङ

(डा० आर० के० स्प्रिगद्वारा लेखिएको प्रस्तुत लेखलाई डा० पारसमणि प्रधानले नेपालीमा अनुवाद गर्नुभएको हो । अनुवादक तथा छाप्न अनुमति प्रदान गरिदिने श्री एम० च्याटर्जीलाई धन्यवाद ।

—सम्पादक ।)

डा० ग्राहाम्स होम्स वा यसको अधिकारी सेन्ट एन्ड्रूज कोलोनियल होम्सलाई दोष लाउनु उचित छैन । कालेबुङ बजारको पुरानो तस्वीर डा० मिन्टोले लेख्नु भएको 'ग्राहाम अफ् कालिम्पोङ' भन्ने पुस्तकको पृष्ठ १२६ मा छापिएको डेउलो नाङ्गो डाँड़ामा एक दर्जन जति घरका थोप्ला देखिन्छन् । यसपछिका तस्वीरमा रूखहरू भएको जंगल माथि थाप्लोसम्म देखिन्छ । म सन् १९४९ मा आउँदा डेउलोमा जान्थें । यस गिर्जादेखिनै बाटाका दुइतिर रूखै-रूखको छाहारी थियो । त्यहाँ जंगलमा मान्छेका घर थिएनन् र हामी पिकनिक खानजानेहरूलाई एकान्तमा सजिलो थियो । एउटा सानो कटेरो ता थियो तर यसमा मान्छे बस्तैनथे, खालि चरा-चुरुङ्गीमात्र बस्थे । यसरी त्यहाँ जंगल बनाउने काम र त्यहाँको डाँड़ोलाई रमाइलो बनाउने काम तथा कालेबुङको पूर्वक्षेत्रको प्राकृतिक दृश्य राम्रो पार्ने काम होम्सले जानीजानी गरेको थियो । बंगाल डिस्ट्रिक्ट गजेटियरको १९४७ मा प्रकाशित भएको संस्करणमा क्रिप्टोमेरिया जापोनिका (धूपी)-लाई विदेशी वृक्ष भनिएको छ । यसर्थ अहाभा-देखि पोखरीसम्मभएका यस जातका रूखहरू स्कूलको सिद्धान्त अनुसार लाइएका हुन् । यसकामका निम्ति खर्च पनि निकै भएको हुनुपर्छ तर परिणाम पनि राम्रै रोचक भएको थियो ।

तीस वर्ष वा त्यसभन्दा पनि बढ़ता समयअघि मैले खाएको पिकनिक सम्झँदा त्यसवेला त्यहाँको सुन्दरता र चराचुरुङ्गीले गाएका गीतहरू र कालेबुङको त्यो पाखाले दिएको आनन्दसित दुइ-तीन वर्षअघि कालेबुङका एकजना डिविजनल फारेस्ट अफिसरले गजेटियरमा लेखेका कुराको मिलान गर्दा कुरा बेग्लै पाइन्छ । उनको भनाइअनुसार कालेबुङ शहरको माथिल्लो डाँड़ाको भिरालो पाखाको माटो रूख फाँड़िएकोले गर्दा बगेर उँघो जाँदैछ । यो गत असीवर्ष भित्रमा प्राकृतिक जंगल र माटोको अवस्थामा धेरै अदलबदल भएकोले ठाउँ-ठाउँमा पैह्रो जाँदैछ, जग्गा घस्कँदैछ । फलस्वरूप यहाँका खेतीवालको मात्र नभएर मधेशका धेरै जनसंख्या भएका ठाउँहरूलाई हानि भएको छ । जस्तै, ढाका, मैमनसिंग पनि—जहाँ-जहाँ पहाड़का

खोलाहरू भल बगेर गएका छन्—जलथल हुने गरेको छ। जंगल भएको ठाउँमा ठूलो पानी पर्दा भल बग्दैन, माटामा सोचिने हुन्छ र पानी बिस्तार जम्छ।

मानिसको संख्या जति-जति बढ्दै जाँदैछ कालेबुङमा रुखको संख्या उतिउति घट्दै जाँदैछ। थप पेटलाई खानेकुरा पुऱ्याउनुपर्दैछ। मानिस लगायत पशुहरूलाई पनि खानेकुरा चाहिन्छ—बासगाँसको प्रबन्ध गर्नुपर्छ। धुपीका पात गाईबस्तुले नखाने हुँदा यो जातका रुखको रक्षा हुनेछ भन्ने विचार म गर्थें तर मेरो यो धारणा मूल ठहऱ्यो। पूजा-आजा वा बिहेबटुलमा सिँगारपटार गर्ने अचेल धूपीका स्याउला काममा लाइन्छन्। यी स्थानीय भक्तहरूको कृपाले धूपीका ससाना बोटहरू लाछिन्छन्। अहाभाको डिलमा भएका दुइ बोट धूपी-मध्ये एउटाको यसरी नै अगति पारिएको छ। यसो हुँदा यसमा हाँगा लाग्दैन र विक्टोरियाली जुका झैं एक पाखे देखिन्छ। यसको रूपनै विरूप भएको छ। मेरी श्रीमतीले अर्को बोटलाई खुकुरीको प्रहार-बाट बचाएकी हुनाले सातदिने चाड़का सट्टा यसले सत्तरी वर्षको सुन्दर आयुको वरदान पाएको छ।

यसरी रुखहरू छाँल्ने रोग गाउँ-बस्तीमा वा शहरमा दिनहुँ बढ्दैछ। मैले यसरी कालेबुङमा रमाइलो रुखको सुन्दर रूप विकृत पारेर बिगारेको सन् १९५६ मा पहिलो पटक देखें। यस्तो विकृति देखेको कालेबुङमा होइन तर पूर्व नेपालको एउटा गाउँमा पनि हो। मलाई त्यसवेला हिमाली रुखका रूप यस्तै हुन्छन् क्यारे जस्तो लागेको थियो। पुरानो खालका अंग्रेजी बर्वेवाहरूमा ट्रोपियारिष्ट (रुख छाँट्ने, काट्ने)-हरूले मजूरको आकार बनाएका हुन् कि जस्तो लागेको थियो। केही वर्षअघि कालेबुङमा गाईकाट्नेका विरुद्धमा नारा लाएर जुलुस निकाले झैं रुख काट्नेहरूका विरुद्धमा होम्सका छात्र-छात्राहरूको 'रुख काट्न रोक' भन्ने झण्डा लिएर एउटा जुलुस निकाल्ने विचार उत्पन्न भएको थियो।

हाम्रा स्थानीय रुखहरूको अनुहार हेरिनसक्नुको भएको छ। छासेर यसरी रूप बिगार्नुभन्दा बरू फेदैमा काटेर ढाल्नु असल हो। यसो गरिदिए भालूखोपमा भालू नभए जस्तो कालेबुङमा रुखको अनुहार देखिने थिएन। घाम चर्केको वेला सियाँल दिने रुखहरू होम्सदेखि बजार जाँदा एस्० यू० एम्० आइ० होस्टलका वरिपरि सखाप पारिएका छन्। आधा दर्जन जति बाटाका छेउमा भएका यस्ता रुखहरूका बोक्रा काढ़िएका छन्। ती रुखहरू अब चाँड़ै मर्नेछन्। संसारका विनाशकारी र उद्धत जन्तुहरूमध्ये हामी मान्छे भनाउँदाहरू एउटा हौं। कुनै जीव-जन्तु वा उद्भिद् साइप्रेसदेखि सिडारसम्म अर्थात् सानोदेखि ठूलोसम्म वा ह्वेलदेखि गँड़ासम्म मानिसका साथी-संगी होइनन् तर ती संरक्षित छन् औ ती जन्मै उनै पर-मात्माका सृष्टि हुन्।

मानिसका पैशचिक प्रवृत्तिले गर्दा उद्भिद्-जगत्को सत्यनाश भएको देखी मैले विल्दामको 'अब द ट्रिफिड्स' नामक पुस्तक पढ़ें र उनलाई समर्थन गरें अनि प्राणलिने, गतिशील उद्भिद्ले मानिसलाई अन्धा औ निस्सहाय बनाउँदा म मनमनै

प्रसन्न हुन्थें । ट्रिफिडले मर्ने गरी डस्छ र मजाले खान्छ । मान्छेको मासु उसका निम्ति स्वादिलो भोजन हो ।

कालेबुडका निम्ति भएका केही रूख र डेउलोको नाङ्गो पाखामा रूखको तौंती वा जंगल चाहिन्छ । केही महीना-अघि टेलिग्राफमा एउटा खबर प्रकाशित भएको थियो । त्यसमा के लेखिएको थियो भने असमको सरकारले डा० हजारिका-को 'फारसको गीत' भन्ने लामो रेकार्डको प्रचारका निम्ति सवा दुइ लाख रूपियाँ खर्च गरेको छ । यो रेकर्डमा आदिवासी-हरूका प्रसिद्ध लयमा मासिएका रूखका सट्टामा नयाँ रूख रोप अनि नबढ्नेजेल सिहार गर भन्ने गीत थियो । 'ए कान्छा मलाई सुनको तारा खसाइदेऊन !' को लयमा 'ए कान्छा ! मलाई रूखको बीउ छरिदेऊन' भन्ने गीतको प्रचुर प्रचार गरेदेखि ठूलो काम हुने थियो भन्ने मलाई लाग्छ ।

टिप्पणी :

डा० आर० के० सिंग, चिन्चिन यो अंग्रेजी लेख डा० ग्राहाम्स होम्सको 'थोरो' नामक पत्रिकामा छापिएको छ । यो अत्यन्त सामयिक र प्रयोजनीय ठहरेको हुनाले नेपालीमा अनुवाद गरी प्रकाशित गर्ने काम भएको छ । डा० सिंग लण्डनको ओरियण्टल एण्ड अफ्रिकन स्टडीजमा नेपाली भाषाका प्राध्यापक हुनुहुन्थ्यो । उहाँले नेपाल अधिराज्यमा धर्मावृत्ती लिम्बू, वान्तवा, लाप्चे र भोटे भाषाको अनुसन्धान र अध्ययन गर्नु भएको छ अनि आफ्नो विषयमा खोज गरेर धेरै उपयोगी लेखहरू छपाउनु भएको छ । उहाँ अहिले 'अहाभा' कालिम्पोङमा सपत्नी बस्नु भएको छ ।

—अनुवादक ।

I think that I shall never see
A poem lovely as a tree.

× × × ×

Poems are made by fools like me,
But only God can make a tree. —Joyce Kilmer.

नेपाली भाषाको मान्यतातिर घोत्लिदा

भाषा-चर्चा

सुरेश लावर
एघारौं श्रेणी 'विज्ञान'

संसारमा विभिन्न प्रकारका जाति बसो-बासो गर्छन् जसको आफ्नै भाषा, साहित्य र संस्कृति हुन्छ, यसैको संरक्षण र संवर्धनद्वारा नै प्रत्येक जातिको अस्तित्व कायम हुँदछ । त.....यसरी नै हेर्ने हो भने हाम्रो नेपाली भाषालाई जोगाड़ गरेर हाम्रो जीउँदो नेपालीको अस्तित्व झल्काउनु पर्छ । नेपाली साहित्य संस्कृति पनि अरू साहित्यको तुलनामा धेरै पछि छैन । यसको आफ्नै धनी साहित्य छ । यो भाषा साहित्यको विकासको पहिलो माइल-खुट्टी डेढ़ सय वर्ष पुरानो हो । भाषा सभ्यताको एउटा अंग हुनको कारणले नै नेपाली लेखकहरूले आफ्नो भाव आ-आफ्नो लेखनीमा जनाएका थिए । बालकृष्ण सम तो मध्ये एक थिए । उनले गुण गाए यसरी—

"भाषा हो सभ्यता हाम्रो,
सारा उदय उन्नति ।
जीत वैभव भाषामै,
बाँच्तछन् पछि सभ्य यी !"

यहाँ सभ्यको सत्यता र हाम्रो लगनशीलता हुँदा-हुँदै पनि यसले यहाँ कदर पाउन सकेको छैन । आज नेपाली भाषालाई "विदेशी भाषा" भन्ने चलन पनि नचलेको होइन.....। तर स्वाधीनता-संग्राममा रगतको खोला बगाउने नेपालीहरू थिएन र ? तर ती वीरहरू यहींका वन-पाखामा जंगली फूल ओइलिए झैं विलीन भएका छन् । जसको कदर इतिहासको पानामा छैन । यथार्थलाई केलाई हेर्दा—किनभने कुनै कार्य फत्ते गराउन एकता चाहिन्छ किन्तु हामीमा एकता हुनुपर्दछ । हामीहरूमा केही कमजोरी छ । एउटा मानौं उदाहरण लिउँ—आफ्नो भाषा मान्यताको निम्ति त्यही दाज्यू नेपाली भेष-भूषा पहिरेर भाषण दिइरहेका हुँदा उता त्यही दाज्यूको चेली 'भ्रो काटर पेप्ट'-मा उभिरहेकी हुन्छे ताकि दाज्यू आफ्नो भाषण प्रसारित गरिरहेको हुन्छ भने उता बहिनी फेशन प्रसारित गरिरहेकी हुन्छे । यस्तै छ हाम्रो नेपालीको एकताको परिभाषा .....! आज भाषा मान्यताको विषय पनि एउटा व्यवसाय बन्न गएको छ । मानौं त्यही व्यवसायको रोजगार र औकातबाट भाषा-नेताहरू आफ्ना नानीहरू अंग्रेजी स्कूल पढ़ाउँछन् पढ़ाइरहेछन् । हुन त नेपाली भाषा समितिले पनि कदम नबढ़ाएको होइन । आजसम्म 'अखिल भारत नेपाली भाषा समिति'-को कतिपय अधिवेशन भइसक्यो जसमा कतिपय अधिवेशन हालैमा जलपाईगुड़ीको जयगाउँमा सुसम्पन्न भयो । जसको मूलमन्त्र "नेपाली भाषाको संविधैनिक मान्यता" नै थियो । त्यस बाहेक आजसम्म कति पदयात्रा भए जुन पदयात्रामा देहरादून, दिल्ली पदयात्रा मूख्य छ । जसले एउटा सिगों नेपाली-को अस्तित्व झल्काउँछ । यस समिति-ले आन्दोलन चलाएको आज धेरै पुग्यो, समितिकै बाहुलीबाट मात्र क्रान्ति भएको कति वर्ष भयो अनि हाम्रा नेपाली भाषाको नेताहरूले केन्द्रीय र राज्य मन्त्रीसित कतिपल्ट घूप हालिसके तर त्यसको न ता कुनै आन्तरिक प्रभाव पऱ्यो न वाह्य नै ।

आज भारतीय नेपालीहरूको संख्या प्रायः डेढ़ करोड़ पुगिसक्यो, परन्तु यस भाषाले कदर पाउन सकेन । सर्वविदित छ जुन ईंटाको टुक्राले एउटा भव्य महल बनिन्छ तब ती महलमा ईंटाको महत्व नै कहाँ रहन्छ र.....रहन्छ पनि कसरी— ! *बहुसंख्यामा भारतीय नेपालीहरू दार्जीलिङ्,* जलपाईगुड़ी, सिक्किम र आसामतिर छन् ।

हामी जिउँदो जाति हौं हामीलाई आफ्नो मातृभाषाको माया छ, यसैले देशको सुरक्षा र अखण्डताको निम्ति युगान्तरदेखि नै वलिदान भएर आउने भारतीय नेपालीहरू आज पनि देशको इतिहासको पानामा नरहे तापनि प्रत्येक नेपालीको हृदयमा सजग राख्ने आह्वान गर्छु । अनि जुनदिन भारतीय नेपाली-भाषाले भारतीय संविधानमा मान्यता पाउने छ त्यस स्वर्णिम दिवसभन्दा ठूलो अरू खुशीको दिन कुन हुन सक्ला र.....।

हिन्दी विभाग

सुमाइट

कालिम्पोंग

१९८४

दीवाली

सरण थापा
कक्षा—छठवीं 'बी'

जब आती है दीवाली।
फैल जाती है हरियाली।
देख गगन के रंग नीले।
फूलते रहे हैं फूल पीले।
पर छवि लगती निराली।
जब आती है दीवाली।

घर में दीपक जल रहे हैं
मार्ग पर प्रकाश बह रहे हैं।
दीपक कैसे लगते है रंग के।
लोग नाचे जैसे उमंग से।
भाग गई है वहां काली (अन्धकार)
जब आती है दीवाली।

रौशनी के बीच होती आतीशबाजी।
कितने करते रहते है बमबाजी।
हमने लगादी फूलझड़िया के मेले।
किसीको पसंद नहीं आज है झमेले।
नहीं भाते किसीको कामजाली।
जब आजाती है दीवाली।

घर घर में खुशियाली छाई,
थालों में हैं भरी मिठाई।
मन भर भर सबने खाई।
दोस्तों को दे दे बधाई॥

विद्या

सज्जन कुमार
कक्षा—नवम्

जो हमारी छिपी हुई शक्तियों को विकसित कर दे और जिस से हम विभिन्न विषयों की जानकारी प्राप्त करलें, उसे ही हम "विद्या" कहते हैं। विद्या ही मनुष्य जीवनका श्रृंगार है। विद्या रहित पुरुष अन्धकार में रहता है ! इससे ज्ञान रूपी चक्षु खुल जाते हैं। ज्ञान-रश्मियाँ उनके हृदय कोने-कोने को प्रकाशमान कर देती है। इसे ही प्राप्त कर हम सुख समृद्धि के साधनों को प्राप्त करते हैं। इस से ही आज संसार उन्नति पर गमन करता आ रहा है। इसे प्राप्त करने वाला सब कुछ पा जाता है।

विद्या सबजनों से बढ़कर है। धन को भाई-बन्धु बाँट सकते हैं। इसे चुरा सकते हैं। डाकू लूट सकते हैं और राजा छीनने को समर्थ है। परन्तु विद्या धन को न भाई बाँट सकता है, न चोर चुरा सकता है, न डाकू लूट सकता है और न ही राजा। यह दान करने से बढ़ता है। सरस्वती माँ की देन को न हम बेच कर ही कम करवा सकते हैं। यह सदा हृदयरूपी सन्दुक में रहती है। विद्या के कारण विद्वान का सम्मान सारे ब्रम्हाण्ड में होता है।

इस से अनेक लाभ हैं। इस से ज्ञान बढ़ता है। वह कभी भी कूप-मण्डक नहीं बना रहता। उस के भीतरी गुण प्रकट होने लगते हैं। वह वेदव्यास, बाल्मीकि, सूर, तुलसी आदि की अमर वाणी को हृदयंगम करता है। उनकी काव्य सुधा का ज्ञान करता है। और नयी नयी चीजों का आविष्कार करता है। विद्या प्राप्त मनुष्य ने ही आज रेल, तार, जलयान, वायुयान इत्यादि-इत्यादि कल्याण कारी चीजों को बनाया है। विद्या मानसिक उन्नति का मुख्य कारण है। संसार में जिन जातियों के समक्ष विद्या का प्रचार नहीं है वे जंगलों में रहकर पशु के समान जीवन व्यतीत करते हैं। उनके पास न कपड़े मिलेंगे न ही मकान। विद्या को पाने वाला विनयशील बन जाता है। वह घमण्ड को भूल जाता है, क्योंकि कहा गया है "विद्या ददाति विनयम्"। वह अन्ध-विश्वासी नहीं होता। वह सभी कार्य सोंच कर ही करता है। वह देश की कुरीतियों को दूर करता है जैसे—राम मोहन राय। हम यह स्वीकार करते हैं कि बाल-विवाह, वृद्ध-विवाह, बहु-विवाह आदि हिन्दू समाज के कलंक हैं। विद्याप्राप्त मनुष्य ही इन कुरीतियों को दूर करता है। वह स्वाभिमानी होता है। उसमें जाति-गौरव और राष्ट्र-गौरव कूट कूट कर भरा रहता है। उसकी आत्म-उन्नत रहती है वही समाज और देश का सच्चा हितैषी होता है

ऐसे ही मनुष्य के प्रयत्न से देश में जागृति आती है। कला-कौशल की उन्नति होती है। अशिक्षित मनुष्य कुत्तें के समान अपना ही पेट भरकर सन्तुष्ट रहते हैं। परन्तु विद्या प्राप्त कर मनुष्य त्याग और परोपकार का महत्व समझने लगते हैं। वे देश हित के कामो में लग जाते हैं और यथा-शक्ति देश की उन्नति के शिखर पर चढ़ाने में समर्थ होते हैं।

यथार्थ में विद्या कल्पवृक्ष है। इससे हमारी सभी आवश्यकताओं की पूर्ति होती है। यह नीच को उच्च, गरीब को धनी कठोर को करुण, मूर्ख को विद्वान् और दुराचारी को सदाचारी बनाती है। यह दुःखी को सुखी बनाती है। अतएव विद्यार्थियों को धैर्य के साथ अनवरत परिश्रम करते हुए विद्या-धन को प्राप्त करना चाहिए। तब ही सफलता संभव है।

खण्डहार

'आनन्द'
भूतपूर्व छात्र

इतिहास का एक मूक दर्शक
उपेक्षित सा खड़ा होकर अपने
भग्नित अंगो को देख व दिखा रहा।
मगर है अब भी वह सीधा खड़ा
गर्वीले बीते दिनो की याद मे
जब न था वह उपेक्षित।
देखा है उसने समय के उतारी व चढ़ावी को।
झेला है उसने समय के तूफानी बहावों को।
और खड़ा है अब वह किसी अनुभवी बुजुर्ग सा।
नही है वह अब आकर्षण बिन्दु यात्रियो का।
और होता भी है क्या आकर्षण
टूटते हुये ईटो और
झुकते हुये कंगूरों मे।
पर वह खड़ा है।
क्योकि नही है महत्व उपेक्षा का उसके लिये।
उसने बदलते हुये नरमूल्यों को देखा है।
पाश्विकता का नंगा नाच भी देखा है।
बदलते समय चक्र को देखा है।
मुस्कराते हुये अहंकार मे डूबे सुरज को उगते देखा है।
उसी सूरज को मायूस हो डूबते भी देखा है।
मगर,
मगर मुक है वह,
क्योंकि वह एक खण्डहार है।

सुमाइट

भिन्न-भिन्न धर्मों की पुस्तकें एवं प्रमुख बातें

रवीन्द्र मोहन
कक्षा—VI B

(१) हिन्दू—वेद (२) ईसाई—बाइबिल (३) मुसलमान—कुरान (४) बौद्ध—त्रिपिटक
(५) पारसी—जेन्दावेस्ता (६) सिख—गुरू ग्रन्थ साहब (७) चीनी—ताबतेह किंग

हिन्दू धर्म

(१) हिन्दूओंका सबसे प्राचीन धर्म ग्रन्थ क्या है ?
वेद। इनमें ऋग्वेद सबसे पुराना है।

(२) बगांली हिन्दूओं का प्रधान उत्सव क्या है ?
दूर्गापूजा।

(३) शारदीय दूर्गापूजा सबसे पहले किसने की थी ?
श्री राम चन्द्र ने।

(४) चारों धाम मे कौन कौन तीर्थ समझे जाते है ?
पुरी, सेतबन्धु, द्वारका, बदरिकाश्रम।

(५) किस पूजा में घण्टा बजानेका निषेध है ?
लक्ष्मीपूजा में।

(६) रामकृष्ण परम हंस देव के उपदेश का सार क्या है ?
जितने मत उतने पथ।

ईसाई धर्म

(१) ईसामसीह कहाँ उत्पन्न हुए थे ?
पेलेस्टाईन के बेथेलहम नगर में।

(२) ईसाइयों की प्रधान धर्म पुस्तक का क्या नाम है ?
बाइबिल।

(३) X'mas अथवा बड़ादिन किसे कहते हैं ?
ईसामसीह के जन्म दिवस के उपलक्ष में प्रतिवर्ष २५ दिसम्बर को ईसाई एक उत्सव करते हैं, उसे "बड़ा दिन" का उत्सव कहते हैं।

(४) Good Friday क्या है ?
ईसामसीह के शूली पर चढ़ाये जाने (Crucification) का दिवस।

(५) सप्ताह का कौन दिन ईसाइयों के लिए पवित्र है ?
रविवार।

(६) ईसाईयों के मतानुसार पृथ्वी पर सबसे पहले नर-नारी का क्या नाम है ?
आदम और ईव।

बौद्ध धर्म

(१) बौद्ध धर्म का स्थापक कौन थे ?
गौतम बुद्ध।

(२) बौद्ध धर्मग्रन्थ का क्या नाम है ? यह किस भाषा में लिखा गया है ?
पाली भाषा में लिखित 'त्रिपिटक' बौद्धों का पवित्र ग्रन्थ है।

(३) जातक किसे कहते हैं ?
बुद्ध भगवान के पूर्व जन्मों के सम्बन्ध को।

(४) बुद्ध भगवान के जन्म, मरण तथा बौद्धत्व प्राप्ति की कौन तिथि है ?
बैसाखी पूर्णिमा।

(५) भगवान बुद्ध के पुत्र का क्या नाम था ?
राहुल।

(६) भगवान बुद्ध के प्रधान शिष्य कौन थे ?
आनन्द।

(७) भगवान बुद्ध के पिता का क्या नाम था ? वे किस वंश के थे ?
महाराज शुद्धोधन। शाक्यवंश।

(८) भगवान बुद्ध ने कहां और कब स्वर्गारोहण किया ?
कुशीनगर में। अस्सी वर्ष की अवस्था मे।

इस्लाम धर्म

(१) इस्लाम धर्म के प्रवर्तक कौन थे ?
हजरत मुहम्मद।

(२) मुसलमानो के प्रधान धर्म ग्रन्थ का क्या नाम है ?
कुरान शरीफ।

(३) 'हदीस' क्या है ?
हजरत मुहम्मद साहब द्वारा बनायी गयी मुसलमानों की सामाजिक नियमावली।

(४) सप्ताह का कौन दिन मुसलमान सबसे पवित्र मानते हैं ?
शुक्रवार (जुम्मा)

(५) शिया किसे कहते है ?
मुसलमान में जो अली को मुहम्मद साहब के बाद का खलीफा मानते हैं।

(६) सुन्नी कौन कहलाते हैं ?
मुसलमानों में जो अली के पहले तीन और खलिफों को मानते हैं।

(७) फतेहा दोवादजहम क्या हैं ?
इसी तारीख को हजरत मुहम्मद का जन्म और स्वर्गवास हुआ था।

(८) शबेबरात क्या है ?
सौभाग्य की रात। मुसलमानों का विश्वास है कि इसी रात को उनका भाग्य निर्णय एक वर्ष के लिए होता है। इसलिए उस रात को विशेष रुप से प्रार्थना करते हैं।

(९) इदुलफितर क्या है ?
प्रतिवर्ष इस दिन मुसलमान एक साथ प्रार्थना करते हैं। इस रोज उपवासका निषेध है। नये वस्त्र धारण कर यह उत्सव मनाते हैं। यह उत्सव रमजान में एक महीने रोजा के बाद होता है।

(१०) इदुदजोहा क्या है ?
यह बार हजरत इब्राहीम स्वप्न देखकर अपने पुत्र को भगवान पर उत्सर्ग करने को प्रस्तुत हुए, परन्तु उनके हातकी तलवार न चली। फिर उन्हें किसी अन्य प्राणी का बलिदान देने का आदेश मिला। इसी उत्सव के स्मरणार्थ मुसलमान किसी न किसी प्राणी को भगवान पर उत्सर्ग करते हैं।

(११) आखिरी चहार शम्बा क्या है ?
सफर के अन्तिम बुधबार को हजरत मुहम्मद कठिन पीडा से मुक्त हुए थे। इसलिए मुसलमान इसे एक पर्व के रूप में मानते हैं।

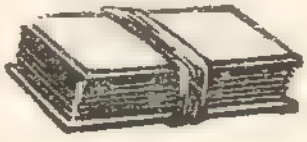

THE DO-GOODERS
Quenching the thirsty
on Sports Day.

HAND TO HAND COMBAT
but against Lantanas
(Ban-mara), N. C. C.
Boys in action.

A SELDOM SEEN
RAJASTHANI SCENE
enacted by Marwari pupils
on the Foundation Day.

सफलता की राहें

'आनन्द'
भूतपूर्व छात्र

दुर्गम पथ, कंटीली राहें है पाने की सफलता
अगर होता पथ सुगम, असफल रहता न कोई
फिर सोच कैसा ?
लेकर बचपन से आजतक जो राहें पार की है तुमने
क्या न टकराये पॉव तुम्हारे पत्थरों से कभी
होंगे लड़खड़ाये कदम तुम्हारे।
माना गिर पड़े तुम
पर क्या उठे नही तुम
लेकर माँ की ममत्व भरी हाथों का सहारा
क्या नहीं सीखा तुमने चलना,
माना चली न था किसी ममत्व भरी हाथों का सहारा
पर क्या न उठे तुम,
थी यह पहली जीत तुम्हारी
विसार दिया है तुमने जिसे क्षणिक असफलता के धुन्ध मे।
क्या पा कर कई बार बिजय तुममे नही हुआ संचार आशाका।
फिर क्यो सहमे मृग शावक सा,
पा कर जो सिंह की सामने हो जाता है काल कवलित
पर न कर पाता है कोशीश पलायन की।
क्यों देते हो अपनी असफलता की महत्व सफलता से ब्यादा
माना की प्रतिद्वन्दी है राही मे
पर लगेंगे धक्के दुसरों से सफलता की इस दौड़ मे,
होगी राहे अन्धेरी, पर साथ है प्रकाश मन का
होगी राहे कटीली, पर बज्रपाँव भी है तुम्हारे
थक जाओगे, बिश्रामस्थल तो है,
डगमगाओगे पर चरित्रबल तो है।
साथ ही तुम्हारे जबतक ये सारे
खुले है सफलता के द्वार सारे।
अकेले हो नही तुम
साथ है वह नीला आकाश
जो है मार्गदर्शक तुम्हारा, और रहेगा अनवरत उर्जा का स्रोत।

प्रसिद्ध व्यक्ति

शैलेन्द्र
कक्षा—अष्टम्

१ सर आशुतोष मुखर्जी—(१८६४-१९२४) ये अत्यन्त मेधावी थे। २५ वर्ष की आयु में कलकत्ता विश्वविद्यालय के सदस्य हुए और चार बार उसके वायस चांसलर बने। ये हाइकोर्ट मे वकालत करते थे, पीछे उसके प्रधान जज हुए। उनकी चेष्टाओं से देशी भाषाओं को एम० ए० में स्थान मिला।

२ अरविन्द घोष (१८७२-१९५०) ये स्वदेशी आन्दोलन के बड़े नेता थे। पीछे पांडीचेरी में योगसाधन करते थे।

३ आचार्य प्रफुल्ल चन्द्र राय (१८७२-१९४४) ये रसायन् विज्ञान के महापण्डित थे। इन्होने बंगाल केमिकल की स्थापना की।

४ रामकृष्ण परमहंस (१८३४-१८८६) ये एक महान सिद्ध पुरुष थे।

५ स्वामी विवेकानन्द (१८६२-१९०१) ये श्री रामकृष्ण परमहंस के प्रधान शिष्य थे। इन्होंने अमेरिका तथा यूरोप में वेदान्त का प्रचार किया।

६ राजा राममोहन राय (१७७४-१८३३) ये ही सबसे पहले विलायत गये। इन्होंने ब्रह्म समाज की स्थापना की।

७ बङ्किमचन्द्र चट्टोपाध्याय (१८३८-१८९४) ये कलकत्ता विश्वविद्यालय के प्रथम ग्रेजुएट थे। इन्होने 'बन्दे मातरम' गान की रचना की।

८ शरत्चन्द्र चट्टोपाध्याय (१८६७-१९३८) ये बंगाल के प्रख्यात उपन्यासकार थे।

९ सर जगदीश चन्द्र बसु (१८५८-१९३७) ये ढाका में पैदा हुए। ये विख्यात वैज्ञानिक थे। इन्होने प्रमाणित कर दिया कि उद्भिजों में भी प्राण है।

१० श्रीमती एनी बेसेण्ट—ये एक यूरोपीय महिला थी। सन् १८९३ ई० में ये मद्रास में बस गयी। इन्होने थियोसोफिकल सोसाइटी की स्थापना की। इनका विश्वास था कि भारत की उन्नति उसके प्राचीन आदर्शों तथा संस्थाओं के पुनरुत्थान से सम्भव है।

११ सर सुरेन्द्रनाथ बनर्जी (१८४८-१९२५) ये असाधारण वक्ता और स्वदेशी आन्दोलन के गुरु थे।

१२ **रवीन्द्रनाथ ठाकुर** (१८६१-१९४१) ये विश्वविख्यात कवि थे। इन्हे गीताञ्जली नामक पुस्तक पर नोबल पुरस्कर मिला। इन्होंने ही विश्वभारती की स्थापना की।

१३ **सरोजनी नायडू** (१८७६-१९४९) ये प्रसिद्ध देश सेविका और कांग्रेस नेत्री थी। इन्होंने अंग्रेजी में कवितायें की। स्वाधीन भारत में ये प्रथम महिला गवर्नर नियुक्त हुई थी।

१४ **देशबन्धु चितरंजन दास** (१८७०-१९२५) ये विख्यात बैरिस्टर थे। सन् १९२२ में भारतीय राष्ट्रीय कांग्रेस के सभापति हुए। इन्होंने देश के लिए अपना सर्वस्व दान कर दिया। ये ही कलकत्ता के प्रथम मेयर थे।

१५ **मदनमोहन मालवीय** (१८६१-१९४५) इनका जन्म इलाहाबाद में हुआ। इन में राष्ट्रीय भावना प्रबल थी। ये तीन बार कांग्रेस के अध्यक्ष निर्वाचित हुए। इन्होंने बनारस में हिन्दू विश्वविद्यालय की स्थापना की।

१६ **नेताजी सुभाषचन्द्र बोस**—इनका जन्म १८९१ ई० में कटक में हुआ था। इन्होंने आई० सी० एस० परीक्षा पास कर सरकारी नौकरी नहीं की। अपना सारा जीवन देश सेवा में लगा दिया। ये भारतीय राष्ट्रीय कांग्रेस के दो बार सभापति हुए। इन्होंने आजाद हिन्द फौज बनाकर अंग्रेजो मे युद्ध किया।

१७ **महात्मा गाँधी** (१८६९-१९४८) ये पहले बैरिस्टरी करते थे। इन्होंने असहयोग तथा कानन भंग आन्दोलन चलाया। इनका त्याग अतुल्यनीय है। ये भारतीय कांग्रस के कर्णधार थे। इन्हीं के नेतृत्व में देश ने स्वाधीनता प्राप्त की। इसलिए ये राष्ट्रपिता कहलाते हैं। एक हत्यारे ने इनकी हत्या कर डाली। ये संसार के एक महान पुरुष थे।

१८ **पंडित जवाहरलाल नेहरू**—ये १८८९ में पैदा हुए। इन्होंने बैरस्टरी पास की थी। स्व० मोतीलाल नेहरू के सुपुत्र थे। इन्होंने देश सेवा के लिए बहुत असाधारण त्याग किया। इनका विदेश में बड़ा सम्मान था और इनकी गणना विश्व के अन्यतम राष्ट्रनायकों में होती थी। इन्होंने संसार में भारत का यश बहुत बढ़ा दिया। प्रायः सत्रह वर्षोंतक भारत के प्रधान मंत्री पद को सुशोभित किया। मई १९६४ में इनका देहान्त हुआ।

१९ **सरदार वल्लभभाई पटेल** (१८७५-१९५०) ये विख्यात वैरिस्टर थे, किन्तु महात्मा गाँधी के सम्पर्क से कांग्रेस के एक प्रधान स्तम्भ बन गये। इन्होंने बारदोली

का सत्याग्रह चलाया था। कांग्रेस के प्रेसिडेन्ट तथा अन्य मुख्य पदों को सुशोभित किया। ये स्वाधीन भारत के उप-प्रधान मंत्री थे। इन्हीं के नेतृत्व में देशी राज्यों का भारत में विलयन हुआ।

२० **डाक्टर राजेन्द्र प्रसाद**—ये शुरू से बड़े मेधावी छात्र थे। १८८४ ई० में बिहार के सारन जिले में इनका जन्म हुआ था। ये महात्मा गाँधी के सम्पर्क से कांग्रेस में आये; कई बार उस के सभापति हुए। ये अल्पकालीन केन्द्रीय सरकार के खाद्यमंत्री भी थे। ये भारतीय विधान परिषद के सभापति और भारत के राष्ट्रपति भी थे। देहावसान २८ फरवरी १९६३।

२१ **डा० सर्वपल्ली राधाकृष्णन**—ये विश्वविख्यात दार्शनिक तथा शिक्षा-शास्त्री थे। इन्होंने कई विश्वविद्यालयों की वायस चांसलरी की। इन्होंने रूस में भारत के राजदूत के रूप में ख्याति अर्जित की। वे भारत के उप-राष्ट्रपति और राष्ट्रपति थे।

२२ **सर सी० वी० रमण**—वे विख्यात भारतीय वैज्ञानिक थे। इनकी गवेषणा पर इन्हें नोबल पुरस्कार मिल चुका है।

२३ **लाल बहादुर शास्त्री**—आपके जन्म सन् १९०४ में हुआ था। सन् १९४५ ई० में आप कांग्रेस पार्लियामेन्टरी बोर्ड के मंत्री नियुक्त हुए। सन् १९४७ मे आप यू० पी० मंत्रिमंडल मे सामिल हुए। सन् १९५१ ई० में आप ने इस पद से इस्तीफा दे दिया। तत्पश्चात् आप इण्डियन नेशनल कांग्रेस के महामन्त्री नियुक्त हुए। स्व० जवाहरलाल नेहरू के मरने पर आप भारत के प्रधान मंत्री बने। २२ जनवरी १९६६ को ताशकन्द में आपकी मृत्यु हो गयी।

२४ **डा० जयन्त विष्णु नार्लीकर**—जन्म १९३९, काशी मे शिक्षा, १९५७ में डी० एससी० केम्ब्रिज मे शोध अंग्रेजी प्रोफेसर डा० लेयल के साथ गुरूत्वाकर्षण के नये सिद्धान्त के आन्वेषक।

Winners (Science Stream) of Inter-Stream Debate Competition with the Organiser.

কৃতজ্ঞতা

প্রহ্লাদ নায়া
একাদশ শ্রেণী, 'বিজ্ঞান বিভাগ'

দিল যে মানব জন্ম, দেখাল এ সংসার
স্নেহে ভালবাসি ; সেবা করব সে প্রণমা জনে
সারা জীবন মা ও বাবার।

পিতার বিয়োগে যবে প্রশ্ন উঠে কেবা ধরে হাল !
দিল মোরে বরাভয় মোর মেঝ কাকা
"কর যত্নে পড়াশুনা, যত লাগে টাকা
দিব আমি করি অঙ্গীকার।"

দিল যে প্রথম শিক্ষা,
সে স্বর্গীয় সুকুমার থাপা
করি নতি সে আরাধ্য পদে ;
লভিতে অমর শান্তি মোর গুরু, বাবা।

মধ্যশিক্ষা করি পূর্ণ
বাংলা স্কুল, ইউনিয়ন, একাডেমী, কালচিনি
ছোট বুদ্ধি জাতিভেদ যেখানে চূর্ণ
তাঁর কাছে কৃতজ্ঞতা মানি।

দিতেছে উচ্চশিক্ষা এস্ এম আই
নিষ্ঠ গুরু, শান্ত পরিবেশ, ভাল লাগে আমার,
থাকি হেথা ডুংরা বস্তিতে,
প্রেম, প্রেরণা, শান্তি, সুবিধা
মেলে আমার ; অন্ত প্রধানের বাড়ীতে।
ভক্তিনত, লিখে রাখি সেই সব কথা
আমার কবিতা।

সামান্য একটা টেবলেট

হাঁা, সামান্য একটা টেবলেট। কিন্তু এই সামান্য একটা টেবলেট আপনাকে সাত ঘাটের জল খাইয়ে ছাড়ার শক্তি রাখে—মানে আপনাকে এঘাট সেঘাটের জল খেতে বাধ্য করতে পারে।

তবে খুলে বলি শুনুন, গাঁটের ব্যথা (যেটা পঞ্চাশোত্তর বয়সের স্বাভাবিক ব্যাপার) নিয়ে এক ডাক্তারের কাছে গেলাম। গাঁটে ব্যথা শুনেই তিনি সর্বদর্শীর গৌরবে গৌরবান্বিত হাসি হেসে বললেন বাত হয়েছে। অষুধ লিখে দিলেন বারোটা টেবলেট। মাত্র একটা টেবলেট খাবার আগে খেয়েছিলাম। ব্যথাটা একটু কম মনে হলো, রাত্রে ঘুমের ব্যাঘাত তেমন হয় নাই।

কিন্তু মশায়, সকালে ঘুম থেকে উঠে অনুভব করলাম মুখ, চোখ বেশ ভারী বলে মনে হচ্ছে।

ছোট মেয়ে চা দিতে এসে থমকে দাঁড়াল সামনে, জিজ্ঞেস করল আমি অসুস্থ কিনা। সারা মুখ আমার ফুলে উঠেছে, চোখ দুটো রক্তজবার মতন লাল টকটক করছে, বলতেই উঠে গিয়ে আয়নায় নিজের মুখের অবস্থা দেখে আতঙ্কে নিজেই শিউরে উঠলাম।

আস্তে, ধীরে তারপর দেখা দিতে আরম্ভ করল, একটার পর আরেকটা উপসর্গ।

হাত-পায়ের আঙুলের ডগাগুলো জ্বালা করতে শুরু করল। তারপর সে উপসর্গ ছড়িয়ে পড়ল শরীরের প্রতিটি অনুভূতিশীল ইন্দ্রিয় অঙ্গে। প্রথমে লাল হয়ে উঠল অঙ্গগুলি, তারপর স্থানে স্থানে পুড়ে যাবার মত কালো দাগ স্পষ্ট হয়ে উঠল। আর তারপরই শুরু হলো এই সব স্থানে অসহ্য চুলকানীর পালা। এলার্জির ধাত যাঁদের আছে, তাঁরা সহজেই বুঝতে পারবেন আমার অবস্থাটা।

এরপর অনুভব করলাম খাবারে স্বাদ পাচ্ছিনা—সব খাবারই প্রায় স্বাদহীন। পরের দিন সকালে উঠে অনুভব করলাম গলার ভিতর, তালুতে, গালের ভিতর দিকটা জ্বালা করছে। অসংখ্য গুটি সারা মুখে।

বিশেষজ্ঞ এক ডাক্তারের পরামর্শে খেতে আরম্ভ করলাম অ্যাভিল, হাত-পায়ের আঙুলের ডগায় প্রলেপ দিলাম বার্ণলের, পায়োডিন দিয়ে চলতে থাকলো মুখ ধোয়া। মুখের জ্বালা থেকে রেহাই পাবার জন্য চাটতে হলো মধু।

কিন্তু, তাতেই কি রেহাই। পাচন-প্রণালীর স্বাভাবিকতা ফিরিয়ে আনার জন্য খেতে আরম্ভ করলাম রুবরাপ্রেস্ক টনিক। বেশ কয়েকদিন ধরে দুধ-ভাত এবং গরম পানীয় পথ্য সহায় করে, অবর্ণনীয় দুঃখকষ্ট ভোগ করে অথবা বলতে পারেন প্রায়শ্চিত্ত করে রেহাই পেয়েছি মাত্র একটি টেবলেটের ভয়ানক প্রতাপের হাত থেকে।

তাই বলি, সুপরিচিত এবং বিশ্বস্ত ডাক্তারের পরামর্শ ছাড়া, একটা টেবলেটও খাবেন না, মশায়। এমন কি পরিচিত হলেও, বিশেষজ্ঞ ছাড়া রাম, শ্যাম ডাক্তারের পরামর্শে তো নয়ই। কথা কি জানেন, আমাদের সমাজে এমন কিছু ডাক্তার আজো আছেন যারা মনের দিক থেকে ভাব ভঙ্গিমায় ডাক্তার বিধান চন্দ্র রায় আর জ্ঞানে বুদ্ধিতে যাদের বলে অপরিণামদর্শী, কাণ্ডজ্ঞানহীন হাতুরে।

ভুক্তভোগী

শ্রীক্ষিতীশ চন্দ্র চৌধুরী

WHY DON'T YOU
JOIN US ?
A Nepali Damphu Dance.

THE RONGS COMPLETE
WITH BOWS AND
'ARROWS
Lepcha boys in traditional
costume.

READY FOR THE
LAST WHOOP
Bhutia boys dancing.

অন্ধের নিরীক্ষণ

সুনীল রাই
নবম শ্রেণী, 'খ' বিভাগ

আমার এ হাতের এ লাঠি
এ আমার জীবনের সাথী।
ভোর থেকে রাত্রির সারাটি সময়
একাত্ম হয়ে আছে দিতে বরাভয়।

এযে মোর চিরসাথী,
সময় ঘড়ির কাঁটার প্রতি পল গণি।
একে তাই এত ভালবাসি,
জীবনের সাথী বলে জানি।

আমার তো চোখ নেই
তবু আমি সুখী এই ভবে,
করি কাজ জীবনেরি ব্রতে
জীবনকে মূল্য যা দেবে।

যেজন মনের সুখী
সুখ তার সন্ত অনাবিল।
আমি তাই করিনা বিচার,
খুঁজে পাই সব সাথে মিল।

তোমার তো চোখ আছে!
ওগো বন্ধু, তুমি কেন তবে,
স্বনির্ভর হয়ে জীবনেতে
আঁখিজল ফেলিছ নীরবে?

নাহি যদি মনে শান্তি,
তবে কাজ কেন কর হায়!
যা শুধু নিজের স্বার্থে?
জীবনকে ভরে হতাশায়।

সুকল্প বিচারে বন্ধু!
নিজেকে বিলিয়ে দাও হিতে সবাকার
পাবে সুখ, মনে শান্তি
খুলে যাবে জীবনের যত রুদ্ধ দ্বার।

হিমালয়

কে. সি, সি,

দেখেছি যতবার, চেয়েছি মুখপানে,
অপার বিস্ময়ে কেবলি মানি লাজ।
এত যে রূপরাশি ও-তনু ছন্দনে
তুলনা নাহি তার; নীরবে ভাবি আজ।

সুদূর অতীতের যে দুঃখ শর্বরী
একদা করেছিল ও-হিয়া শিলাময়,
কালের মহাস্রোতে সে আজি পললিতা,
জেগেছ মৃন্ময়ী, স্থিতির বরাভয়।

দেখেছি নিশিথের তরল তমোসায়,
পুঞ্জ নীহারিকা চ্ছুরিত গগনে;
কি মহাশান্তির সুপ্তি বিতরিছ,
মূরতি অমৃতা, সে মহা লগনে।

দেখেছি প্রভাতের স্নিগ্ধ নবারুণ
ললাট চুমে আসি নীরব হরষে,
সহসা লোকে লোকে বহে কি শিহরণ
তোমারি বন্দনা শতধা বরষে।

যতই দেখি আমি, ভরে না আঁখি মন,
সুচির নবীনতা প্রতিটি অঙ্গে
বিপুল মোহাবেশে মোহিত করে আছ;
প্রতিটি প্রেমিকের হৃদয় রঙ্গে।

বুঝেছি নিঃশেষে এদেখা ফুরাবে না।
আমার যাহা ছিল অর্ঘ্যে উজারী,
নীরব নিবেদন নিভৃতে রেখে যাই,
তব এ রূপলোকে রূপের পূজারী।

S. U. M. INSTITUTION, KALIMPONG

TEACHING STAFF 1984

SECONDARY SECTION

HEAD MASTER—Shri P. R. PRADHAN, B.A. (Hons), B.T.

ASST. HEAD MASTER—Shri B. K. Subba, B.A., B.T.

LANGUAGE GROUP

1 Shri D. R. Baral, Matric, G. T. (Hindi Title)
2 " L. K. Thapa, M.A., B.T.
3 " B. S. Simick, B.A.
4 " N. W. Targain, I. A.
5 " K. R. Thapa, B.A.,B.T.
6 " N. K. Pradhan, B.A.,B.T.
7 " S. W. Bhutia, B.A., NCC., T.O.
8 " A. B. Chhetri, B.A. (Hon), B.Ed
9 " H. M. Gurung, B.A., B.Ed. Cert. in Phy. Ed.
10 " R. S. Prasad, B.Com, B Ed. (Visharad)
11 " B. C. Mishra, M.A., B.T.
12 " N. R. Pradhan, M.A. (Hons), B.Ed.
13 " Rev. J. Karthak, M.A.,B.Th.

SCIENCE GROUP

1 Shri Bhanu Baral, B.Sc. (Hon), B.Ed.
2 " K. C. Choudhary, B.Sc. (Hons)
3 " G. O. Phipon,. BSc., B.T.
4 " K. C. Gupta, B.Sc., B.T. Sahitya Ratna, Tr. in Phy.
5 " S. K. Subba, M.Sc., B.Ed., NCC., T.O.
6 " D. D. Sharma, B.Sc., (Hons), B.Ed.
7 " P. K. Namchyo, B.Sc.
8 " B. N. Singh, M.Sc.
9 " A. R. Singh, M.Sc., B.Ed.

SOCIAL SCIENCE GROUP

1 Shri Sahid Ahmed, B.A. (Hons), B.Ed.
2 " E. T. Lucksom, M.A., B. Ed , F.C.I.S.
3 Shri P. T. Bhutia, B.A.
4 (a) " N. K. Nag, B.A .(Hons)
4 (b) ,, Thomas Lepcha, M.A. (Hons)
5 ,, Zion Lepcha, B.A. (Hons)
6 " O. T. Aden, M.A.

WORK EDUCATION GROUP

1 Shri K. B. Pradhan, B.A., (Phy. Ed.)
2 " K. W. Molommu (Work Ed.)
3 " A. P. Pradhan, B.A.
4 " Y. S. Ghising, B.A. (Cert. in Lib)

PART TIME

1 Shri A. C. Pradhan, B.Sc. (Ag.)
2 " B. B. Mangrati, B. Sc. (Ag.)
3 " M.L. Sundas, B.Sc (Ag.)
4 " S. I. Khan, M.Sc.
5 " Subha Pradhan, B.Sc.
6 " Navin Pradhan, M.Sc. (Hons)

OFFICE STAFF

1 Shri K. Rongong
2 " Brian N. P. Mukhia
3 " Jagat Sahara Rai, B.Sc.

CLASS IV STAFF

1 Shri David T. T. Karthak
2 " Chona T. Lepcha
3 " Birman Mukhia (Lab)
4 " A. B. Thapa (Carpenter)
5 " D. K. Rai (Hostel)
6 " Amber Mangrati (Hostel)
7 " Peter Thapa
8 " Kamal Yonzon

SUTHERLAND HOSTEL

1 Shri S. W. Bhutia, B.A.
2 " B. S. Simick, B.A.

R.N. 2930/58

S. U. M. INSTITUTION, KALIMPONG

TEACHING STAFF
PRIMARY SECTION

HEAD MASTER—SHRI P. R. PRADHAN, B.A. (HONS), B.T.

Shri C. B. Basnet, S.F., G.T., Teacher-in-Charge

1 Shri B. S. Aden, Matric, G.T.
2 Shri P. N. Namchyo, Matric, G.T.
3 Shri D. N. Targain, G.T.
4 Shri S. M. Subba, I.A., Sr. B.T.
5 Shri G. O. C. Phipon, B.A., B.Ed.
6 Shri P. K. Subba, H.S.
7 Shri D. K. Basnet, H.S.
8 Smt. S. L. Karthak, Matric, V. T.
9 Smt. T. D. Pradhan, S.F., V.T.
10 Smt. P. S. Subba, H.S., V.T.
11 Smt. Kanti Pradhan, S.F., V.T.
12 Smt. S. Rai, P.U.C.
13 Sushri Geeta Chhetri, S.F., Jr. B.T.
14 Sushri C. K. Thapa, S.F.
15 Smt. S. D. Pradhan, S.F.
16 Sushri A. Subba, Madhyamik, V.T.
17 Shri Tilak Kumai, B.A. (1st Part)

K. G. SECTION

1. Sushri M. Namchyo, G.T.
2. M. O. Kabo (Aya)

Printed by A. Mani Pradhan at Mani Press, Kalimpong. Edited by B. K. Subba and Published by B. S. Simick, Kalimpong.